

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY
ROZWOJU WSPÓŁCZESNEJ NAUKI

Częstochowa *(PL)*

30.03.2017 - 31.03.2017

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej " Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki" (30.03.2017 - 31.03.2017) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2017. - 104 str.

ISBN: 978-83-65608-45-1

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" ©

Warszawa 2017

ISBN: 978-83-65608-45-1

WSPÓŁORGANIZATORZY:

International research group (Belarus, Poland, Russia, Serbia, Ukraine)
Global Management Journal
Virtual Training Centre „Pedagog of the 21st Century”

КОМИТЕТ ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), Dr. Hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Murza (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;
A. Kasprzyk, PhD, PWSZ im. prof. S.Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;
A. Malovychko, PhD, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;
L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;
М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;
S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;
M. Stych, PhD, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

КОМИТЕТ НАУКОВЫЙ:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), Dr. Hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;
Z. Čekerevac, Dr., full professor, „Union - Nikola Tesla” University Belgrade, Serbia;
Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;
Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, Россия.

SPIS/СОДЕРЖАНИЕ

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ НАЛОГОВОГО КОНТРОЛЯ
В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ**

Даровская Ю. 7

**ВЛАСТИВОСТІ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК
МІСТОБУДІВНОЇ СИСТЕМИ**

Мерилова І. О. 10

**RADIOACTIVE CONTAMINATION AND ITS INFLUENCE ON THE
ENVIRONMENT AND HUMANITY**

Diyakovskaya A. V., Biryukov V. A. 13

**ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОБОТИ ЖУРНАЛІСТА РЕГІОНАЛЬНОГО
ТЕЛЕБАЧЕННЯ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ СФЕРИ**

Ботнар І. І. 16

**ВИКОРИСТАННЯ PR-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ОРГАНІВ
ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ**

Литвинова А. І. 20

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ У СТВОРЕННІ КОМУНІКАТИВНОГО ДИСКУРСУ
PR: СТЕРЕОТИПИЗАЦІЯ**

Прокоф'єва О. О. 23

БАЛЕТ «ЛІЛЕЯ» В ІНТЕРПРИТАЦІЇ В. КОВТУНА

Кондратюк В. Ю. 26

КИЛИМАРСТВО В КОНТЕКСТІ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ УКРАЇНИ

Анастасія В. В. 28

**ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИЗНАЧАЛЬНИХ МУЗИЧНИХ
ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Назаренко І.М., Ткачова А.О. 33

Д.М.ГНАТЮК – ВІД МАЙСТРА СЦЕНИ ДО РЕЖИСЕРА МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ

Бондарчук В. О. 36

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Гордієнко С.Г. 38

**ПРОМИСЛОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРУКТУР СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ (1920–1925 РР.)**

Лугина Ю.М. 41

**СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І РОСІЇ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ
УПРОДОВЖ 1991-2000 РР.**

Пономаренко А.І. 46

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ УСТРОЙСТВО РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ:
РЕЗУЛЬТАТЫ ЕКАТЕРИНСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ**

Полякова М. А. 52

ЗАЩИТА ДЕТСТВА В СССР В ДВАДЦАТЫЕ ГОДЫ

Кравченко Н.К. 54

**ЗАНЕПАД РАДЯНСЬКИХ АНТАРКТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПЕРІОД
РОЗВАЛУ СРСР**

Олександр С. Ч. 56

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДІ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

Бутенко Н.І., Спринь О.Б. 62

**ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНЫХ НАРУШЕНИЙ ПРИ
НЕВЫНАШИВАНИИ БЕРЕМЕННОСТИ**

Мирзаева Д.Б. 64

**ВЛИЯНИЕ ФИТОЭСТРОГЕНОВ У ЖЕНЩИН С КЛИМАКТЕРИЧЕСКИМ
СИНДРОМОМ**

Саттарова К.А., Аюпова Ф.М. 66

**ОЦЕНКА ФУНКЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ РЕПРОДУКТИВНОЙ
СИСТЕМЫ ЖЕНЩИН С МИОМОЙ МАТКИ ПОЗДНЕГО
РЕПРОДУКТИВНОГО ВОЗРАСТА**

Акпербекова И.С., Махмудова З.М. 68

**ROLE OF THE IMMUNODESPRECTIVE STATES IN PATHOGENESIS
OF PURULENT-SEPTIC COMPLICATIONS**

Saturska H.S., Iavorska I.V., Saturska U.V. 71

**ПРИНЦИП ВРАХУВАННЯ ФАКТОРА ГЕНДЕРА ПРИ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ**

Амплеєва О. М. 73

КОГНІТИВНИЙ ЗМІСТ МЕТАФОРИ У ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ

Драгола Л. В. 75

**ПРОТЕСТНІ АКЦІЇ В СУЧАСНІЙ БЕЛАРУСІ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМ
НАЦІЄТВОРЕННЯ**

Грабовська І.М. 78

МАЙНДМЕПІНГ ЯК ЗАСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСВІТНЬОЇ УСТАНОВИ Федоренко Н. О.....	81
ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО ЯК СКЛАДОВА ЦІННОСТЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ Дем'яненко А.М.....	86
ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО – ОСНОВА МАЙБУТНЬОЇ ОСВІТИ Садова Т.О., Дем'яненко А.М.....	88
К ВОПРОСУ О ВЗАИМОУСЛОВЛЕННОСТИ МИФА И РЕЛИГИИ В ХРИСТИАНСТВЕ Рочняк Е.В.....	90
МИФ И ПОВСЕДНЕВНОСТЬ Кириленко Г. Г.....	92
LEGAL ASPECTS OF JUDICIAL REHABILITATION IN A BANKRUPTCY CASES: LEGISLATION OF UZBEKISTAN Hudaybergenov B. B.	95
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ Чорна Ю. С.	99

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ НАЛОГОВОГО КОНТРОЛЯ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Даровская Ю.

Стерлитамакский филиал федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего образования Башкирский государственный университет
Научный руководитель: *Бойко Н.Н*

Создание прочной финансовой основы существования государства и общества, успешное осуществление реформ в сфере налогообложения, своевременное и полное формирование бюджетов всех уровней невозможны без создания системы эффективного налогового контроля, призванного обеспечить финансовые интересы государства при одновременном соблюдении прав юридических и физических лиц. Поэтому исследование организации налогового контроля, анализ эффективности работы контролирующих налоговых органов, а также определение путей совершенствования налогового контроля являются весьма важными.

Значимость налогов очень велика. Местные, региональные и федеральные налоговые сборы обуславливают необходимость введения такого института, как налоговый контроль. Налоговый контроль - система, благодаря которой регулируются все поступления в бюджет. Именно налоговый контроль обеспечивает главную цель сборов - пополнение доходной части государственного бюджета, которая создается в основном за счет налогов и сборов [3, 145]. Становление института налогового контроля - очень сложный и трудоемкий процесс, который длится на протяжении многих лет.

Современный уровень развития общественных отношений в сфере налогообложения, а также постоянное совершенствование налогового регулирования предполагают необходимость научного анализа происходящих правовых преобразований и осмысления тех организационно-правовых механизмов, которые использу-

ются государством для реализации своих интересов при осуществлении налоговых изъятий. В этом контексте наиболее значимым является осуществление мероприятий налогового контроля в рамках которого происходит реализация государственных интересов в налоговой сфере [1].

Налоговый контроль – это специализированный вид государственного финансового контроля, сущность которого состоит в проверке соблюдения налогового законодательства, правильности исчисления, полноты и своевременности уплаты налогов и сборов. Цель налогового контроля является обеспечение исполнения налогового законодательства налогоплательщиками, налоговыми агентами и другими субъектами налоговых правоотношений.

В современных условиях одной из ключевых задач органов исполнительной власти является повышения уровня доходов бюджета. Достижение указанного результата, в первую очередь, связано с развитием государственного налогового контроля в рамках задачи повышения эффективности налоговой системы. В связи с этим, первоочередной задачей органов государственной власти РФ в области налогов и сборов является преодоление имеющихся на данном этапе проблем и совершенствование существующих процедур и методов контроля за исполнением налогоплательщиками обязанности по уплате налогов и сборов [3, 146].

Ежегодно Налоговый кодекс РФ претерпевает многочисленные поправки. Одним из таких законодательных актов является Федеральный закон от 27 июля 2006 г.

№ 137-ФЗ «О внесении изменений в часть первую и часть вторую Налогового кодекса Российской Федерации и в отдельные законодательные акты Российской Федерации в связи с осуществлением мер по совершенствованию налогового администрирования», вступивший в действие 1 января 2007 г. Особое правовое значение данный нормативный акт имел для института налогового контроля.

Для того чтобы систематизировать меры по планированию выездных налоговых проверок, разработана Концепция системы планирования выездных налоговых проверок. В Концепции предусмотрен специальный алгоритм, который основывается на полном и всестороннем изучении информации, которой располагают налоговые органы (включая сведения из иных источников), и определении возможных в последующем налоговых правонарушений [3, 147].

Вопросы необходимости модернизации организационной структуры налоговых органов неоднократно поднималась на протяжении многих лет в научных статьях. В настоящее время происходят серьезные изменения в администрировании доходов бюджета. Так, в соответствии с Указом Президента РФ Министерство финансов будет отвечать практически за все доходы государства (в настоящее время в доходах центрального правительства 47,1% приходится на налоги, 18,7% – на таможенные платежи, 28,8% – на страховые сборы по данным Федерального казначейства на 1 декабря 2015 г.). Помимо Федеральной налоговой службы Министерство финансов РФ с 15 января 2016 года курирует Федеральную таможенную службу и Федеральная служба по регулированию алкогольного рынка, которые ранее подчинялись напрямую Правительству РФ.

Таким образом, Министерство финансов РФ становится мегарегулятором, а ФНС предстоит стать фискальной суперслужбой, то есть происходит переход к единой системе администрирования, который завершится к концу 2016 г. [2, 24].

Кроме того, помимо организационных вопросов направленных на модернизацию налогового контроля, по нашему мнению, необходимо и совершенствовать процедуры налоговых проверок. Предлагается реализовать меры, которые направлены на совершенствование норм и правил, регламентирующих деятельность налоговых органов и налогоплательщиков.

Во-первых, следует упорядочить процесс проведения камеральных налоговых проверок. В частности, следует: конкретизировать их цели и задачи; установить обязанность налогового органа направлять налогоплательщику уведомление в случае выявления существенных расхождений между показателями текущей отчетности и показателями отчетности предыдущих периодов; определить, в каких случаях могут быть истребованы дополнительные документы и установить закрытый перечень таких документов; необходимо закрепить на законодательном уровне требование о том, что результаты камеральных проверок при обнаружении налоговых правонарушений должны оформляться актом [2, 25].

Во-вторых, чтобы усовершенствовать процедуры проведения выездных налоговых проверок, для этого необходимо: установить предельные сроки проведения таких проверок; ограничить основания для проведения повторных проверок и уточнить процедуру взаимодействия налогового органа и налогоплательщика в случае несогласия последнего с результатами проверки.

В совокупности, совершенствование каждого из элементов улучшит организацию налоговых проверок в целом. Для решения проблем налогового контроля целесообразно совершенствовать организацию налогового контроля в РФ для повышения его эффективности можно предложить:

- дальнейшее совершенствование законодательной и нормативной основы налогового администрирования;
- совершенствование форм и методов организации налогового контроля, в первую очередь налоговых проверок (камеральных и выездных);

- уточнение показателей оценки деятельности налоговых органов, использование их для объективного учета результатов деятельности налоговых органов и эффективного распределения нагрузки в процессе планирования контрольной работы;

- внедрение комплекса мероприятий по снижению задолженности, предполагающих усилия не только налоговых, но и федеральных, и региональных органов законодательной власти;

- усиление взаимодействия налоговых органов с другими организационными структурами на основе разработки совместных методических указаний по осуществлению контрольных мероприятий;

- улучшение материально-технического и кадрового обеспечения налоговых органов, усиление информационно-разъяснительной работы с налогоплательщиками и повышение налоговой культуры населения [2, 25].

Повышение качества налогового контроля и эффективность работы налоговых органов способствует увеличению налоговых доходов и стимулированию производства с целью компенсации издержек, возникающих при реформировании налогообложения, направленном на снижение налоговой нагрузки на налогоплательщиков. Осуществление преобразований в налоговой системе без ущерба для доходной базы бюджета возможно только в сочетании с эффективным налоговым контролем.

Российские налоговые отношения должны быть направлены на формирование но-

вых общественных отношений между налогоплательщиками, налоговыми органами и государством. Основываясь на опыте зарубежных стран, следует отметить о существовании не только государственной системы информирования налогоплательщиков, но и частной. Данный положительный опыт позволит расширить круг доверия населения к налоговым отношениям [2, 27]. Работа с налогоплательщиками станет фактором повышения налоговых поступлений и регулирования отношений между налоговыми органами и налогоплательщиком. Поэтому при выработке новых концепций налоговой политики следует предусмотреть дальнейшее развитие налоговых консультаций и общественных связей.

Следует отметить, что задачи налогового контроля должны соотноситься как с вопросами совершенствования налоговой системы, так и с ключевыми задачами, стоящими в данный момент перед российским обществом, например борьбой с коррупцией.

Литература:

1. Бойко Н.Н. Совершенствование и развитие налогового контроля в Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://elibrary.ru/item.asp?id=2577499> (Дата обращения: 17.11.2016)
2. Ильин А.Ю. Налоговый контроль: тенденция эффективности и дальнейшего развития // Финансовое право. 2014. № 7. С. 24 – 28.
3. Карепина О.И. Развитие государственного налогового контроля в Российской Федерации в современных условиях // Инновационная наука. 2016. Вып. № 2-1 (14). С. 144-147.

ВЛАСТИВОСТІ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ ЯК МІСТОБУДІВНОЇ СИСТЕМИ

Мерилова І. О.

асистент кафедри архітектурного проектування і дизайну,
Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпро, Україна,
ORCID ID: 0000-0001-5375-1359.

Ключові слова: містобудівна система, мережа закладів позашкільної освіти, позашкільний навчально-виховний заклад, системні властивості.

Key words: urban planning system, network of extracurricular institutions, extracurricular educational establishments, system properties.

Постановка проблеми. Вирішення містобудівних проблем побудови розгалуженої та доступної мережі позашкільних навчально-виховних закладів, формування пропозицій щодо розміщення позашкільних установ в структурі забудови та функціонально-планувальних особливостей організації територій позашкільних закладів має системний характер. Системний підхід передбачає дослідження не тільки внутрішньої функціональної структури території, будівель та споруд, а і аналіз зв'язків позашкільних закладів з всією міською забудовою, з промисловими підприємствами та науково-дослідними організаціями, з мережею установ громадського обслуговування та з іншими навчальними закладами. В даній статті аналізуються теоретичні дослідження в галузі містобудування, які доцільно враховувати при розробці принципів та методів оптимізації мережі закладів позашкільної освіти.

Аналіз досліджень. Дослідженням містобудівних систем присвячені наукові праці представників сучасної української містобудівної школи: М. М. Дьоміна, Г. Л. Ковальської, Г. Лаврика, В. Ф. Макухіна, Т. Ф. Панченко, В. О. Тимохіна, Г. Фільварова, І. Фоміна та ін. Праці перелічених вчених базуються на основі загальної теорії систем, та розглядають проблеми плану-

вального формоутворення населених міст, динаміку містобудівних об'єктів різного рівня, оптимізації їх структури тощо.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, у рамках загальної теорії систем, відомо багато точок зору і підходів у визначенні поняття «система». Це поняття не обмежується часом, масштабом і природою даного явища [5]. Далі приведені декілька прикладів формулювання визначення поняття «система».

У науковому дослідженні М. М. Дьоміна «Управление развитием градостроительных систем» зазначено, що предметом містобудівного дослідження та проектування є соціально-економічна, територіально-виробнича та демографічно-екологічна система у вигляді «населення-середодіяльність». Він визначив підсистему навчально-виховних закладів, в якій згруповані мережі дошкільних установ, загальноосвітніх шкіл, позашкільних установ, професійних технічних училищ тощо [2].

У підручнику «Основы теории градостроительства» під редакцією З. Н. Яргіної визначено суть терміну «мережа» як елемента містобудівної системи: «Сеть — это группа объектов точечного или линейного характера, упорядоченно размещённая на рассматриваемой территории (сеть учреждений культурно-бытового обслуживания, транспортная сеть и т.д.)...» [7].

Також сутність терміну «мережа навчально-виховних закладів» розкривається у довіднику проектувальника під редакцією Т. Ф. Панченко: «Мережа навчально-виховних закладів включає: дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні школи, професійно-технічні училища, вищі навчальні заклади I-II та III-IV рівнів акредитації, об'єкти позашкільного виховання» [6].

Доктор архітектури Ковальська Г. Л. в дисертаційній роботі «Містобудівні основи розвитку мережі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів» дає визначення, що система дошкільної та загальної середньої освіти складається з наступних підсистем: матеріальних й ідеальних освітніх ресурсів. Підсистема матеріальних ресурсів включає будівлі навчальних та виховних закладів, їх території, будівлі інших освітніх установ, органів управління освітою, їх елементи, компоненти та об'єднання, обладнання, кошти. Підсистема ідеальних ресурсів включає освітні стандарти, цілі і цінності навчання [2].

Тобто, можна зробити висновок, що мережа навчально-виховних закладів є складовою частиною системи матеріальних освітніх ресурсів, а елементами виступають об'єкти містобудування: будівлі та ділянки навчальних дошкільних, загальноосвітніх, та позашкільних закладів, професійних училищ та інших об'єктів освіти. Всі елементи системи взаємодіють між собою і утворюють єдину мережу навчальних-виховних закладів.

У Законі України «Про позашкільну освіту» вводиться поняття системи позашкільної освіти – це освітня підсистема, що включає державні, комунальні, приватні позашкільні навчальні заклади; інші навчальні заклади як центри позашкільної освіти у позаурочний та позанавчальний час, гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі загальноосвітніх навчальних закладів тощо [1].

Перспективний розвиток системи позашкільної освіти здійснюється на основі

групи педагогічних принципів, серед яких особливо вагомими для формування мережі є наступні: *принцип безперервності, наступності та інтеграції, принцип багатуокладності та варіативності, принцип гнучкості, принцип практичної спрямованості позашкільної освіти та виховання, принцип індивідуалізації та доступності.*

Перелічені педагогічні принципи орієнтують позашкільну освіту та виховання на забезпечення соціальної адаптації дитини, та можуть бути ефективно реалізовані за умови створення мережі закладів освіти взаємопов'язаних позашкільних установ з об'єктами соціальної сфери в структурі територіально-освітніх округів.

Всі містобудівні системи поділяються на прості та складні. Прості системи мають невелику кількість структурно-функціональних елементів і зв'язків. Прикладом простої систем може бути автономний позашкільний навчальний заклад. В свою чергу, складна система налічує значну кількість структурно-функціональних елементів та зв'язків між ними. Прикладом складної системи може бути мережа позашкільних навчальних закладів, яка включає в себе будівлі навчально-виховних закладів та їх території, будівлі інших освітніх установ де є функція позашкільної роботи, органи управління та доповнюється об'єктами громадського обслуговування: бібліотеками, театрами, планетаріями, спортивними закладами, рекреаційними просторами тощо.

Були визначені основні системні властивості мережі позашкільних навчальних закладів:

структурованість – забезпечує просторово-функціональні зв'язки між елементами системи, їх організацію та упорядкування. Система формується на різних ступенях містобудівної організації та передбачає трансформацію традиційних позашкільних установ під впливом соціально-економічних, політичних та демографічних змін.

цілісність – розглядає мережу позашкільних установ як багаторівневу ієрар-

хічно підпорядковану структуру. Позашкільні навчальні установи є елементами системи навчально-виховних закладів державної чи приватної форми власності, які розташовані в різних населених пунктах. На систему навчально-виховних закладів впливають соціальні, економічні та демографічні зміни в державі, таким чином створюються нові елементи системи.

типологічна направленість – це орієнтація за профілем позашкільної діяльності, за віком учнів та чисельністю позашкільних закладів. В умовах розвитку освітньої системи можливе виникнення нових типів позашкільних установ.

автономність – це можливість самостійної організації учбового процесу в умовах взаємодії з іншими навчальними установами та закладами громадського обслуговування.

взаємодія з іншими елементами містобудівної системи - передбачає взаємозв'язок з іншими елементами системи мережі навчально-виховних закладів: дошкільними закладами, загальноосвітніми школами, професійними училищами, вищими учбовими закладами та закладами соціальної сфери. бібліотеками, планетаріями, театрами, парками, тощо.

У державних програмах реформування освіти зазначається, що кооперація ресурсів позашкільних та загальноосвітніх закладів є одним із ефективних шляхів розвитку безперервної освіти. Наприклад, доцільним є кооперування закладів позашкільної освіти з загальноосвітньою школою з метою розширення навчальних можливостей закладів та раціоналізації використання матеріально-технічної бази [4]. У рамках даного дослідження, ці положен-

ня дають можливість значно розширити мережу позашкільних закладів та створення нових типів позашкільних установ в структурі територіальних освітніх округів.

Висновок. Отже, системний підхід передбачає зв'язок позашкільних закладів освіти з всією міською забудовою, з промисловими підприємствами та науково-дослідними організаціями, з мережею установ громадського обслуговування та найголовніше з іншими навчальними закладами. Формування мережі закладів позашкільної освіти напряму залежить від тенденції розвитку соціально-педагогічних програм та реформування освітньої галузі в цілому.

Список літератури

1. Закон України «Про позашкільну освіту» / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. видво, 2000.
2. Демин Н. М. Управление развитием градостроительных систем / Демин Н.М. – К.: Будівельник, 1991. – 184 с.
3. Ковальська Г. Л. Містобудівні основи розвитку мережі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. докт. арх: 18.00.04/ Ковальська Г. Л.; КНУБА. - К., 2016. – 42с.
4. Мерилова І. О. Мережа закладів позашкільної освіти в структурі міської забудови (на прикладі м. Дніпропетровська) / Л. М. Ковальський, І. О. Мерилова // Досвід та перспективи розвитку міст України. Проблеми реконструкції в теорії та практиці містобудування: зб. наук. пр. – Вип. 27 / Відповідальний редактор Ю. М. Палеха.-К.: ДП УДНДНП «ДППРОМІСТО» ім. Ю. М. Білокопя, 2014. – 216с.
5. Панова Л. П. Теорія систем і архітектура / Лекції для студентів 5 курсу денної форми навчання, напрямку 6.060102 – «Архітектура», спец. 6.120100 – «Містобудування»: – Харків: ХНАМГ, 2007. – 175 с.
6. Містобудування. Довідник проєктувальника / за загальною редакцією д-ра архіт. Т.Ф. Панченко. – К.: Укрархбудінформ, 2006. -192 с.
7. Основы теории градостроительства / [Яргина З.Н., Косицкий Я.В., Владимиров В.В., Гутнов А.Э. и др.], под редакцией З.Н. Яргиной. -М.: Стройиздат,1986. -325с.

RADIOACTIVE CONTAMINATION AND ITS INFLUENCE ON THE ENVIRONMENT AND HUMANITY

Diyakovskaya A. V.

student Astrakhan Technical State University, Astrakhan, Russia

Biryukov V. A.

student Astrakhan Technical State University, Astrakhan, Russia Scientific director:
Nurmukhambetova S. A. Astrakhan Technical State University, Astrakhan, Russia

Keywords: anthropogenic impact, ionizing radiation, nuclear tests, internal irradiation, chemical industry emissions.

In our modern world humanity has a big impact on the environment. This influence is very diverse but its consequences stay the same: depletion of resources, decrease in biodiversity, pollution of the environment. That is why the quality of people's life is declining. As a matter of fact, radioactive contamination is taking the lead in this issue. In the 21st century the nuclear industry is actively developing, so it is necessary to know the way the radiation influences on people and environment, how to protect yourself from it and for whom it is especially dangerous. These are just few important questions that people are interested in nowadays.

Natural radioactivity has always been here and there's no getting away from it. People have been exposed to the natural radioactivity through cosmic rays and radioactive substances which are in earth, food and air. People themselves are a bit radioactive too – tissues of human body consist of radionuclides K-40 and Rb-87 that are the main source of radiation and you cannot get rid of them anyway.

But there is artificial radioactivity as well. It is formed by radionuclides which are synthesized by people and is spread exclusively by people's efforts. The natural radiation is not as dangerous as artificial one, because the natural radiation is only a part of exposure. The maximum dose of radiation people get from technogenic sources.

Our aim is to study the material about the influence of radiation on the environment

and living organisms, because our environment has been quite intensively polluted with radioactive substances and at the same time there is intensification of radiation background that is produced by the sun.

The relevance of this topic is caused by the fact that our Astrakhan region, as well as the whole Caspian Sea region, is exposed to the natural and anthropogenic radioactive pollution. Here's the list of the most significant reasons for pollution: natural radioactive background, radioactive fallout that is usually formed after nuclear tests, radiation load from industrial plants and military facilities that use ionizing exposure in their practical activity. In the Astrakhan region there are more than 50 establishments which use the ionizing radiation. A significant amount of borehole drilling and the exploration and production of crude oil and natural gas is realized.

The ionizing exposure destroys tissues differently. Every kind of exposure has its own way of destruction, that is why for every dose of radiation exposure there is a different biological efficiency of exposure. It is measured by the quality coefficient and is aimed at the representation of the way the exposure influences on living organisms. The quality coefficient of gamma- and beta-X-ray radiation equals 1. For alpha X-ray radiation it equals 10-20, neutrons – 3-20; it depends on energy. The biological efficiency of charged particles is closely connected with the linear transmission of energy of a particular kind of particle.

Researchers have got quite interesting results while studying the influence of radiation on plants and animals. The results of the irradiation test showed that mammals are most susceptible to the radiation influence; less susceptible are birds, fish, crawlers and insects. Plants sensitivity to exposure changes extremely and sometimes it even coincides with animals index. Such organisms as bacteria, viruses, mosses, lichens, seaweed are resilient enough to large doses of radiation. The influence of radiation on organisms is called exposure. The radiation energy is transmitted to the body cells; as a result free-floating radicals are formed there and they actually can prevent cells work. Serious exposure can cause a metabolic disorder, infectious complications, leukemia and malignant tumors, ray infertility, ray cataract, radiation burns and radiation sickness.

In order to understand how the radiation influences on people's body, one should know the way the radioactive substances spread through the organism and influence on the body organs. The radioactive substances have different ways of getting into the human organism. As a rule it depends on the chemical characteristics of an element.

Radioactive isotopes can get into the organism together with food, water or even air. Through the digestion organs they spread across the whole organism. Through breathing the radioactive particles can get into our organism as well. They irradiate the lungs and also start spreading across the organism. Isotopes, which are on the earth surface and inside it, irradiate the organism as well. Such isotopes are transported by precipitation. But inner irradiation is much more dangerous than outward one, and it is bound up with the fact that our skin and clothes protect our organisms from radiation.

Every tissue and every organ is susceptible to irradiation in its own way. For example, with one and the same dose of irradiation the probability of lung disorder is more possible than the thyroid gland disease; the throat irradiation is dangerous due to the probability of genetic damage. That is why the doses of the

irradiation of organs and tissues should be considered together with the radiation risk coefficient for different tissues and organs. If we multiply the equivalent doses by appropriate coefficients we will get an efficient equivalent dose that will represent the overall effect of radiation of the organism; it is also measured in sieverts and rems. These concepts describe individual doses of irradiation.

Radiation influences greatly on children. It is bound up with the fact that during the process of growing up the cells are constantly dividing, and the ionizing radiation is rising the risk of genetic mutation, which is either not dangerous for the organism or – vice versa – can create some problems to it. Actually that is the reason why pregnant women should by all means avoid radiation, because in the stage of intrauterine development the cells of a growing organism are the most susceptible to the radiation and even a small dose of radiation can have a negative impact on the embryo development. Irradiation influences on adults' organisms less intensively and this is due to the fact that cell division either slows down or stops. It should be reminded that emission in the chemical industry and steel causes even greater damage, to say nothing of the fact that science still doesn't know the mechanism of tissues hyperplasia.

Can the radiation be transmitted as well as infections? Radiation is created by radioactive substances or specially equipped establishments. When a person is exposed to radiation, it doesn't create radioactive substances in the organism, so the organism doesn't become a new source of radiation. It means that even after X-ray examination or fluorography procedure a person doesn't radiated as well as the x-ray. But there are some cases when a person can become a radiation source. For example, during the radioisotope thyroid gland procedure some radiopharmaceuticals are being injected into the organism, but these chemicals are selected in such a way so as to decay all the radionuclides they contain so the intensity of radiation decreases straightaway. Admittedly, a person can "become dirty" by touching mud or some other substance which

consists of radioactive particles. Then some of this radioactive mud can be communicated on contact with another person. Unlike some diseases which, being transmitted from person to person, reproduce its harmful energy (or even lead to an epidemic), the mud transmission leads to impetuous dilution of this harmful energy.

How to protect yourself from radiation? Nowadays there are lots of ways of protection. They are time, distance and substance. One has to know that the less time you have spent next to a radiation source, the smaller dose of radiation will be. As for distance, the further is the source of radiation, the less the irradiation activity will be. If the dosimeter stated the irradiation activity as 1000 micro being one meter away from the radiation source, then it

will state nearly 40 micro being 5 meters away from the radiation source. And as for substance – there should be a great deal of thick substance between you and the radiation source. This is the reason why such things as lead walls or lead sheets are used as protection from radiation. Radioactive radon can also be accumulated indoors that is why ventilation helps to decrease the dose of irradiation. When housing, you can also use different harmless materials, which are now very popular in the market.

Bibliography:

1. BBC Russia http://www.bbc.co.uk/russian/science/2011/03/110316_radiation_health.shtml
2. Regulations. Norms of radiation safety NRB-2009. / Ntd / 534510
3. Vasilenko I.Ya. Toxicology of nuclear fission products. M.: Medicine. 1999.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОБОТИ ЖУРНАЛІСТА РЕГІОНАЛЬНОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ СФЕРИ

Ботнар І. І.

Одеський національний політехнічний університет

***Анотація.** Увага зосереджується на проблемах стану сучасного регіонального телебачення. Розглядаються варіанти підвищення його популярності. Описуються етапи роботи журналіста в телевізійній сфері.*

Ключові слова: тележурналістика, журналістський сюжет, синхрон, коментар за кадром, «підводка», «стенд-ап».

***Abstract.** The attention focuses on the problems of the modern regional television's conditions. They consider options to improve its popularity. Some stages of tv journalist's work describes by.*

Key words: TV journalism, journalistic story, sound bite, voiceover, connection to video, «stand up».

У сучасному світі людина не відчуває дефіциту інформації, інтернет-павутиння оповило земну кулю. Через це молоде покоління віддає перевагу більш зручному способу отримання інформації, що не залежить від жорстких часових меж, як у телебаченні. В результаті телебачення втрачає частину кола глядачів (працююча молодь та люди середнього віку, студенти та учні старших класів), що, в свою чергу, посприяло думці, що телебачення – атрибут людей похилого віку.

Журналіст «Українського тижня» Дмитро Крапивенко у публікації під назвою «Українці проти телевізора» виокремив причини, через які українці відмовляються від телебачення та пояснив кожен з них. Першою причиною він назвав Інтернет: «Мережа поступово, але впевнено знищує монополію ТБ. Як на розваги, так і на інформацію. Жодне гумористичне шоу не здатне конкурувати з Youtube, як жодне реаліті-шоу – з соціальними мережами. В інтернеті немає потреби чекати на час випуску новин – вони завжди під рукою в режимі он-лайн» [3].

Фахівці у сфері теле-радіомовлення стосовно даної проблеми мають різні думки та рекомендації щодо правильного планування сітки мовлення на регіональному (міс-

цевому) телебаченні. **Генеральний директор каналу ICTV Олександр Богуцький** вважає, що «єдине джерело успіху регіонального телебачення – місцеві програми, насамперед, новини. Розвиток місцевих інтересів і можливість повністю відобразити їх на місці – запорука успіху, розвитку і добробуту місцевого (регіонального) телебачення».

Олег Чернишов, директор з розвитку та зв'язків регіонального телебачення, («Новий канал»), вважає, що першочергово на регіональному телеканалі необхідно вдало поділити ефірний час. Експерт радить більшу частину програмного наповнення віддавати мережевій телекомпанії, а «місцевому чи регіональному телебаченню визначений відлік часу, так званого вікна, оскільки більше ніж півтора години якісного матеріалу місцева телекомпанія зробити не в змозі... Така модель найбільш повно враховує інтереси місцевих та регіональних телекомпаній. І саме в такій ситуації вони зможуть нормально функціонувати в правовому полі» [3].

Перед працівниками регіональних телебачень стоїть складне та відповідальне завдання – залучити глядача, а для цього необхідно зламати стереотип про корумпованість телебачення, висвітлювати злободен-

ні події, зуміти зацікавити та багато іншого.

Валерій Калниш, випусковий редактор ЗНТРК «ТВ-5» (Запоріжжя) зазначає, що «на регіональні ЗМІ є значно більший тиск зі сторони власників. Викликано це і територіальною близькістю, і локальністю інтересів, і кон'юктурою ринку професіоналів у провінції, і рівнем зарплат». Отже, кореспондент або обирає висвітлювати події так, як «пропонує» йому власник, або ж на телеканалі оголошується про вакансію. В результаті першого випадку канал втрачає обуреного лицемірством глядача. Також редактор запевняє, що «змінити регіональне ТБ може тільки створення мережі регіональних телекомпаній. І відмінність із загальнонаціональними каналами була б разюча – це не погляд на події зі столиці, а погляд зі всіх сторін [3].

Журналіст регіонального телебачення повинен створити інформаційний продукт та популяризувати його додатково у соціальних мережах, що, в свою чергу, привертає увагу інтернет-споживачів саме до регіонального телеканалу.

Особливу увагу слід приділити відбору кадрів. Журналіст регіонального рівня повинен мати певні характеристики: порядність, інтелігентність, вихованість, грамотність, комунікабельність, доброзичливість, чистота репутації. Тільки дотримуючись таких вимог до кандидатів в працівники, можна забезпечити платформу довіри серед населення.

О. В. Лаврик виокремлює принципи соціальної позиції журналіста: **гуманізм**, що поєднує в собі вимоги до журналістської діяльності, розуміння людини як найвищої цінності, повага до гідності та розуму людини, забезпечення миру і злагоди в суспільстві; **патріотизм** як захист інтересів своєї країни та народу; **інтернаціоналізм** – знайомство читача зі світом; **демократизм** та його аспекти: орієнтація на народ, доступність інформації за формою, ціною тощо; **правдивість** як адекватність створюваною ЗМІ картини світу; **оперативність** як здатність вчасно готувати матері-

ал та інформувати громадян у стислі терміни; **масовість** як спрямованість на широку аудиторію [4;18].

Одним із варіантів залучення аудиторії є створення нових програм. Проте навіть творчий та енергійний колектив наштовкується на труднощі під час реалізації своїх нових ідей та проектів. Банальна нестача фінансів стає перешкодою на шляху до реалізації задумів. Саме на регіональних телеканалах можемо бачити приклади самовідданої праці заради спільної мети.

Журналістика – професія колективна. Від взаємодії всіх членів команди залежить якість кінцевого матеріалу. Відправляючись на місце подій, журналіст має коротко описати головну проблематику матеріалу відносно оператора.

Інтерв'ю – одиний з найвідповідальніших етапів під час роботи над телевізійним сюжетом. Це бесіда з респондентом, яка повинна бути продумана, спланована та чітко структурована заздалегідь, оскільки саме в цей момент журналіст, спілкуючись, може або підвищити власний авторитет та імідж студії, або, навпаки, погіршити його чи навіть знищити. Журналіст повинен детально ознайомитися з темою (проблемою), сформулювати питання, продумати варіанти ситуацій або навіть казусів, що можуть виникнути, вміти оминати їх та коректно вирішити будь-який конфлікт.

Під час інтерв'ю журналіст набирає необхідні для репортажу синхрони (**Синхрон** (від *ін-грец. σύν, σύν* – «разом» + *χρόνος* – «час») – жаргонний термін, поширений на телебаченні і позначає зафіксований на плівку або на камеру фрагмент інтерв'ю або публічного виступу учасника або очевидця події, експерта), які у процесі створення сюжету будуть використані, як для написання коментаря за кадром (КЗК) (**Коментар за кадром** (КЗК) – це промова, що виголошується диктором. КЗК має точно пояснювати відеоряд) [1], так і для демонстрації на екрані уривку з інтерв'ю. Стандартний хронометраж синхрону – до 30 секунд. Якщо можливість скоротити синхрон відсутня (у випадку, коли питання потребує більш детального опису), журналіст

повинен разом із монтажником узгодити, яку, так звану, «перебивку», буде використано. Тобто короткий фрагмент відеоряду з місця події (до 5 секунд) під час монтажу накладається на фрагмент інтерв'ю. Таким чином, голос респондента тимчасово стає коментарем за кадром.

Під час інтерв'ю журналіст разом із відеооператором повинен дотримуватися наступних вимог:

Інтерв'юєр має стояти трохи косо обличчям до журналіста, а не прямо дивитися в камеру.

Чиновників та керівників служб або установ в кабінеті не слід знімати за столом. Необхідно попросити людину сісти біля столу або стояти під час інтерв'ю.

Камера має бути за спиною журналіста.

Перед записом інтерв'ю журналіст і оператор мають переконатися в тому, що в кадрі немає зайвих предметів (шнур від мікрофону, зайві предмети на полицях).

Інтерв'ю з респондентом краще записувати на вулиці (звісно, якщо цьому відповідають погодні умови).

Після інтерв'ю слід розкадрувати героя і журналіста, відзняти атмосферу (елементи в кабінеті або те, що відбувається на вулиці в момент зйомок).

Журналістський сюжет, що призначений для виходу в ефір, складається з коментаря за кадром (КЗК) та синхронів. Під час обірання необхідних для сюжету синхронів журналіст зазначає у монтажному плані тайм-коди (**Тайм-код** – це інформація, яка прописується на відеоплівку при запису і відповідає кадру плівки). Також до сюжету журналіст повинен написати «підводку» (**«Підводка»** – вступна частина телепередачі, яка вводить телеглядача в курс теми, допомагає зорієнтуватися в обстановці, ознайомитися з учасниками передачі тощо. для ведучого програми, в рамках якої вийде даний сюжет) [1].

До тексту коментаря за кадром висуваються такі вимоги:

Відсутність складних речень.

Уникнення використання зворотів, метафор, евфемізмів, епітетів, будь-яких ін-

ших художніх засобів, канцеляризмів, штампів, зайвих слів.

Пояснення специфічної термінології в коментарі за кадром або за допомогою відеоряду точно відобразити даний термін чи поняття.

Об'єм ліду – максимум 20 слів.

Використання милозвучних словосполучень, тобто, тих, що легко сприймаються слухачем та легко вимовляються.

Уникати двозначностей або неточностей. Якщо в друкованому тексті можна використати лапки для того, аби показати певний тон або зміст, то в телесюжеті при необхідності використовується фраза: «так званій...» або «як це ще називають...».

Журналіст повинен на високому рівні володіти комунікативними навичками. Йому необхідно створити сприятливі умови задля того, аби респондент був налаштований дати інтерв'ю. Якщо респондент відмовляється від інтерв'ю через власну невпевненість, то кореспондент може нагадати про його сильні сторони, наприклад: «Недаремно ти – капітан команди, отож дуже рішучий, хто ж, якщо не ти?»

Слід приділити увагу також такому елементу діяльності журналіста, як **стенд-ап**. (**Стенд-ап** (від англ. *standup* – стійка) – вербальний репортерський прийом, коли журналіст працює безпосередньо в кадрі, часто – на місці освітлюваної події. Альтернативний термін – репортерська стійка [1].

«Стенд-ап» необхідно продумати перед виходом на зйомку. Важливо спланувати, де «стенд-ап» буде в структурі матеріалу (на початку, всередині або вкінці). Ефектніші «стенд-апи» – «мости» ті, які допомагають глядачу перенестися від однієї думки в іншу, з одного місця в інше і т.д. Основна вимога до «стенд-апу» – це динаміка та природність; журналіст стає учасником події та віртуально переносить туди глядача. Обов'язковими тут є наступні фрази: «За моєю спиною», «Переді мною», «Тільки що ми бачили», «На цій вулиці», «В цьому районі», «Тут, в місті».

Наостанок нами було залишено «візитівку» будь-якого телевізійного журналіста –

його голос, а точніше, вміння ним правильно користуватися. Інтонація повинна бути доречно застосована, вона не повинна драгувати реципієнта. Аби підтримувати та розвивати можливості голосу журналістам слід щодня тренуватися, першочергово – проговорювати скоромовки та виконувати вправи, пов'язані із диханням та збільшенням об'єму легень.

Підсумовуючи вищезгадане, можна дійти висновку, що наше сьогодні переповнене різноманітною інформацією, яка подається за допомогою різних каналів. Телебачення в силу своєї різнобічності є одним з найвпливовіших видів ЗМІ, яке поступово втрачає провідні позиції за популярніс-

тю через низку причин. Завдання тележурналіста, а насамперед, регіонального – це утримати прискіпливого та зневіреного глядача. Можливо це зробити лише вдавшись до якомога більшої кількості способів вирішення проблеми.

Література

1. Словник професійних термінів і жаргонізмів журналіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journ-port.at.ua/publ/144-1-0-495>.
2. Телекритика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.telekritika.ua>.
3. Крапивенко, Д. Українці проти телевізора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Culture/8098?attempt=1>.
4. Лаврик, О. В. Основи журналістики [Текст] / О. В. Лаврик // Навчально-методичний посібник для студентів зі спеціальності «Журналістика». – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 73 с.

ВИКОРИСТАННЯ PR-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Литвинова А. І.

студентка спеціальності 061 «журналістика»

Науковий керівник – к. н. соц. ком., доцент **А. В. Лященко**

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Стаття розглядає процес формування позитивного іміджу органів виконавчої влади та аналіз проблем його створення. Аналізуючи різні прийоми PR, виділяються напрямки і ресурси формування позитивного іміджу органів виконавчої влади.

Ключові слова: імідж, PR-технології, образ органів виконавчої влади, ЗМІ, масова комунікація

This article is devoted to the problems connected to the promotion of positive image of bodies of executive power. In the course of analysis of different PR, we examine the directions and resources needed for the promotion of positive image of bodies of executive power.

Keywords: image, PR- technologies, the image of the executive, mass media, mass communications

Вступ. Імідж органів виконавчої влади в регіоні відіграє важливу роль, як для представників влади, так і для населення. Для влади імідж має важливе функціональне і статусне значення. Він характеризує ступінь довіри населення і є критерієм оцінки ефективності управлінської діяльності, а також реформ, які проводяться державою. В свою чергу, щодо населення успішний імідж показує ступінь відповідності дій органів виконавчої влади з вимогами і очікуванням конкретних соціальних груп і суспільства в цілому. Внаслідок цього, імідж значною мірою детермінує поведінку громадян по відношенню до органів влади, визначає ступінь суспільної підтримки діяльності виконавчої влади і програми її реформування.

Актуальність. Проблема взаємовідносин влади і народу, особистості і держави була актуальна для нашої країни в усі історичні часи. Образ влади як феномен масової повсякденної свідомості багато в чому належить області соціальних почуттів, очікувань, надій, уявлень і сприйняття.

У масовому повсякденному сприйнятті, влада, як правило, персоніфікована, тобто асоціюється з конкретними особистостями, політичними лідерами, представника-

ми влади, харизматичними особистостями сучасного політичного бомонду.

Мета. Дослідити і проаналізувати механізм використання сучасних PR-технологій при створенні позитивного іміджу для органів виконавчої влади.

Об'єктом дослідження є орган виконавчої влади, суб'єктом – особливості використання сучасних PR-технологій при створенні позитивного іміджу.

Аналізуючи різні наукові підходи і наукові напрямки, які вивчають владу і характеристики її прояву, можна визначити таке розуміння «іміджу» органів виконавчої влади регіону. Під «іміджем», на наш погляд, слід розуміти цілісний, якісно визначений образ виконавчої влади в регіоні або будь-якого з її органів, який стійко живе і відтворюється в масовій або індивідуальній свідомості, як сукупність властивостей, приписуваних рекламою, пропагандою, а також як певні риси, якості представників органів влади, взяті в єдності політичних, світоглядних, моральних, психологічних, біографічних, зовнішніх якостей, що резонують в перевагах населення. [1]

У цілеспрямованому формуванні іміджу ми бачимо такі ходи в його цілеспрямова-

ному створенні, як маніпулювання суспільною свідомістю, політична пропаганда і те, що сьогодні називається політичним піаром, політичний маркетинг, політичні та виборчі комунікативні технології, інформаційна політика і т.п.

Імідж органів виконавчої влади як соціальної організації може бути визначений сукупністю характеристик, що дають уявлення про його діяльність. Існують базові характеристики, властиві будь-якому типу організації й інтерпретовані в залежності від їх специфіки. В той же час, для іміджу важлива не сама характеристика, а ті уявлення, які можна створити про нього професійними засобами і які забезпечать позитивний імідж. Серед них можна виділити:

1. Образ керівника структури органів виконавчої влади регіону, який в узагальненому вигляді вибудовується на основі уявлення про його здібності, установках ціннісних орієнтацій, соціально-психологічних характеристиках, а також його зовнішніх даних;

2. Образ держслужбовців, що відображає фізичні, психофізичні, соціальні дані, культуру, професійну компетентність, особистісні характеристики, візуально-аудиторні особливості і т.д.;

3. Соціальний імідж органів влади, що будується на основі уявлень громадськості в різних соціальних групах, про роль в політичному, економічному, соціальному та культурному житті в регіоні;

4. Імідж послуг, пропонованих органами виконавчої влади для населення, в який входить уявлення про якість обслуговування, про їх функціональні цінності, відмінні властивості і унікальності;

5. Зовнішня атрибутика (візуальний імідж, корпоративний дизайн). [2]

Процес формування іміджу органів виконавчої влади є багатофакторною ітераційною взаємодією змішаного типу трьох суб'єктів: безпосередньо органу державної влади, населення і ЗМІ. Вони взаємопов'язані і взаємодіють один з одним у вигляді інформаційного обміну, емоційно-оціночної реакції, безпосередньої взаємодії. В якості об'єкта ви-

ступає сам імідж, участь у формуванні якого здійснюють всі три суб'єкта.

Відомо, що основними функціональними завданнями PR в системі державного управління є участь у демократизації державного управління та сприяння становленню громадянського суспільства. Звісно ж, що різні PR-технології повинні стати складовим механізмом функціонування державної служби, так як вони мають великий вплив на політичну свідомість, ціннісні орієнтації і цілі різних верств населення і найчастіше з їх допомогою можна домогтися масової підтримки будь-яких соціально-політичних змін.

Досвід у концепції PR західних країн показує, що служба комунікації повинна включати роботу з мас-медіа, організацію виступів, зустрічей, прес-конференцій фахівців («ходіння в народ» особливо в період електорату), координацію роботи. А методичною базою для створення форми соціальних відносин повинні послужити результати аналізу громадської думки, проведені соціологами, що відображають рівень взаємодії суспільства і держави.

Специфіка PR-технології в органах виконавчої влади проявляється в тому, що дуже часто саме PR тут є функцією «регулятора» конфліктних ситуацій будь-якої організації: адже органам влади постійно доводиться стикатися з перспективою прийняття «тяжких» рішень; державні установи набагато більш схильні до тиску з боку політиків, лобістів і нерідко виявляються «втягнутими» в особисто доторканні ситуації, несучи відповідальність перед законом, державою і суспільством. PR-діяльність з управління конфліктами включає в себе: прогнозування «конфліктогенних» ситуацій і визначення їх «ієрархії», попереднє вироблення стратегії по локалізації та врегулювання конфлікту, а також створення програми і графіка дій, звернення до громадськості та до ЗМІ з тим, щоб в кінцевому рахунку брати участь в аналізі причин і умов виникнення конфлікту і підготовці пропозицій щодо їх усунення, сумісні з морально-етичними нормами.

Можна перерахувати особливості функціонування PR в органах виконавчої влади, це:

- сприяння реалізації функцій демократичної влади;
- участь в процесі легітимізації влади, участь в процесі залучення громадськості до державного управління;
- забезпечення узгодження інтересів великих суспільних груп;
- необхідність і труднощі створення позитивного іміджу;
- відсутність конкуренції, особливі взаємини з мас-медіа;
- сприяння прозорості та відкритості влади як найважливішої вимоги демократичної влади (наявність закритої інформації регулюється законами).

Необхідно мати на увазі, що формування уявлень про владу протікає на двох основних рівнях: безпосередньому (образ складається за рахунок відображення окремими категоріями населення зовні безпосередньо спостережуваних і реєстрованих результатів діяльності державного або політичного керівника і представленого ним органу влади), і опосередкованому (уявлення складаються за допомогою ЗМІ, піар-технологій, інтернет-технологій, політичної реклами тощо).

Фахівці з обробки громадської думки, використовуючи технічні прийоми і методи, розробили технологію створення і «продажу» іміджу політичних діячів, які максимальньо відповідали б уявленням громадськості про найбільш бажаного типу політичного лідера. Тут в якості керівництва політичним діячем служить рецепт комерційної реклами: «Якщо ти не приймаєш мене таким, який я є насправді, то я стану таким, яким хочеш мене бачити».

Подібно комерційному середовищу, у владних державних структурах головним засобом впливу PR є інформаційні потоки. Але тут у парників виникають певні труднощі: їм доводиться не тільки взаємодіяти з пресою, створювати позитивний імідж державних структур, а й сприяти формуванню відкритої управлінської структури.

Здавалося б, принцип інформаційної відкритості – обов'язковий і загальновідомий в практиці PR, в чому ж тоді проблема? А складність полягає в його здійсненні. Про яку відкритість і правдивості може йти мова, коли в очах нашого суспільства державні чиновники виглядають як звичайні корупціонери і хабарники, в правдивість обіцянок яких вже ніхто не вірить. Імідж органу виконавчої влади повинен відповідати очікуванням соціального середовища. Прагнучи повернути громадськості на свою сторону, прес-служба органу виконавчої влади звертається до близьких і ясних їй цінностей і понять (честь, гідність, закон, порядок, професіоналізм, пильність, контроль, служба, якість і т.п.).

Грунтуючись на вищевикладеному, можна зробити висновок, що сам по собі образ органу виконавчої влади як соціальний конструкт має амбівалентну (двоїсту) природу: він, з одного боку, природний і спонтанний як ментальний образ і своєрідний політичний архетип, але, з іншого боку, він одночасно осмислено і цілеспрямовано створюється, конструюється, коригується і пристосовується як бренд, імідж і репутація до певних умов, цілей або параметрів політичного замовлення. При цьому, образ влади цілеспрямовано створюється під впливом методів політичної і державної ідеології і пропаганди, за допомогою засобів масової комунікації, політичної реклами та політичного маркетингу, він продукується політичним піаром і політичними маніпуляціями, різними політичними технологіями, в тому числі він конструюється дослідниками за допомогою обґрунтування тих чи інших ідеологічних, політичних, державних або національних ідей і цінностей.

Список використаних джерел:

1. Белобрагин В.Я. Некоторые вопросы формирования имиджологии как науки. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www/academim.org> (Дата обращения: 20. 01. 2017).
2. Бударина О.А. Коммуникативные технологии формирования и продвижения имиджа муниципальной власти: политологический анализ. Москва, 2002. С. 18

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ У СТВОРЕННІ КОМУНІКАТИВНОГО ДИСКУРСУ PR: СТЕРЕОТИПИЗАЦІЯ

Прокоф'єва О. О.

студентка спеціальності 061 «журналістика»

Науковий керівник – к. н. соц. ком., доцент **А. В. Лященко**

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

У статті було розглянуто використання стереотипів у створенні ефективної PR комунікації.

Ключові слова: PR, комунікація, комунікаційні технології, стереотип, суспільство.

THIS ARTICLE WAS REVIEWED BY THE USE OF STEREOTYPES TO CREATE EFFECTIVE PR COMMUNICATIONS.

Key words: PR, communication, communicative technologies, society, stereotype.

Вступ. Public relations (зв'язки з громадськістю) базуються, насамперед, на взаємовідно-

синах. Тобто головною метою PR комунікації є побудова позитивних взаємовідносин з аудиторією. Такі відносини можна назвати штучними, адже зачасу реципієнти не потребують їх. Тому виходить, що для налагодження якісної комунікації у побудові PR просто необхідне використання психологічної дії на цільову аудиторію.

Найбільш простим способом психологічно впливу є використання стереотипів, що властиві цільовій аудиторії та суспільству у якому вона знаходиться. Значення стереотипів у людському житті неможливо переоцінити – воно величезне. У людей по відношенню, майже до всього у соціальному житті, існує думка сформована суспільством і називається вона – стереотип. Виходячи з вищесказаного, не важко здогадатися, що стереотип це явище соціальне.

Актуальність даної розвідки полягає у тому, що вивчення стереотипів, як важливої ланки у створенні комунікативного дискурсу, дає нові можливості для створення ефективної PR комунікації. Питанню використання стереотипів у створенні дискурсу PR були присвячені праці: Л. Г. Безумової, Г. С. Мельника, Н. Н. Ємельяненко.

Метою роботи є розгляд використання

стереотипів, як елементу психологічного впливу у створенні PR комунікації та обґрунтування їхньої ролі в комунікаційно-технологічній практиці. Об'єктом дослідження є стереотип, як комунікаційне явище; предметом – психологічні основи у створення комунікативного дискурсу.

Поняття соціального стереотипу було введено у наукову мову американським дослідником У. Ліппманом для позначення поширеного у суспільстві упередженого ставлення до членів різноманітних національно-етнічних, соціально-політичних та професіональних груп. Згідно з Ліппманом соціальні стереотипи являють собою основний матеріал на якому будується суспільна свідомість. Він розглядав функцію стереотипів, як захист існуючих соціальних цінностей: «Вони є фортецею наших традицій і під їх захистом ми можемо почувати себе у безпеці у тій позиції, яку займаємо»[3], тому спроби спростувати стереотипи сприймаються, як замах на ту саму фортецю яка створює ілюзію безпеки для людини. На думку Ю. С. Метелкиної функція безпеки полягає в «охороні групових інтересів, підтриманні стабільності існуючої державної влади або структури соціальних відносин. Якщо у суспільстві

сильні расові, гендерні, національні або інші види упереджень, їхнє існування допускається, а у деяких випадках навіть захочується суспільством.»[4]. Таким чином, збереження стереотипів відіграє стабілізуючу роль, гарантує захист цінностей як індивідуума так і групи.

У своїй праці «Суспільна думка» Ліппман проаналізував масову свідомість, а також роль ЗМК у формуванні суспільної думки і дійшов висновку, що усім процесом сприйняття керують стереотипи – упереджені думки. Стереотипи – це стійкі, емоціонально-забарвлені, спрощенні моделі реальності, що визивають у людини почуття симпатії або антипатії до чого-небудь. Варто зазначити, що у науковому колі досі не дійшли згоди з приводу того є стереотип нейтральний по своїй природі, чи від початку має емоційну забарвленість. Однак, кожен індивідуально сприймає стереотипи та визначає для себе його емоційну забарвленість. Виходячи з цього, можемо сказати, що стереотип завжди є «забарвленим почуттями» та являє емоційні образи, що з'єднують соціальний та психологічний досвід спілкування та взаємодії індивідів.

Т. Блейхер характеризує взаємозв'язок образів «своє» та «чуже», як контрасне відношення, використовуючи метафору негативу фотоплівки: «Образ «свого» постає, в першу чергу, у якості негативу образу «чужого» та навпаки. Цей основний лінійний феномен проявляється частіше за все у двох протилежних варіаціях: або створюють ідеал «свого» та протиставляють йому критику «чужого», або відштовхуються від критики «свого» та шукають ідеал у «чужому»».[1]

Більшість стереотипів існує ще з прадавніх часів і передаються у суспільстві від старших поколінь до молодших. Стереотипи допомагають спростити світ, тому для того щоб сформувати думку достатньо лише згадати будь-який стереотипічний образ, наприклад – усі цигани крадії. Стереотипи працюють таким чином, що аудиторія помічає лише те, що було сформовано культурою раніше. Стереотипи створюють ілюзію стабільності та комфорту, через це є надзвичайно

стійкими до змін. Але не зважаючи на те, що стереотип є достатньо «живучим», він не є вічним. Він формується під дією соціокультурного середовища, але строк його життя, у сучасному світі, визначають ЗМІ.

ЗМІ сприяють формуванню все нових і нових стереотипів, адже зараз для багатьох людей джерелом інформації є тільки засоби масової інформації, тому аудиторія сприймає все, що їй подають, навіть не намагаючись розібратися в новій інформації. Навіть якщо реципієнт від початку не згоден з інформацією яку генерують ЗМІ, то у такій ситуації на нього починає впливати суспільство і зачасту людина вже не може висловити свою думку тому що виникає страх втратити повагу «своєї» групи та стати «білою вороною». Тому для ЗМІ немає нічого простішого ніж генерувати нові стереотипи та нав'язувати їх аудиторії.

Звісно, для PR комунікації можливість використання стереотипів значно спрощує вплив на реципієнта та надає нові можливості психологічного впливу. Сама по собі людина дуже вразлива до психологічного впливу, адже вплив такого типу, у більшості випадків, вона контролювати не в змозі. Використовуючи маніпулятивні прийоми, при створенні рекламної чи PR комунікації, комунікатор завжди впливає на несвідоме реципієнта. Саме у несвідомому знаходяться механізми, що керують діями індивідуума. Там і заховані стереотипи, які формувалися з дитинства. Знаходячись у несвідомому стереотипи досягають автоматизму, тобто на будь-яку інформацію підсвідоме одразу реагує стереотипом який у ньому знаходиться. Цікаво те, що у кожному суспільстві існують свої стереотипи, які є зрозумілими для усіх всередині цього соціуму.

При створенні PR комунікації необхідно спиратися стереотипи, що вже існують у свідомості, адже «без врахування стереотипів клієнта, будь-який вплив на нього «переломлюється» » [2]. Виходячи з цього, головним завданням є не створення нових стереотипів, а створення резонансу використовуючи стереотипічні образи, які вже

є у свідомості цільової аудиторії.

Важливим фактором, який необхідно врахувати при формуванні PR комунікації – це стереотипи, які є одними з бар'єрів сприйнятої інформації. Через те, що стереотип це, зазвичай, перебільшені або спрощені оцінки дійсності, що достатньо сильно впливають на сприйняття інформації. Якщо у людини вже існує усталена думка, то при спілкуванні вона автоматично використовує стереотипічні установки. З такою поведінкою можна зіштовхнутися будь-де, тому на цьому підґрунті часто виникають конфлікти, адже людина болісно реагує на все нове, особливо якщо воно представляє загрозу для старих «перевіраних» уявлень.

При поданні інформації PR-спеціалісти повинні враховувати, що отриману інформацію реципієнт поділяє на знайоме (хороше) та незнайоме (погане). Коли нова інформація подається з вже сформованими образами, вона сприймається простіше. У той час, як абсолютно нова інформація буде звучати вороже, як протиріччя установкам реципієнта, що склалися роками. Така реакція виникає тому, що нову інформацію треба переосмислити, включити в уже налагоджену базу аналогічних знань, у той же час знайома інформація викликає автоматичну реакцію.

Як вже відомо, головною метою PR комунікації є налагодження позитивних взаємовідношень заснованих на довірі. У більшості напрямків, таких як політичний PR, бізнес і т. ін. очевидно, що вони оточені багатьма негативними стереотипами. Тож завданням PR у таких ситуаціях це руйнування старих та генерування нових стереотипічних образів, але вже зі знаком плюс. Розглянемо стереотип вождя, зазвичай ним користуються при створенні PR комунікації політиків або начальників. Цей стереотип розглядав у своїй роботі «Психологія мас і аналіз людського «Я»» Зигмунд Фрейд. У ній людина розглядається, як складова частина натовпу на прикладі церкви та війська. І церква і військо мають

вождя та головну ідею. Вождь повинен мати характеристики праотця якого всі повинні боятися та поважати, який викликає довіру. Потреба суспільства у безпеці використовується іміджмейкерами через позиціонування кандидата, як сильної, незалежної особистості та обов'язково доброго сім'янина щоб цим підкреслити, що кандидат може подбати про своїх підлеглих.

Щоб створити необхідний образ треба користуватися «правильними» словами. Коли реципієнт чує слова «банда», «найманці», «бунтівники», «хвилювання» та подібні, він сприймає їх з негативом, страхом, тобто емоціональна забарвленість цих слів сама по собі негативна. Таким чином створюють почуття небезпеки та дискомфорту навіть тоді, коли ситуація не несе реальної загрози.

Висновки. Стереотипи – це спрощене уявлення про соціальний об'єкт. Стереотипи не є об'єктивною оцінкою реальності, це заздалегідь прийняте уявлення, яке існує у середині соціуму. Використовуючи стереотипи при розробці PR комунікацій необхідно враховувати соціальні стереотипи суспільства та розуміти їх походження. Використовуючи «правильні» слова можна викликати у реципієнта ряд асоціацій-установок, як позитивних, так і негативних. Отже, стереотип це невід'ємна частина як людської свідомості, так і соціуму в цілому. Стереотипи дають можливість формувати потрібну суспільну думку та змінювати її.

Бібліографічні посилання

1. Bleicher, Thomas: Elemente einer komparatistischen Imagologie. In: Komparatistische Hefte. Literarische Imagologie – Formen und Funktionen nationaler Stereotype in der Literatur. Bd. 2, 1980
2. Викентьев И. Л. Приемы рекламы и публик рилейшнз. Ч. 1. – СПб.: ТРИЗ-ШАНС, 2001. – 238 с.
3. Липпман У. Общественное мнение / Уолтер Липпман., 2004. – 384 с.
4. Метелкина Ю.С. Социальные стереотипы: процессы формирования, виды и использование в политике (информационный подход): Новосибирск, 2002.-18 с.

БАЛЕТ «ЛІЛЕЯ» В ІНТЕРПРИТАЦІЇ В. КОВТУНА

Кондратюк В. Ю

Аспірант, Київський університет імені Бориса Грінченка

Ключові слова: балет, хореографія, український балет, балетне мистецтво.

Балет «Лілея» перша національна перлина хореографічного мистецтва з утіленням шевченкових поетичних образів на балетних сценах України та займає особливу сторінку в літописі театральньо-музичної і кінемаграфічної шевченкіани. Прем'єра балету відбулася 1939 року, з нагоди 125-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Поєднання балетної музики Костянтина Данькевича, побудованої на матеріалі українських народних пісень, лібрето Всеволода Чаговця за мотивами шевченкового «Кобзаря» («Лілея», «Сліпий», «Утоплена», «Русалка», «Княжна», «Марина», «Відьма») та хореографії Галини Березової із синтезом класичних і фольклорних елементів створили, збірний образ багатьох шевченківських героїнь (з покірної і боязкої дівчини перетворюється на рішучу й мужню, яка мстить князеві за свою зневажену честь) [1]. Вистави були в репертуарі кількох балетних театрів, неодноразово зазнавало змін балетне лібрето (Галина Березова, Вахтанг Вронський, Валерій Ковтун, Анатолій Шекера та ін.) та нових хореографічних версій. До її аналізу долучилися відомі українські мистецтвознавці, зокрема Ванда Володько, Степан Дубенко, Марія Загайкевич, Юрій Станішевський, Василь Туркевич, Олена Шаповал, Олена Щербаківа та інші.

Балет Костянтина Данькевича за однойменною баладою Тараса Шевченка, у Львівській опері балет іде з 1989 р. у постановці балетмейстера-постановника Германа Ісупова за лібрето Всеволода Чаговця. Т. Г. Шевченко створив баладу «Лілея» у Києві у 1846 році (25 липня). Одеська прем'єра «Лілея, або Вернісаж Т. Г. Шевченка» (постановники: І. Балахов і Віктор

Трошенко) відбулася у 2002 р. Її рисою стала участь на сцені й самого Кобзаря. У виставі окрім того звучать пісні «Ой, не світи, місяченьку», «Коло млину, коло броду», «Тихо, тихо Дунай воду несе» та ін[2].

У 2003 році балет «Лілея» повернувся на київську сцену в постановці Валерія Ковтуна. Прем'єра оновленої постановки, на основі лібрето В. Чаговця, мейстер переробив оригінальне лібрето, зробивши центральною лірико-драматичну сюжетну лінію кохання головних героїв – Лілеї та Степана. Значних змін зазнала і партитура К. Данькевича. Валерій Ковтун вилучив деякі номери з вистави (наприклад, сцену у циганському таборі, куди потрапляє Лілея, тікаючи від гайдуків Князя, натомість балетмейстер використав інші твори К. Данькевича: дві його симфонії, поему «Тарас Шевченко»[5].

Музичну композицію з творів Костянтина Данькевича підготував Олексій Баклана, художник-постановник – В'ячеслав Окуневіс Ленінграда та та Ірина

Пресс із Кишинєва, з якими В. Ковтун уже раніше співпрацював, здійснюючи свою постановку «Баядерки» на київській сцені (1986), диригент – Аллін Власенко[1].

Постановка Валерія Ковтуна була поставлена в естетичі романтичного класичного балету. Центральною сюжетною лінією Валерій Ковтун виділив кохання Лілеї та Степана, підкресливши драматичну лірику класичного балету з традиційними сценами снів та придворних балів витіснила драматичну героїку радянських балетів-хореодрам. «Ми прагнули створити романтичну легенду баладу про те, що любов невмируща. Лілея, яка віддає своє життя за коханого, не вмирає – вона перетворюється

на мільйони, мільярди квіток, які прикрашають землю...». Спекталь Валерія Ковтуна запам'ятався глядачам насамперед віртуозною хореографією, довершеною класичною чистотою, рівністю ліній, чистотою та симетричністю малюнків масових сцен[2].

Партія Лілеї В. Ковтун використав класичну хореографію, надавши їй українського національного стилювого забарвлення за допомогою характерних положень рук, голови, корпусу[4]. У партії Степана В. Ковтун синтезував класичний та український сценічний танець, основний пластичний лейтмотив його характеристики – широкі стрибки, стрімкі обертання. Балетмейстер поставив для виконавців високу планку у балеті «Лілея» дуже складні дуети головних героїв[5]. В. Ковтун у своїй постановці приділяє увагу не лише високим підтримкам, ефектним піруетам, а й численним переходам, прохідним сполучним елементам.

Яскраві й вишукані костюми артистів, виготовлені з коштовних матеріалів оксамит, шифон, шовк, оздоблені вишивкою та ніжним мереживом, за стилістикою більше нагадують польські, ніж українські[4]. Постановники керувалися передусім не автентичністю балетних костюмів, а загальною естетикою спектаклю. На питання кореспондента, чому в «Лілеї» кріпаки надто чистенькі та причепурені, Валерій Ковтун відповідав: «Що стосується кріпаків, то у нас ще існує соціалістичний світогляд, що вони повинні бути жебраками, брудними,

нешасними, у драних хусточках. Чому? Кріпаки в Україні ніколи не були жебраками: завжди добре вдягнені – в натуральну вовну, шовк... Я передивився всі картини самого Шевченка – жодного бідного там не побачив... У балеті все має бути красивим, а приземлювати й показувати, що красивих людей і красивого кохання не було... Все це було і до нової ерилюдська суть залишалася однаковою завжди»[3].

Валерій Ковтун протягом своєї сценічної кар'єри був виконавцем майже всіх провідних партій репертуару Київської опери. Балетні критика відзначала його не лише як віртуозного танцівника з академічною манерою виконання, а й як майстра дуетного танцю, наділеного рідкісним відчуттям партнерства[5]. З В.Ковтуном танцювали всі відомі прими-балерини Київської опери – О. Потапова, В. Калиновська, Л. Сморгачова, Т. Таякіної М. Плісецька уславився далеко за межами України та колишнього СРСР[1].

Література

1. Станішевський Ю. Національна опера України / Юрій Станішевський. – К.: Музична Україна, 2002. – С. 414.
2. Туркевич В. Про балет «Лілея» Костянтина Даникевича //
3. Ковтун В. Ещё столько не сделано, что всей моей жизни не хватит // Газ. «Сегодня». – 2003. – 10.11. – №255 (1600).
4. Зорин А. Премьерой «Лилеи» в Национальной опере закрыли театральный сезон.
5. Коваленко Є. Балет «Лілея» К. Даникевича як взірць хореографічної інтерпритації шевченкової творчості. Театральне мистецтво 119 УДК 792.82(477):821.161

КИЛИМАРСТВО В КОНТЕКСТІ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ УКРАЇНИ

Анастасія Віталіївна Варивончик

Кандидат мистецтвознавства, доцент, Київського університету ім. Б. Грінченка

Одним з найдревніших різновидів народної творчості, як відомо, є килимарство. Стаття присвячена особливостям розвитку цього мистецтва в контексті художніх промислів України.

Ключові слова: килим, килимарство, майстри, промисел, художність.

Одним из наиболее древних видов народного творчества, как известно, является ковроделее. Статья посвящена особенностям развития этого искусства в контексте художественных промыслов Украины.

Ключевые слова: ковер, ковроделее, мастер, промысел, художественность.

One of the most ancient types of folk art is carpet weaving. The article focuses on the evolution of this art in the context of the arts and crafts of Ukraine.

Keywords: carpet, carpet-making, wizard, craft, artisty.

Про традиційне народне мистецтво загалом та його різні галузі, види і різновиди зокрема існує значний корпус наукових досліджень. Так, про мистецтво вишивання писали Л. Кравчук (1969.), М. Новицка (1972.), Т. Кара-Васильєва (1993, 2000.). Вишивання в усіх його різновидах – як поширений вид народної творчості – ретельно проаналізувала Р. Захарчук-Чугай (1988) та ін., Є. Причепій (2009.) та ін. Подібно виглядає справа і щодо такого різновиду народного мистецтва, як домашнє ткацтво. Його досліджували С. Колос (1928.), Н. Лебедева (1956.), С. Сидорович (1979), А. Карась (2013.). Багатовікові історичні та технологічні традиції українського килимарства вивчали: Д.Щербаківський (1927.), С. Таранушенко (1968.), А. Жук (1973), Я. Запаско (1973.), Т. Кара-Васильєва (1997.), О. Данченко (1982.) та ін. Деревообробку на Україні досліджували: М. Селівачов (1985), Є. Антонович, Р.Захарчук-Чугай, М. Станкевич (1992), є у цих та інших публікаціях даної тематики йдеться про зміст, особливості образної структури, про майстерність умільців, про традиції, зокрема й родині, тощо. Але мало хто з-поміж авторів, – навіть тих, у назвах праць котрих міститься термін «промисел», – звертає увагу саме на

виробничий, промисловий аспект народної творчості, хоча згадані, як і інші, не названі тут, традиційні народні мистецтва здавна називаються художніми промислами. Цим і зумовлений вибір теми дисертаційного дослідження: художні промисли України.

Мета ж даної статті – висвітлити обставини виникнення та відстежити історичну еволюцію унікального українського художнього промислу, відомого як килимарство.

На території України такий різновид народного мистецтва як килимарство бере початок з давніх часів і виготовлялись перші килими, радно в домашніх умовах.

На території України такий різновид народного мистецтва як килимарство бере початок з давніх часів. Виготовлялись перші килими, радно в домашніх умовах. «Слово килим (радно) – українською «килим», польською «kilim», кримсько-татарською «кипч», турецькою «kilim» – Макс Фасмер допускає болгарське походження слов'янських слів (чувашською *kavèr ← *kebir), маючи на увазі тюркські слова kiviliz, kigiz «килим». Всі вони можуть походити від тюркського кар- «накривати» [11, с. 174]. Ворсові або гладкоткані килими з давня виготовляли міцно скручуючи сиро-

вину (льон, коноплі, вовну), пряжу фарбували натуральними – рослинами (відварами кори, трав) і мінеральними барвниками [3, с.175]. В Україні зустрічається слово «радно» яке було рідним, простонародним і означало воно виріб, шматок тканини якою також щось покривали.

Слово радно (рядно) – це віддієслівний іменник для загального означення виробу, це – те, що зроблено, вироблено [2, с. 324].

Килимарство давня галузь ручного ткацтва. Високої майстерності досягли майстри у виготовленні виробів килимарства. «У XVII – XIX ст. килимарство набуває широкого розвитку майстри виготовляли свої вироби для продажу і для власного використання. Килими виготовляли в майстернях поміщиків, цехах, мануфактурях які були розвинені у центральних, південних, західних та східних районах України» [6, с.363]. «У 1889 році в селі Глиняни (на Львівщині) на базі домашнього ткацького промислу було започатковане «Ткацьке товариство», в 1894 році – ткацька школа для підготовки майстрів, у 1882 році в Косові (на Івано-Франківщині); при ньому існувала школа і майстерня. У Коломиї 1888 року засновано Гуцульське об'єднання ткацьких промислів, а у 1895 році – школу народного промислу» [7, с.55]. «Також розвивалось ткацтво і на лівобережжі, у 1889 році в Переяслові-Хмельницькому була відкрита показова учбова майстерня з ткацтва, вишивки та килимарства. Розвитку килимарського мистецтва сприяли українські меценати, колекціонери. Такі як Богдан Ханенко – промисловець, колекціонер української старовини і творів мистецтва. Його однодумець дружина Варвара Ханенко створила майстерню у селі Оленівка (Фастівського району), вироби якої збували в Україні та за кордоном» [7, с.55].

«Наприкінці XIX століття розвиток капіталістичних відносин зумовив ліквідацію поміщеських майстерень, заснованих на праці кріпаків. У великих містах створювалися килимові фабрики, з дешевою продукцією які не могли конкурувати з народ-

ними килимами ручної роботи і які витісняли з ужитку домоткані вироби. Розповсюдження народного килимарства і утруднення продажу ручно-тканих виробів, привело до занепаду. Їх місце почали займати прості, виткані з конопляної пряжі верети, але серед ткачів були найбільш спритні які скуповували килими у виробників, а потім вигідно їх перепродували споживачам» [5, с.112]. Видатні представники української культури художники В. Кричевський, О. Кульчицька, С. Васильківський, М. Самокиш та багато інших виступають на захист творчості народу, наголошуючи на їх високій мистецькій цінності. Щоб зберегти кращі твори українського декоративного мистецтва, зокрема килими, організовують етнографічні експедиції, які збирають, замальовують кращі зразки» [7, с.55].

«Починаючи з 1905 року внаслідок об'єднання місцевих ремісників килимарські майстерні з'явилися і на Закарпатті. Виготовлення килимарського промислу в центральній Україні підтримувало Київське земство, що особливу увагу зосередило на кустарях Тарашинського та Липовецького повітів. У цих школах учні отримували професійну освіту, згодом стаючи інструкторами з ткацького ремесла» [7, с.55].

Після революції виробництво килимів сконцентрувалося в художньо-промислових артілях, створених у традиційних центрах килимарства, які були реорганізовані в державні підприємства. Особливу увагу для збереження кустарної промисловості надала держава «У 1919 році, кустарям надавалась можливість використання дрібної і кустарної промисловості шляхом державних замовлень, включення кустарної і дрібної промисловості в загальний план постачання сировиною і паливом, а також шляхом фінансової підтримки при умові об'єднання окремих кустарів, кустарних артілей, виробничих кооперативів і дрібних підприємств в більші виробничі і промислові одиниці. Всі підприємства дрібної і кустарної промисловості оголошувались недоторканими, вони не підля-

гали націоналізації або конфіскації без спеціальної на те постанови Вищої Ради Народного господарства. Кустарям дозволялось вільно торгувати своїми виробами» [4, с.151].

Особливу увагу для збереження кустарної промисловості надав уряд Української РСР приймаючи ряд рішень, спрямованих на відновлення народних художніх промислів «Про заходи сприяння кустарній промисловості», а згодом було створено «Укркустпром» як профільний орган для керівництва цією галуззю народного господарства [6, С.47-70].

Відомішим килимарським центром на Україні була Решетилівська фабрики ім. «Клари Цеткін» (Полтавської області), Дегтярях ім. «8 березня» (Чернігівській області), Глинянах «Перемога» (Львівській області), Коломиї ім. «17 Вересня» (Івано-Франківської області), Хотині ім. «Н.К. Крупської» (Чернівецької області) та Косівське виробничо-художнє об'єднання «Гуцульщина» [6, С. 86-92].

Килимові вироби цих регіонів мали різницю майстри полтавської області виконували орнаменти рослинні, пастельних тонів, а майстри Західних областей орнамент виконували геометричний або рослинний з великими квітами, різнокольоровий. Згодом всі ці виробництва увійшли до складу «Укрхудожпрому».

Косівське виробничо-художнє об'єднання «Гуцульщина» утворене 28 травня 1968 року на базі трьох фабрик: Косовської фабрики художніх виробів ім. «Т. Г. Шевченка», Яблунської фабрики художніх виробів ім. «І.Франка» та Кутської фабрики «Комунарка». Всі згадані фабрики до 1960 року були артілями з тотожними назвами, дві перші з яких було засновано після возз'єднання Західної України з УРСР в 1940 році внаслідок націоналізації дрібних підприємств, артілі не мали ні виробничих приміщень, ні устаткування. Надомники виготовляли килими, вишиванні, декоративно тканні вироби. У 1940 році продукції було випущено на 80 тис. карбованців. Вироби гуцульських майстрів реалізували-

ся в межах СРСР та частково експортувалися. В складі артілей було близько 100 майстрів-надомників, а вже на I квартал 1941 року працювало 538 чоловік. Головою Косівської артілі «Гуцульщина» був М.Ф.Кіщук, а в артілі ім. «Т. Шавченка» головувала М. Джуранюк. В лютому 1941 року працювало 35 ткачів, було випущено продукції на 120 тисяч карбованців, а вже у вересні того ж року близько 125-ти., артілі ім. «І. Франка» у с. Яблунів було засновано в 1954 році, артілі спеціалізувалася на килимарстві [1].

Після Великої Вітчизняної Війни багато майстрів-гуцулів виконували подвійні та потрійні норми виробітки. Це були Кіщук Василь, Танюк Василь, Дручків Василь та інші.

У 1950-х роках вироби гуцульських килимарів експортувалися на численні виставки СРСР та за кордоном (1956 р. – Туреччина, Індонезія, США, Канада; 1957 р. – Бельгія, Японія, НДР; 1958-1959р. – Афганістан, Сирія, Югославія, Австралія, Бірма).

Створення виробничо-художнього об'єднання «Гуцульщина» дало можливість координувати виробничі і творчі діяльність колишніх дрібних підприємств [1].

На Виробничо Художньому Об'єднанні працювало біля 1600 чоловік і розміщались у м. Косів – цех розмотки пряжі, фарбування, килимові тощо; селище Кути – килимарський цех –300 чоловік; с. Яблунів – килимарський цех –300 чоловік; с. Брустури – цех заготовки напівфабрикатів тощо, 100 чоловік; с. Пістинь – килимарський цех –570 чоловік, с. Річка 100 чоловік– цех заготовки напівфабрикатів, тощо.

Переважну більшість продукції виробничо-художнього об'єднання складають килимові вироби (килими, доріжки, верети¹).

Об'єднання працювало на фондовій сировині: вовні. На кінець 1970 року асортимент виробничо-художнього об'єднання нараховував понад 500 назв.

Вироби гуцульських майстрів мали над-

¹ Верети, виконували функції постільних покривал.

звичайну популярність. Уряд СРСР високо оцінив творчу і виробничу діяльність багатьох з них. Так, орденом Леніна

було нагороджено відомого майстра декоративного ткацтва Ю.Бовича, Ф. Позарука, килимарку М. Балагурак; килимарку Бідаш М.М., ткача В. Тимяка.

У 1971 році присвоєно звання «Майстер-художник 1 класу» Ф.Гавриленко, Ф. Позаруку, М.Довбенчуку, Р.Процюку, а в 1973 році – В.Зиняку, Й.Павлику, Д.Гасюку, М.Скорецькому, І.Ясельському та Г.Білянській [1].

Однією з форм роботи по підвищенню художнього рівня виробів та професійної майстерності працівників стали конкурси різноманітного характеру (на кращий сувенір, подарунковий виріб), які регулярно проводились з 1970 року.

Результатом цього стало те, що понад 200 килимарів здавали свою продукцію без пред'явлення до ВТК підприємства [1].

ВХО «Гуцульщина» змагалась з головним підприємством Об'єднання народного художнього промислу ММП Молдавської СРСР (м. Кишинів).

На підприємстві було механізовано процес навивки основи на вали, одночасно проводилась заміна дерев'яних килимарських верстатів напівмеханічними (встановили 128 шт.) КТ – 175; реконструювали цех фарбарня. Ці заходи надали можливість покращити технологію виробництва і підвищити продуктивність праці.

Вироби ковських майстрів заходяться в експозиціях Львівського музею етнографії та народних промислів АН УРСР, Коломийського музею народного мистецтва «Гуцульщина», КДМНД УРСР, в Державному музеї етнографії народів СРСР (м. Санкт-Петербурзі).

Підприємство отримувало значну кількість нагород:

У 1962 р. – Диплом II ступеня ВДНГ УРСР; 1964 р. – бронзова медаль на ювелірній республіканській виставці до 150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка; 1966 р. – Диплом I ступеня ВДНГ УРСР; 1968 р. – Диплом I ступеня ВДНГ УРСР; 1970 р. –

бронзова медаль на республіканській виставці до 100-річчя В.І. Леніна; 1972 р. – Диплом I ступеня ВДНГ СРСР та інші.

Виробничо-художнє об'єднання «Гуцульщина» – було неодмінним учасником всіх вітчизняних виставок та активний експонент за кордоном (в 1960-73 р.), гуцульські вироби виставлялися в ФРН, Франції, Монголії, Бельгії, США, Канаді, Японії, НДР, Австрії, Англії, Греції, Чехословаччині, Угорщині, Болгарії, Румунії. В 1973 р. «Гуцульщиною» було випущено продукції на 6720 тисяч карбованців, яка експортувалась в США, Австрію, Францію, Данію, Угорщину, НДР, Англію, Італію, Швейцарію, Канаду, Японію, ЧСРСР, Румунію, Австрію, Бельгію, Польщу, Аргентину.

У межах СРСР ковські вироби можна було зустріти в крамницях Києва, Львова, Тернополя, Сум, Одеси, Херсона, Донецька, Миколаєва, Житомира, Вінниці, Черкас, Москви і т.д.

На 01.01.1974 рік Директором був Савчук Дмитро Ілліч; головний художник: Шевчук Володимир Олексійович; головний інженер: Олексюк Степан Тимофійович, виробництво складало працівників: 3126 чоловік [1].

Наприкінці 90-х – років ХХ століття підприємство «Гуцульщина» потерпає від економічної кризи. І з часом закривається. Майстри залишаються без роботи і зарплатні.

Після розвалу СРСР не стало ліпше проти очікувань представників народних промислів. Виробництва художніх промислів не витримали умов ринкової конкуренції. Порушилися традиційні виробничі та економічні (збут продукції), виникли проблеми з постачанням сировини, технічно застаріло обладнання, втрачена підтримка держави цього сектору економіки та культури, що і призвело до поступової ліквідації Виробничо-художніх об'єднань.

Література:

1. Архів Укрхудожпром. Н.Кисельова.
2. Безклубенко С. Вступі до культурології Теоритичне дослідження / С.Д.Безклубенко – К.: Альтерпрес, 2015. – 508с.: іл..

3. Данченко О. Народні майстри / О. Данченко. – К.: Рад. школа, 1982. – 175 с.,
4. Жук А.К. Українські народні килими (XVII – поч. XX ст.) / А.К. Жук. – К.: Наук. думка, 1966. – 151. с.
5. Запаско Я. Українське народне килимарство. – К.: Мистецтво, 1973. – 112 с.
6. Історія декоративного мистецтва України: Килимарство. Т. Кара-Василєва, О. Ямборко. У 5 т. Т.4 [голов. Ред. І-90 Г. Скрипник]; НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. – К., 2011. – 512 с.: ілюстр. – 47-70; – 363 с.
7. Кара-Васильєва Т. Український килим/Т.Кара-Васильєва – К. 1997. 55 с.,
8. Кисельова Н.М. Художні промисли України. Мистецтво, – К. 254с.,
9. Таранущенко С.А. Килими // Історія українського мистецтва. У 6 т. К., 1968. Т.3, с. 365.
10. Щербаківський Д.М. Український килим (попередні студії) // Український музей. – Збірник І. – К., 1927. – 3–31. 11. Фасмер Макс. Этимологический словарь русского языка. – М., 1964. – 174.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИЗНАЧАЛЬНИХ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Назаренко І.М.

доцент, кандидат педагогічних наук,

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького

Ткачова А.О.

викладач музично теоретичних дисциплін, Маріупольська спеціалізована музична школа

Ключові слова: визначальні музичні здібності, молодші школярі, музичне мистецтво, педагог-музикант.

Key words: defining musical abilities, younger pupils, musical art, music teacher.

Духовне багатство, культурний рівень людини нерозривно пов'язані з її естетичним вихованням, з умінням сприймати, розуміти, правильно оцінювати прекрасне, трансформуючи його в навколишню дійсність [1].

Велика роль у системі естетичного виховання належить мистецтву, зокрема одному з його найпопулярніших видів – музиці. Відображаючи в своїх образах почуття і переживання людини, музика справляє величезний емоційний вплив на особистість, розвиває її духовне начало, стимулює творчий потенціал, ставлення до дійсності.

У зв'язку з тим, що музика посідає дедалі більш вагоме місце в духовних потребах людини, і переважна більшість людей охоплена системою музичного виховання, розвиток такої специфічної властивості, як музичність, набуває особливої актуальності [2].

Музичність виявляється у сформованості естетичного смаку, здатності творчо проникати в художню суть музики, розуміти, переживати її. Але музика може справляти на індивіда благотворний виховний вплив тільки в тому разі, якщо у нього є основа для сприймання музики: потреба чи інтерес до музики, розвинений апарат сприймання, певний рівень розвитку тих властивостей і якостей, які дають йому змогу зрозуміти і пережити музику в усій складності музичних явищ. У зв'язку з цим, музичне вихо-

вання та музичне навчання перестають бути вузькопрофесійними завданнями, а набирають характеру загально-педагогічного [4].

Відображаючи в своїх образах почуття і переживання людини, музика справляє величезний емоційний вплив на особистість, розвиває її духовне начало, стимулює творчий потенціал, ставлення до дійсності.

В даний час, коли з особливою гострою постає завдання духовного відродження суспільства, мистецтво в цілому і музичне мистецтво зокрема, вирішують завдання гуманізації освіти школярів. Вже усталений досвід музичної педагогіки виявляє дві функції музичної освіти.

Перша функція – класична, тобто формування музичної культури особистості, що виходить на рівень духовно-моральних цінностей і загальнолюдських гуманістичних переконань (творчий розвиток і образне мислення).

Друга функція – прагматична, зумовлює потребу в творчості фахівця. Тому нині активізується розвиток здібностей до творчості і образно-конструктивного мислення [3]. Розвиток музичної культури школярів є фундаментальною метою музичної освіти і виховання.

Музичність виявляється у сформованості естетичного смаку, здатності творчо проникати в художню суть музики, розуміти, переживати її.

Але музика може справляти на індивіда благотворний виховний вплив тільки в тому разі, якщо у нього є основа для сприймання музики: потреба чи інтерес до музики, розвинений апарат сприймання, певний рівень розвитку тих властивостей і якостей, які дають йому змогу зрозуміти і пережити музику в усій складності музичних явищ [3]. У зв'язку з цим, музичне виховання та музичне навчання перестають бути вузькопрофесійними завданнями, а набувають характеру загально-педагогічного [5].

У сучасній вітчизняній науці існує чимало різних підходів до визначення поняття «музична культура» (Р. Грубер, В.Цукерман, А.Соخور та ін.). Так, Ю. Алієв під музичною культурою особистості учня має на увазі індивідуальний соціально-художній досвід, що зумовлює виникнення високих музичних потреб, інтегративну властивість особистості учня, головними показниками якої є музична розвиненість (любов до мистецтва, емоційне ставлення до нього), музичну освіченість (володіння способами музичної діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва і життя, розвиненість музичного смаку тощо). Вченими виділяються два визначальні компоненти музичної культури особистості: музична діяльність і музична свідомість [4]. Для того щоб людське суспільство продовжувало свій розвиток, воно повинно передавати соціальний досвід все новим і новим поколінням людей [2]. Виховання за певних умов сприяє активності формованої особистості в різних видах діяльності. Наприклад, розвиток інтересу до музичного мистецтва, посилення його виховного впливу вимагає від педагога міцного знання свого предмета і постійної уваги до особистості учня:

- в процесі виховання необхідно проявляти гуманність і повагу до особистості в поєднанні з високою вимогливістю. Характер відносин між учнем і вчителем повинен бути довірчим, доброзичливим, носити гуманний характер, адже саме тоді виховний процес буде викликати позитивну реакцію і стимулювати діяльність учнів;

- в процесі виховання необхідно виявляти позитивні якості учня і спиратися на них;
- в процесі виховання необхідно відкривати перед учнями перспективи їх зростання, допомагати їм у досягненні успіху;
- в процесі виховання необхідно враховувати вікові особливості учнів;
- виховання повинно здійснюватися в колективі і через колектив: формування особистості в душі колективізму, розвиваючи товариські риси і якості, вміння дотримуватися правил гри, підпорядковувати свої інтереси інтересам колективу;
- в процесі виховання необхідно спонукати дитину до самовиховання.
- Успішному розвитку музичних здібностей молодших школярів сприяють дидактичні ігри:
- актуалізація та засвоєння змісту навчального матеріалу в умовах дидактичної гри (методики, розробки дидактичних ігор). Змістом цієї умови є зацікавленість викладача, знання і виконання програмних вимог педагогом, уявлення певної мети і завдань;
- реалізація особистісного підходу в підсистемах міжособистісних відносин: «вчитель – учень», «вчитель – учнівський колектив», «учень –учень», «учень – учнівський колектив».

Зміст даної умови ґрунтується на тому, що необхідно встановлення відносин співробітництва, створення умов для реалізації потреб всіх учасників навчального процесу відчувати себе неповторною особистістю, надання школярам прав на реалізацію своїх інтересів, потреб, думок, позицій:

- вміння самостійно діяти, виконуючи музичні завдання. Зміст даної умови сприяє контролю за розвитком музично-естетичних уявлень і музично-сенсорних здібностей;
- наявність спеціального середовища, в якості котрого музична педагогіка розглядає дидактичні ігри. Змістом цієї умови є успішний музично-сенсорний розвиток дітей молодшого шкільного віку.

Наша мета – створити умови для розвитку визначальних музичних здібностей молодших школярів засобами дидактичних ігор. Очікуваний результат буде в тому випадку, якщо в іграх будуть враховані психологічні особливості цього віку.

При постановці цієї мети ми задаємося питанням: які цінності необхідно передати учневі в умовах використання дидактичних ігор, які конкретні знання, вміння, навички або особистісні якості будуть формуватися в процесі здійснення даної роботи й у процесі спілкування з різним вмістом дидактичних ігор.

Спільна музична діяльність охоплює учнів загальним переживанням і вимагає від них єдиних зусиль. Невдача одного сприймається як спільна невдача. Приклад товаришів, загальна наснага, радість від успішного виконання завдань позитивно впливають на боязких, невпевнених у собі дітей, створюють сприятливу атмосферу для індивідуального розвитку.

Одним з типових недоліків використання дидактичних ігор в навчанні музиці є невміння педагога конкретно ставити мету заняття без визначення кінцевої мети. А це, в свою чергу, вимагає чіткості в розумінні суті того процесу, при якому відбувається розвиток музичних здібностей. Тому на основі наявних визначень уточнено і конкретизовано поняття «музичні здібності» з позиції педагогічної науки.

На нашу думку, музичні здібності молодших школярів представляють собою індивідуально-психологічні особливості, що забезпечують успішність виконання різних видів музичної діяльності (спів, створення, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах та ін.).

Розвиток музичних здібностей молодших школярів є цілеспрямованим процесом якісної зміни реальних і потенційних можливостей учня з урахуванням його вікових та психофізіологічних особливостей, що включає чотири аспекти: формування мотивації, розвиток пізнавального інтересу, формування

музичних навичок, вдосконалення музичних здібностей кожної дитини.

Значення розвитку музичних здібностей молодших школярів полягає в тому, що вони дають дітям можливість проявляти себе в різних видах діяльності і забезпечують усвідомлення особливостей мови музики, будови музичної мови. Це, в свою чергу, є основою для формування музичного смаку, інтересів і потреб.

Отже занотуємо, що для розвитку музичних здібностей молодших школярів педагоги-музиканти повинні:

- виховувати у дітей інтерес до музики і розвивати сприйнятливості до творів різного жанру;
- збагачувати музичні враження дітей, знайомлячи їх з різноманітними музичними творами;
- ознайомлювати дітей з елементарними поняттями, навчати найпростішим навичкам у всіх видах музичної діяльності;
- розвивати емоційну здатність, уяву, музичну пам'ять і мислення.

Значення розвитку музичних здібностей полягає в тому, що вони дають школярам можливість виявляти себе в різних видах діяльності і забезпечують усвідомлення особливостей мови музики, будови музичної мови. Таке, в свою чергу, є основою для розвитку музичних здібностей молодшого школяра. Звідси, в умовах початкової освіти у дітей повинні бути всі необхідні знання, вміння та навички, розвинені пізнавальні інтереси, мотивація, музична творча діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей учня, характеру, темпераменту, типу мислення і пам'яті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа // Педагогика. - №4. - М., 2005. - С.19-27.
2. Арчажникова Л.Г. Книга для учителя. - М.: Просвещение, 1984. - 110 с.
3. Науменко С.І. Основи вікової музичної психології - К.:Логос, 1995. - 184 с.
4. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання // Навч.-метод. посібник.. - К., 1997. - 234 с.
5. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецька // Навч.посібник. - К., - 270 с.

Д.М.ГНАТЮК – ВІД МАЙСТРА СЦЕНИ ДО РЕЖИСЕРА МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ

Бондарчук Віктор Олексійович

кандидат мистецтвознавства, доцент

НМАУ імені П.І.Чайковського

Ключові слова: режисерська інтерпретація, мистецьке середовище, оперно-виконавська діяльність.

На тлі соціокультурної динаміки ХХ – початку ХХІ століття формується нова сутність митця, рефлексія якого окреслена моделлю динамічних векторів протистояння «людина-буття», що відображена у різних жанрових та стильових координатах мистецького середовища. Непорушні виміри такої концепції формує творча особистість Д.М.Гнатюка, сутність якої детермінована як соціальними так і етнічними чинниками, ім'я якої золотими літерами вкарбовано в історії не тільки України а й світу. Сутнісні основи майстра сформовані потужним мистецьким надбанням у вигляді сольної практики, режисерської та педагогічної діяльності, кожний з яких уособлює високий фаховий рівень, ерудованість, оригінальність та неповторність.

Мистецька інтенція Д.М.Гнатюка представлена потужною системою формування творчої особистості, в контексті детермінованих національними традиціями вимогами до комплексу фахової підготовки у вигляді вокального та акторського виконавства. Естетична ідентифікація Дмитра Михайловича, як оперного виконавця, дає можливість аналізу його творчого формування у вигляді раціонально-обгрунтованого та вмотивованого алгоритму, сутність якого представлена послідовно-виваженими і внутрішньо-обумовленими діями. Життєве кредо Д.М.Гнатюка сформоване моделлю екзистенційної потреби у самовдосконаленні та самовираженні митця, оскільки патетика його внутрішнього світу породжувала систему перманентного розвитку в контексті соціальних та мистець-

ких завдань. Постає майстра, у просторі вітчизняного культурно-мистецького континуума, представлена динамічними постапами у різних сферах діяльності, де режисерська практика займає преферентну та узагальнюючу позицію.

Режисерська модель Д.М.Гнатюка є відображенням складної, багатовекторної, розгалуженої і детермінованої фаховою компетенцією структури. Консолідована потужною виконавською практикою, з глибоким осмисленням сутності акторської компетентності, його режисерська діяльність проєкує у просторі українського оперного мистецтва динамічні трансформації з кристалізацією в ньому авторського, стильово-окресленого продукту.

Формат творчої екзистенції Д.Гнатюка, орієнтує нас на осмислену, психологічно адаптовану і перманентно закріплену в практичній апробації діяльність. Акторвокаліст-режисер – це той вектор життєвого кредо митця, який на тривалий час сформував модель вітчизняного театрального виконавства і визначив шляхи подальшого розвитку та популяризації в практиці не тільки вітчизняного культурно-мистецького простору, а й європейського та світового.

В контексті режисерської практики Д.Гнатюка, простежується потужний мистецький континуум, який стимулює нас до перманентного переосмислення його творчої координації і дистанційного розділення виконавської діяльності оперного артиста і режисерської практики, як детермінованої виконавським аспектом структури.

Сутність режисера-Гнатюка полягає в осмисленні і розкодуванні музичного матеріалу, оскільки саме музика формує загальну, ідейно-художню концепцію вистави, визначає координати і створює простір для творчої реалізації митця, генерує створення естетичних моделей де виконавська інтерпретація знаходить себе, формує свою сутність, проектуючи режисерську лексику у її практичному втіленні [2, С. 117].

Для Д.Гнатюка головним, у режисерській практиці, є розуміння ідейно-образного змісту музичної драматургії, осмислення композиторської техніки з повним контролем його стильової системи координат під час практичної роботи над моментами сценічного втілення з артистами. «Я іду в оперній виставі від музики, намагаючись знайти відправну точку, яка примусила композитора написати цей твір, розгадати лінію його творчості протягом всієї опери, відтворюючи її у сценічному відображенні, в активних діях акторів» – зазначав Д.Гнатюк [2, С. 117].

«У мене завжди був великий потяг до режисури. Коли у 1945 році після демобілізації прийшов вступати до театального інституту на факультет режисерського й акторського мистецтва, мене попросили на

екзамені заспівати, я виконав пісню «Дивлюся я на небо», і ректор відвів мене до консерваторії, куди я і вступив. Але бажання займатися режисерською справою у мене не зникло з роками. Я все ж таки закінчив театральний інститут, але вже будучи народним артистом» – зазначав у своєму інтерв'ю Н.Стадник Д.Гнатюк [1].

Сутність Д.М.Гнатюка акумулювала енергетичний досвід українців, сформувала власне відчуття дійсності і вкарбувала естетичні пріоритети у площину суспільних інтересів та поглядів. Феномен його особистості кристалізується у мистецькому універсалізмі, що синтезує, узагальнює і стимулює до розвитку велику кількість жанрових моделей, стильових концепцій та виконавських механізмів. Дмитро Михайлович – особистість вектори якої виїшли далеко за межі виконавського професіоналізму, його досвід сформував засади режисерської практики і знайшов відображення у громадській, політичній та педагогічній діяльності

Список використаної літератури:

1. Стадник Н. «Україно моя, Україно, я для тебе на світі живу». – Шлях до перемоги. – Ч.51 (2434). – 20.12.2000 р.
2. Станішевський Ю. О. Дмитро Гнатюк / Ю. О. Станішевський. – К.: Муз. Україна. 1991. – 167 с.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Гордієнко С.Г.

старший викладач Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

Ключові слова: естетика, естетична культура, естетичне виховання.

Key words: aesthetics, aesthetic culture, aesthetic education.

Формування естетичної культури передбачає системний підхід, який відкриває можливості аналізу естетичної культури. Специфікою формування естетичної культури є утвердження в особистості естетичних поглядів, ідеалів, смаків та почуттів, естетичного ставлення до соціального та природного середовища. Оскільки естетичне ставлення проявляється, перш за все, як здатність до естетичного сприйняття, естетичної оцінки та естетичної діяльності, суттєвими завданнями у формуванні естетичної культури особистості є: виховання здатності й потреби творити за законами краси як результат поєднання двох генералізованих здібностей – творчої, що характеризує працю, та естетичної; виховання здатності до естетичної діяльності на основі соціальних, професійних здібностей та навичок.

Естетика несе в собі такий потенціал, завдяки якому можна не тільки підвищити рівень культури, а й прискорити процес переходу від людини до Особистості, що під силу лише релігії та мистецтву. Формування естетичної культури особистості являє собою процес вироблення в неї естетичних установок, інтересів, ідеалів та смаків, критеріїв оцінки та принципів естетичного ставлення до дійсності. Загалом цей процес можна уявити як органічну сукупність послідовних і цілеспрямованих впливів на особистість.

Одним із важливих елементів естетичної культури є естетичний смак. Його необхідно виховувати так само, як дитину вчать читати та писати, прищеплюючи здатність бачити красу, відчувати її. Формування

принципів чи основ естетичних смаків перебуває на межі наук, головні з яких – естетика й педагогіка. Естетичні смаки також є органічною складовою багатьох гуманітарних наук: філософії, психології, етики, менеджменту та етнографії.

Складність формування естетичних смаків сьгодні полягає в тому, що сучасна молодь більш схильна до комп'ютера, Інтернету, ніж до читання книжки, милування природою чи полотнами художників. У засобах масової інформації зростає кількість техногенних програм, має місце маніпуляція свідомістю дітей та молоді.

Процес формування естетичних смаків досить кропіткий і довготривалий, адже смак є показником не лише естетичної, а й загальної культури людини, її освіченості. Смаки тісно пов'язані з ідеалами. Виявлення смаків відбувається через судження й через діяльність людини. Вони є чуттєвою оцінкою прекрасного чи потворного в свідомості людини, тому у формуванні естетичних смаків велике значення має зв'язок загальної, вікової та педагогічної психології.

Програма формування естетичних смаків та естетичної культури являє собою систему науково-методичних настанов і покликана відображати зміст та організаційне питання процесу виховання, визначати цілі виховання, структуру, засоби та методи їхнього вирішення, необхідний результат, критерії оцінки отриманого результату. Програма також повинна мати критерії та необхідні вихідні настанови для складання плану.

Враховуючи, що естетичні смаки є внутрішнім психічним процесом і одночасно

станом емоційного здоров'я людини, до них необхідно застосовувати комплексні методи дослідження, розрізняючи суб'єкти і об'єкти дослідження (суб'єкт – дослідник, об'єкт – реципієнт).

Актуальним завданням вищої школи є виховання в студентів естетичного ставлення до всього, що складає процес навчальної праці, тобто до його предмета, засобу, результату, розвитку здібностей естетично переживати процес загалом. Особливе значення має виховання потреби та здатності відчувати, сприйняти навчання як ту вищу насолоду, яка дає людині відчуття естетичної діяльності. Творчість у труді і естетична насолода трудом, естетичне ставлення до нього взаємообумовлені та взаємопов'язані. Це повинно знайти відображення в синкретичності трудового та естетичного виховання особистості молоді людини.

Вищим проявом естетичної культури особистості є рівень її художньої культури, яка виявляється у ставленні до мистецтва, світу художніх цінностей. З огляду на це при визначенні особливостей студента як об'єкта та суб'єкта художньо-естетичного виховання важливо правильно оцінити висоту його художніх інтересів і потреб.

Одним із чинників естетичного виховання є формування художніх інтересів. Вчені, зокрема кандидати мистецтвознавства О.В. Чеботаренко та О.С. Овчаренко, вважають, що це складний процес, який проходить через сприйняття та розуміння мистецтва й літератури. Важливим аспектом підготовки до їх сприйняття та розуміння є формування в учнів умінь семантичного аналізу та інтерпретації художніх творів. При цьому вчені розмежовують інтерес художній та естетичний.

Естетичний інтерес спрямований на гармонізацію стосунків суспільства та середовища, а художній інтерес – на оптимізацію відносин особистості та суспільства. Естетичний та художній інтереси взаємодоповнюють один одного як загальне й часткове; художній інтерес стимулює потребу творити за законами краси, відповідаючи сутності предмета та дійсності. Роль худож-

нього інтересу в естетичному розвитку надзвичайно важлива, оскільки за допомогою мистецтва та літератури (як соціальної норми естетичного, концентровано-го його вираження) він формує установку на естетичне ставлення й сприйняття дійсності. Мистецтво та література покликані переводити художні інтереси в естетичні, наповнюючи їх соціально-естетичним нормативним змістом, створюючи передумови для перетворення художньо-мистецької активності в соціально-реальну.

Основними засобами естетичного виховання студентської молоді є:

1. Художнє виховання – двоєдиний процес художнього навчання та художньої освіти.

2. Естетична та мистецтвознавча освіта – опанування естетичної теорії, вивчення історії та теорії розвитку мистецтва, окремих його видів, ознайомлення з життям та творчістю видатних митців минулого й сучасності.

3. Цілеспрямоване поширення, популяризація та пропаганда найвищих досягнень художньої культури людства.

4. Навколишнє естетичне середовище: природне оточення та предмети побуту, знаряддя праці й засоби виробничої діяльності, житло, архітектурні форми.

5. Естетичні аспекти фізичної культури та спорту, культурний туризм.

6. Художня самодіяльність, коли учасники перетворюються з тих, хто сприймає мистецтво, на його творців.

Одна з основних сфер естетичного виховання – гра. Це діяльність, що акумулює творчу енергію і є вищим проявом культури. Вільний час, дозвілля – це не тільки час для відновлення сил, а й час для розвитку людини як фізично, так і духовно. Час – це простір для розвитку здібностей.

Форми та методи естетичного виховання досить різноманітні та багатогранні. Ефективною формою виховної роботи є проведення літературно-музичних вечорів: «Т.Г. Шевченко і музика», «Лірика О.С. Пушкіна в музиці», «Музика в полотнах І. Левітана» тощо.

Літературно-музична вітальня. Зустрічі в ній можуть відбуватися і за певним планом, і за покликанням душі, щоб провести вільний час цікаво.

Великий виховний вплив у справі естетичного виховання має відвідування художніх галерей та музеїв, що дозволяє включати в процес виховання зоровий та емоційний фактори, дає можливість розширити кругозір студентів.

Однією з форм естетичного виховання є участь у художній самодіяльності. Є студенти, які з задоволенням беруть участь у концертах, інші, хоча і виявляють зацікавленість, відчують себе не зовсім впевнено. Участь у художній самодіяльності впливає на естетичні смаки, стан естетичної культури.

Важливе значення має поширення естетичних знань через різноманітні канали інформації, тобто естетична просвіта. На-

ступним етапом має бути самоосвіта та самовиховання кожної особистості.

Реалії сьогодення наголошують: нам потрібен не тільки спеціаліст у тій чи іншій галузі науки, техніки чи виробництва. Нам необхідний спеціаліст високого класу, з широкою ерудицією, компетентністю, здібний творчо мислити, передбачувати результат, готовий йти на ризик і, саме головне, - здібний відроджувати економіку, спрямовану на людину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Естетика духовності В. О. Сухомлинського / І. Бех // Рідна шк. - 2008. - № 9. - С. 3-4.
2. Федь А. М. Естетичний світ педагога : моногр. / А. М. Федь. - Слов'янськ : П.П. «Канцлер», 2005. - 300 с.
3. Чеботаренко О. В. Психолого-педагогічні аспекти формування художнього інтересу учнів / О. В. Чеботаренко, О. С. Овчаренко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / голов. ред. В. Г. Буряк. - Кривий Ріг : КДПУ, 2009. - Вип. 25. - С. 577-582.

ПРОМИСЛОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРУКТУР СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ (1920–1925 РР.)

Лугина Ю.М.

Студентка 4-го курсу Навчально - науковий інститут історії, етнології та правознавства імені О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена вивченню функціонування промислових підприємств, які організовувались установами споживчої кооперації на Чернігівщині у першій половині 20-х рр. ХХ ст. У матеріалі оцінено загальний стан промислового виробництва, з'ясовано фактори, які гальмували або сприяли розвитку промислової діяльності структур споживчої кооперації, окреслено пріоритетні напрямки кооперативного промислового виробництва на Чернігівщині.

Ключові слова: споживча кооперація, промислове підприємство, виробництво, економічна політика, адміністрування.

Key words: consumer co-operation, industrial enterprise, production, economic politics, administration

Актуальність теми зумовлена складним економічним становищем сучасної України, яке потребою пошуку ефективних шляхів його подолання. Важливе місце посідає відродження кооперативного сектора загалом, та безпосередньо його промислової діяльності. Це пояснюється тим, що кооперативний рух зорієнтований насамперед на внутрішній ринок і забезпечення щоденного попиту та потреб широких верств населення. Крім того, існує необхідність застосування кооперативних принципів діяльності для боротьби із спекуляцією, фальсифікацією товарів, протидії обмеженням доступу дрібних товаровиробників до ринків збуту і постачання.

Дослідження промислової діяльності структур споживчої кооперації УСРР з аналізом регіональних особливостей представлені у роботах сучасних науковців – В. Половця, В. Гольця, Т. Оніпко. В. Половець досліджував історію кооперативного руху в Лівобережній Україні (1861–1917 рр.), зосередившись на розвитку етапів її становлення, організаційних принципах, структурі та особливостях кооперативної мережі регіону [8]. Досвід відродження промислових підприємств споживчої кооперації на Чернігівщині

згадується у праці В. Гольця «Кооперація і НЕП (20-ті рр. ХХ ст.)». Заслугою автора є залучення ним до наукового обігу архівних матеріалів, які підтверджують той факт, що чернігівські кооператори у 1920-ті рр. приділяли значну увагу діяльності промислових підприємств. Ним зроблено порівняння рівня розвитку промислової діяльності споживчої кооперації Чернігівської, Полтавської та Харківської губерній [1; 2].

Виробничі галузі споживчої кооперації України у період НЕПу (1921–1928 рр.) детально проаналізовано в монографії Т. Оніпко. Автор зробила акцент на внеску споживчої кооперації у відродження та розгортання вітчизняної промисловості, покращенні побутових умов населення завдяки їх охопленню кооперативним хлібопеченням та кооперативними закладами громадського харчуванням. [7].

Мета даної наукової розвідки полягає в узагальнюючому аналізі промислової діяльності споживчої кооперації в Чернігівській губернії упродовж 1920–1925 рр. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких дослідницьких завдань:

1. оцінити загальний стан промислового виробництва на Чернігівщині;

2. з'ясувати фактори, які гальмували або сприяли розвитку промислової діяльності структур споживчої кооперації;

3. окреслити пріоритетні напрямки кооперативного промислового виробництва.

Упродовж 1919–1925 рр. система кооперації змінювалася, а її організаційні структури неодноразово реорганізовувалися чи перейменовувалися. Так, у 1919 р. існувала чотириланкова система: 1) всеукраїнська центральна спілка споживчих товариств України, знаходилась у м. Харкові (Вукопспілка, ВУКС); 2) губернська спілка споживчих товариств (губспілка); 3) районний відділ губспілки (об'єднання кооперативних осередків у масштабі повіту); 4) єдині споживчі товариства (ЄСТ), які безпосередньо були пов'язані з населенням та обслуговували райони міст (міські ЄСТ) або села (сільські ЄСТ). З метою вдосконалення кооперативного апарату й надання йому більшої гнучкості шляхом зменшення кількості структурних сходинок, декрет від 13 квітня 1921 р. замінював існуючу систему на триланкову: 1) ВУКС; 2) райспілка; 3) ЄСТ. Райспілка обслуговувала район, економічно пов'язаний зі своїм центром. Губспілки ліквідовувалися, реорганізувались в райспілки, які обслуговували райони, безпосередньо прилегли до губернського центру [2, с. 127].

У кооперативній мережі Чернігівщині, до складу якої входило 12 повітів теж відбулися зміни. До реорганізації по декрету від 20 березня 1919 р. в губернії діяло 11 райспілок, а після декрету від 31 грудня 1921 р. їх стало 16 [2, с. 127]. У червні 1922 р. відбулося злиття губробкоопу з Чернігівським ЄСТ. Нова організація мала назву Чернігівський губернський союз робітничої кооперації «Соробкооп». 1 травня 1923 р. губробкооп відповідно до постанови Управління від 26 квітня 1923 р. був реорганізований в Чернігівське губміськЄСТ. А 5 жовтня 1924 р. його було перейменовано на Центральний Робітничий Кооператив (ЦРК). Район діяльності ЦРК охоплював м. Чернігів та його передмістя.

Завданням виробничого відділу, створеного при управлінні Всеукраїнського союзу

робітничих споживчих товариств «Уробсекції» у 1920 р. було об'єднання і регулювання виробничої діяльності робітничої споживчої кооперації України. У загальній системі радянського ладу вся тогочасна виробнича і промислова діяльність держави регулювалась і концентрувалась в руках Вищої ради народного господарства (ВРНГ) та її структур на місцях [3].

Кооперації надавались у розпорядження ті галузі виробництва, які ще не були охоплені місцевими радами народного господарства. Виробнича діяльність кооперації при цьому мала відбуватись у тісному взаємозв'язку із органами ВРНГ та у відповідності з загальнодержавними виробничими планами.

У циркулярі № 1 Всеукраїнського союзу робітничих споживчих товариств «Уробсекції» від 5 жовтня 1920 р. зазначалось, що можуть бути введені в експлуатацію лише ті галузі виробництва, для яких сировина та інші вихідні матеріали виробляються в даному регіоні. Це було викликано тим, що взяття в експлуатацію підприємств, які потребували транспортування сировини на далекі відстані, зумовлювало часті простой та завантаженість транспортної інфраструктури [3].

Увага Єдиних споживчих товариств (ЄСТ) мала зосереджуватись на організації та широкому розвитку таких напрямків виробничої діяльності як облаштування громадських їдальнь, пралень, лазень, хлібопекарень, майстерень різної спеціалізації, молочних ферм, заготівлі продукції садів і городів, заготівлі палива і таке ін.

У сфері виробництва споживчих фабрикатів головна увага була зосереджена на харчових продуктах: заготівля овочів та фруктів для консервування, сушки, соління, варки і т.п. У хімічній галузі завдання полягало в організації виробництва чорнил, мазей для взуття та мила (за наявності достатніх запасів місцевих технічних жирів).

Кустарно-промисловий відділ Чернігівського губсоюзу працював у напрямку накопичення товарного фонду для постачання населенню і товарообміну з нею, тим

самим ліквідувавши ще одну проблему – посередницьку спекулятивну діяльність приватних осіб. Крім того, був обладнаний кавовий завод для виготовлення ерзац-кави із жолудів і ячменю, який розпочав роботу 5 червня 1921 р. Щоденна продуктивність заводу становила до 60 пудів переробки сухих чи смажених жолудів. Наступним кроком в цьому напрямку стало відкриття сушильно-варильного пункту при заводі для переробки і консервування ягід, плодів та овочів, з щоденною продуктивністю – 20 пудів повидла [4].

У звіті міської конференції кооперативних робочих об'єднань, скликаній з ініціативи ЧЕСТ 20 жовтня 1921 р. зазначалось, що ЧЕСТ отримало від губернської ради народного господарства (ГРНГ) крохмальний завод і млин, щоправда вони потребували ремонтних робіт [5].

У Чернігівській губернії станом на 1 січня 1923 р. нараховувалося 6 райспілок, в яких діяло 20 власних і 19 орендованих промислових підприємств. Найпоширенішими серед них були підприємства з переробки продукції сільського господарства – 25 (64,1 %), разом з тим підприємств з переробки тваринної продукції було лише 4 (10,3 %), керамічне виробництво і обробка металів зосереджувались на 3 підприємствах (7,7 %), підприємства з обробки деревини та виробництва хімічної продукції – 2 (5,1 %) [1, с. 117].

В Острі кооператорами було відкрито черепичну майстерню, де виготовляли черепицю, кільця для криниць, труби для димарів. Таке виробництво було чи не єдиним на весь регіон, яке задовольняло потреби членів кооперації у будівельних матеріалах, випуск яких державною промисловістю на той час практично не здійснювався [2, с. 128].

Промислове виробництво відігравало важливу роль і у діяльності ЦРК. Серед підприємств налічувалися: пекарня, кондитерська, а також миловарний завод, який було відкрито у жовтні 1924 р. Збут мила по м. Чернігову становив 1500 пудів щомісяця. У той же час, наголосимо на значній

присутності на ринку більш дешевої привізної продукції. Замість охоплення ринку на 100 % ЦРК був обмежений продажем тільки у своїх крамницях – біля 300 пудів щомісяця. Незважаючи на це, не тільки приватний ринок, але і райспілка, мила, виробництва заводу ЦРК м. Чернігова, не купували, а закуповували привізну продукцію. Відсутність збуту впливала на вартість продукції, внаслідок чого ціна у Чернігові була 6 крб. 30 коп. за пуд, а на заводах Києва – 6 крб. 20 коп. Це відбувалось внаслідок того, що сировина закуповувалася дрібними партіями у Києві, а не на місцях. Завод мав усі шанси на успішне функціонування за умови максимального розширення збуту, закупівлі сировини поблизу місць виробництва, поліпшення якості продукції, про що й було зроблено відповідні висновки. Упродовж 1925 р. миловарний завод Чернігівського ЦРК щомісяця виробляв 450–475 пудів мила, водночас поліпшивши його якісні показники та знизивши ціну [1, с. 122–123].

Чернігівська кооперативна хлібопекарня була організована наприкінці квітня 1923 р. з ініціативи губробкоопу. Упродовж 1923–1925 рр. вона пройшла всі етапи становлення промислового виробництва. Від нерентабельності і збитковості на початку своєї діяльності (коли щоденне постачання хліба на ринок становило близько 50 пудів житнього і 10–15 пудів пшеничного у вересні-жовтні 1923 р.) до моменту, коли підприємство стало приносити дохід (за перші півроку 1924 р. було перероблено 9000 пудів муки, а за увесь 1923 р. – 10 000 пудів) [6]. До того ж поступово покращувалась якість хліба і асортимент: відсоток житнього хліба зменшувався, натомість частка пшеничного у виробництві збільшувалась. Для усунення недоліків у хлібопекарській справі необхідно було зменшити витрати палива (дров), збільшити відсоток припічки хліба (збільшення ваги хліба після випікання у порівнянні з вагою затраченого борошна), підвищити якість товару для конкурентоспроможності з приватними пекарнями. Наявність ко-

оперативного хлібопечення в місті з охопленням ринку майже 40% створювало конкурентне середовище і чинило економічний тиск на приватних підприємців, примушуючи їх знижувати ціни. Прибуток пекарні у 1924 р. становив 969 крб. Після того як було запроваджено систему підрядних робіт, становище пекарні значно покращилося.

Упродовж 1924–1925 рр. для підтримки промислової діяльності споживчої кооперації держава вжила певних заходів щодо повернення їй націоналізованих раніше підприємств, складів, споруд. Так, у лютому 1924 р. РНК УСРР ухвалила постанову «Про порядок повернення кооперації підприємств, які їй належали», яка передбачала повернення всіх націоналізованих підприємств та промислів, а також майно, що перебувало в них на момент виходу постанови РНК від 6 грудня 1921 р. «Про порядок залучення споживчої кооперації органами держави до виконання товарообмінних та заготівельних операцій».

На виконання цієї постанови споживчої кооперації Чернігівської губернії упродовж двох років було передано млин в с. Деяківка, побудований на кошти Конотопської райспоживспілки ще в 1920 р., Конотопська типографія, Бахмацька тютюнова фабрика. Чернігівській райспоживспілці повернули паровий млин та електростанцію в Любечі, споруджені райспілкою у 1920 р. Конотопській райспілці держава повернула млини в селах Рубанка, Гирівка, Карабутьківка та олійниці при них. Новгород-Сіверська райспілка отримала націоналізовані у неї млини в селах Бубчині та Березівці. Однак, відповідно до постанови «Про порядок повернення кооперації підприємств, що їй належали» у двотижневий термін визначалися розміри сум, які кооператорам належало сплатити державі, за умови, що остання після націоналізації кооперативної власності здійснювала дообладнання, капітальний ремонт, встановлювала машини та інвентар. Отже, радянська влада, як і в попередні роки, повертала організаціям споживчої кооперації пере-

важно дрібні промислові підприємства, до того ж вимагаючи від них певної грошової компенсації [7].

Таким чином, можемо стверджувати, що промислова діяльність структур споживчої кооперації в Чернігівській губернії упродовж 1920–1925 рр. характеризувалася нестабільним розвитком. З 1920 по 1923 рр. вона перебувала у складному становищі, але у 1924–1925 рр. місцеве виробництво товарів широкого вжитку поживалося і навіть почало приносити прибутки.

З переходом до нової економічної політики споживча кооперація практично в усіх губерніях України почала випуск широкого діапазону товарів на власних та орендованих підприємствах. Упродовж окресленого періоду кооперативні організації УСРР отримали частину націоналізованих підприємств, а також з'явилася можливість організувати власні підприємства.

У перші роки НЕПу (1921–1923) промислова діяльність споживчої кооперації УСРР реалізувалася відносно самостійно, проте у 1924–1925 рр. вона все більше почала зазнавала адміністрування з боку держави. Без сумніву, це лише вносило плутанину, викликало дублювання, заважало господарській ініціативі кооператорів.

На структури споживчої кооперації уряд переклав ті види промислового виробництва, які з ряду причин не могли обслуговуватись державними господарчими органами. Їх виробнича діяльність не мала конфліктувати, суперечити і конкурувати з виробничими планами ВРНГ. Брак коштів не давав змоги кооператорам розгорнути виробництво в окремих спілках та товариствах. Відтак кооператори брали частину державних промислових підприємств в оренду.

Серед факторів, які стримували успішне функціонування підприємств слід виділити: 1) періодичне зниження купівельної спроможності населення, особливо селянства (влітку та восени 1923 р.), яке пов'язане з «ножицями цін» 2) тимчасові зупинки кредитними установами видачі грошових

сум; 3) нестачі сировини і допоміжних матеріалів; 4) низька якість продукції; 5) невідповідність асортименту товарів основним потребам споживачів. Проблеми зі збутом товарів змушували як кооперативні, так і державні промислові підприємства значно знижувати ціни на товари.

До факторів, які стимулювали поживлення промислової діяльності на Чернігівщині можна віднести: 1) конкуренцію з приватними підприємствами за охоплення ринку, що підштовхувало до покращення якості товарів і урізноманітнення товарних груп; 2) дозвіл індивідуального кредитування робітників, що давало змогу підвищити їх купівельну спроможність; 3) раціоналізація виробництва; 4) господарська ініціатива кооператорів 5) загальне покращення економічної ситуації в УСРР.

Споживча кооперація організувала на власних чи орендованих підприємствах виробництво предметів першої необхід-

ності. Основну ж групу підприємств споживчої кооперації як в Чернігівській губернії, так і загалом в УСРР становили об'єкти харчової промисловості, серед яких провідні позиції займають борошномельна, хлібопекарська та жиросільна галузі.

Джерела та література:

1. Голець В. Кооперація і НЕП (20-ті роки ХХ ст.) / В. Голець. – Чернігів: Просвіта, 2006. – 244 с.
2. Голець В. Споживча кооперація Північного Лівобережжя України в період НЕПу / В. Голець // Вища школа: проблеми, пошуки, тенденції [Матеріали науково-методичного семінару]. – Чернігів, 2003. – Вип. 4. – С. 125–137.
3. Державний архів Чернігівської області (далі ДАЧО), Ф.Р-1583, оп. 1, спр.1, арк. 30.
4. ДАЧО, ф.Р-1583, оп. 1, спр.2, арк. 459.
5. ДАЧО, ф.Р-1583, оп. 1, спр.13, арк. 81.
6. ДАЧО, ф.Р-1583, оп. 1, спр.86, арк. 314.
7. Оніпко Т. Виробничі галузі споживчої кооперації України в контексті нової економічної політики (1921–1928 рр.): Монографія / Т. Оніпко. – Полтава: РВВ ПУЕТ. – 2010. – 363 с.
8. Половець В. Історія кооперації Лівобережної України (1861–1917 рр.) / В. Половець. – Чернігів: Просвіта, 2002. – 266 с.

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І РОСІЇ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ УПРОДОВЖ 1991-2000 РР.

Пономаренко А.І.

студентка 4 курсу

Навчально-науковий інститут історії, етнології та правознавства імені

О. М. Лазаренка Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка

Стаття присвячена вивченню стану українсько-російських відносин в галузі енергетики упродовж 1991-2000 рр. У публікації охарактеризовано сутність енергетичного співробітництва між Україною та Росією, досліджено пріоритетні напрямки та динаміку розвитку українсько-російських взаємин в енергетичній сфері.

Ключові слова: міжнародні відносини, електроенергетична система, енергетика, транзит.

Key words: international relations, electrical power system, energy complex, transit.

Актуальність теми дослідження. Енергетика є надзвичайно важливою для політичної та економічної незалежності в сучасних умовах глобалізації. Після розпаду СРСР в енергетичному сегменті українсько-російських відносин сконцентрувалося найбільше проблем. Крім того, на сьогодні від цих взаємин залежать економічна, політична, і соціальна сфери обох країн і цілого регіону. Серед іншого, стабільні партнерські відносини з Росією в енергетичному секторі є вагомим чинником успішного інтеграційного курсу України до Європи. Зовнішньополітична діяльність України стала визначальним фактором у становленні економічних відносин з Росією, зокрема і в енергетичній сфері. Обидві країни залишаються, переважно, взаємозалежними в енергетичному секторі. Вивчення сучасного стану українсько-російських відносин в енергетичній сфері має відкрити перспективи для подальшого дослідження українсько-російських взаємин.

Історіографічною базою дослідження виступають праці українських вчених-фахівців галузі: С. Василенка, Л. Чикаленка, С. Кульчицького, Г. Надтоки, Б. Парохонського, С. Пирожкова, Г. Перепелиці, М. Гончара, А. Мокалець, В. Чумак, І. Діяка, В. Чалого та праці російських науковців В. Мироненка, С. Воробйова, О. Острія, Г. Шестопалова.

На особливу увагу заслуговує книга другого президента України Л. Кучми «Україна – не Росія». Надбанням автора є спроба висвітлити у книзі найскладніших і найбільш актуальних тем українсько-російських відносин упродовж усього періоду їхнього розвитку, зокрема і в енергетичній сфері. Л. Кучма наголошує на енергетичній залежності України від російського постачання енергоресурсів, що є тягарем для української держави [19].

В. Мироненко у своїй монографії «Українсько-російські відносини 1991-2002 : Історіографічний нарис» досліджував правову базу економічного співробітництва України та Росії, зосередившись на основних етапах розвитку українсько-російських економічних відносин у зазначений час [21].

Ідея необхідності підтримки економічних відносин між двома країнами після розпаду СРСР згадується у працях С. Пирожкова, А. Сухорукова, М. Бурмистрова, Г. Шестопалова, О. Острога, В. Іванової. Разом з тим у роботах цих авторів вказується на важливості диверсифікації зовнішньоекономічних партнерів та джерел енергоресурсів для того, аби забезпечити Україну від монопольного впливу російського постачання нафти і газу [23, с. 133].

На залежність української економіки від російських енергоносіїв у своїх працях вка-

зують М. Гончар, О. Москалець, С. Наливка, А. Сухоруков та інші. Вони дійшли висновку: критична залежність української економіки від Росії й постачання російських енергоносіїв у цей період має вкрай негативні наслідки для України [15].

І. Діак у своїй праці «Україна – Росія» проаналізував двосторонні українсько-російські відносини в енергетичній сфері, розглядаючи проблемні питання їхньої співпраці та форми реалізації масштабних інтеграційних проектів. Базовими для дослідження стали його висновки щодо ролі України в українсько-російських відносинах в енергетичній сфері як транзитної країни. Автор окреслив загрози національній безпеці України в контексті впровадження в життя енергетичної стратегії Росії [16, с. 247].

О. Задорожній у своїй монографії «Міжнародне право в міждержавних відносинах України та Російської Федерації» детально проаналізував основні напрями «предметного» регулювання – у паливно-енергетичній сфері. Виокремивши нову концепцію українсько-російських відносин внаслідок підписання «Великого договору». Саме він визначив принципи взаємовідносин з Росією в рамках міжнародного права [18, с. 189].

Українсько-російське співробітництво 1991-1994 рр. проаналізував у своїй праці К. Чумак «Україна – Росія: між стратегічним партнерством і конфліктністю». Він висвітлив процеси налагодження українсько-російських взаємин 1990–1997 рр., особливу увагу приділивши формуванню їх нормативно-правової бази [24, с. 34].

Метою даної статті є комплексний аналіз розвитку українсько-російських відносин в енергетичній сфері упродовж 1991–2001 рр. та вивчення факторів, які вплинули на їхній розвиток.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- вивчити стан українсько-російських відносин в галузі енергетики у досліджуваній період;
- охарактеризувати сутність енергетичного співробітництва між Україною та Російською федерацією;

- дослідити пріоритетні напрямки та динаміку розвитку українсько-російських взаємин в енергетичній сфері.

7-8 грудня 1991 р. РРФСР, БРСР, УРСР підписали Біловезьку угоду про створення Співдружності Незалежних Держав, що означало припинення існування Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Розпад єдиного господарського комплексу СРСР зумовив створення нового підгрунта співробітництва між Україною та Росією в енергетичній сфері. Пріоритетність і особливості розбудови цих відносин були обумовлені історичними зв'язками, геополітичним розташуванням України, спільністю кордонів та необхідністю розв'язання економічних проблем перехідного періоду після розпаду єдиного господарського механізму СРСР.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. у сфері зовнішньоекономічних відносин між Україною та Росією за роки незалежності підписано 130 міждержавних договорів, міжурядових угод, протоколів та інших документів, 80 з них – це міждержавні двосторонні угоди. З них в енергетичній сфері – близько 30 [2].

У спадщину від СРСР Україні дісталася надзвичайно велике споживання енергоносіїв промисловістю та житлово-комунальним сектором. З проголошенням незалежності Україна одразу посіла шосте місце в світі за обсягом споживання газу і третє – за його імпортом. Крім того, Україна і Росія є взаємозалежними через проблеми транзиту енергоносіїв. ГТС України виступає своєрідним «газовим мостом» між Росією та Західною Європою, тому має виключне значення і для безпеки російської економіки. Як наслідок, постала проблема узгодження правової бази двох незалежних держав у галузі енергетики. З метою створення позитивного клімату для подальшого розвитку українсько-російських відносин в енергетичній галузі упродовж 1991-2001 рр. було підписано низку міждержавних угод.

Упродовж 1991-1993 рр. Україна та Російська Федерація перебували в активному пошуку економічної стратегії розвитку. У

цей період було закладено правову основу міждержавного співробітництва. В основу договірних взаємин було покладено проблему забезпечення енергоресурсами, постачання енергоресурсів та їх транзит територією України. Сторони домовились про постачання в Україну з РФ природного газу для внутрішнього споживання. Україна у свою чергу зобов'язалась забезпечити транзит російського природного газу своєю територією. Співробітництво в розв'язку нафтової і газової промисловості Росії будувалось на збереженні сформованих зв'язків постачання обладнання, матеріалів, комплектуючих виробів і іншої продукції для нафтогазової промисловості. Сторони домовились забезпечити виконання двосторонніх міждержавних програм, науково-технічних та дослідницько-конструкторських розробок, сприяти утворенню спільних підприємств з розвідування, облаштування та експлуатації нових нафтових і газових родовищ [3, 5; 6;7].

На середину 90-х рр. Україна й Росія починають нарощувати темпи енергетичного співробітництва. Змістом другого етапу 1994-1997 рр. стали нові умови торгівлі та обміну – за світовими цінами, із розрахунків у доларах і за бартером. З 1994 р. у зв'язку з переходом до здійснення розрахунків на нафту і нафтопродукти за цінами світового ринку оплата за нафту і нафтопродукти, які постачалися в Україну, здійснювались на основі поточних цін нафти і нафтопродуктів на світовому ринку.

Першу міжурядову газову угоду між Україною та Росією було підписано у лютому 1994 р. Передбачалося, що вона має діяти 20 років – до 2005, і щороку Росія має постачати Україні 50–70 млрд. м³ газу. Ціну цього газу господарюючим суб'єктам обох країн пропонувалося визначати додатково у своїх контрактах. Українська сторона погодилась забезпечувати транзит російського газу територією України. Угода 1994 р. забороняла реекспорт російського газу з території України, але дозволяла покривати газові борги України за рахунок будівельних робіт на замовлення «Газпрому» [8; 9].

Інша складова співпраці – взаємодія при ліквідації стихійних лих і аварій, фінансування окремих спільних робіт з підвищення надійності і стійкості функціонування об'єктів паливно-енергетичних комплексів. Відповідно до Угоди «Про співробітництво в паливно-енергетичних комплексах» було узгоджено двосторонню взаємодію по забезпеченню сталої роботи магістральних ліній електропередач, нафто-, газо-, і нафтопродуктопроводів, які проходять територіями договірних Сторін [10].

31 травня 1997 р. між Україною і Росією було підписано повномасштабний Договір про дружбу, співробітництво і партнерство. У результаті відносини між Україною та Росією набули рівня стратегічного партнерства у найважливіших сферах функціонування, серед іншого – в енергетичній сфері. Як наслідок, 30 жовтня 1997 р. Україна та Росія врегулювали питання щодо боргів, підписавши міжурядову угоду про взаємний залік заборгованості за поставлені енергетичні ресурси. Проте проблема розрахунку за газ лишалася на цей час однією з найгостріших в українсько-російських відносинах. За даними Мінфіну України, узгоджена сума боргу за російський газ, поставлений в Україну в 1996-1999 рр., становила 1,4 млрд. дол. США [13; 14; 16].

У 1998 р. на основі «Договору про дружбу, співробітництво і братерство» було підписано «Програму економічного співробітництва» на 1998-2007 рр. Відповідно до цієї програми було окреслено зміст заходів у паливно-енергетичному комплексі: підготовка проектів угод про довгострокове постачання нафти, газу і вугілля в Україну; про координацію взаємовідносин в галузі атомної енергетики; поглиблення співпраці в електроенергетичній сфері, розширення та підвищення ефективності використання транзитних потужностей та ліній електропередач на території України [13].

Співробітництво в електроенергетичній сфері між Україною та Росією було визначено договорами у рамках СНД. Зі створенням Співдружності відновлення і за-

безпечення надійної паралельної роботи електроенергетичних систем держав-учасниць було визначено як пріоритетний напрям співпраці в галузі електроенергетики.

Відповідно до Угоди про координацію міждержавних відносин в галузі електроенергетики СНД у 1992 р. було створено Електроенергетичну раду СНД. Основні завдання ради – координація програм перспективного розвитку та вирішення технологічних питань, визначення єдиних принципів і норм місцевої роботи національних електроенергетичних систем країн СНД, формування у рамках Співдружності міждержавних ринків електроенергії та потужності, а також обладнання, інвестицій та інновацій у сфері електроенергетики [4].

Відповідно до Договору про забезпечення паралельної роботи електроенергетичних систем держав-учасниць СНД від 25 листопада 1998 р. основними принципами паралельної роботи було визначено: кожна енергосистема має входити до складу об'єднання на добровільній основі і нести повну відповідальність за електропостачання своїх споживачів; жодна енергосистема не повинна своїми діями завдавати шкоди енергосистемам інших держав; всі енергосистеми повинні забезпечувати транзит електричної енергії через свої мережі; енергосистеми зобов'язані всіма наявними засобами сприяти швидкому виходу з аварійних ситуацій і після аварійних режимів, об'єктивно оцінювати створені ситуації, їх наслідки, встановлювати і реалізовувати заходи щодо їх запобігання [1].

Відповідно до міждержавної угоди між Україною та Росією про науково-технічне і економічне співробітництво в галузі атомної енергетики від 14 січня 1993 р. та міждержавної угоди про співробітництво в галузі транспортування ядерних матеріалів від 12 квітня 1996 р. науково-технічне та економічне співробітництво в галузі атомної енергетики між Україною та Росією відбувалось в таких напрямках як: забезпечення екологічно чистої атомної енергетики; проектування, будівництво та експлуатація АЕС та дослідних реакторів; до-

слідження з проблем безпеки АЕС, розвиток і удосконалення систем підтримки і ліквідації аварій на АЕС; промислове виробництво на основі кооперації та постачання обладнання, комплектуючих виробів, приладів і матеріалів; удосконалення ядерного паливного циклу з використанням сировинних та виробничих потужностей обох сторін; зберігання та переробка відпрацьованого ядерного палива; облік та контроль ядерних матеріалів і здійснення фізичного захисту об'єктів атомної енергетики; забезпечення радіологічного захисту і ядерної безпеки. Сторони домовились забезпечити безпечно транспортування залізницями між Україною і Російською Федерацією свіжого та відпрацьованого ядерного палива, продуктів і відходів переробки відпрацьованого ядерного палива, природного урану та інших ядерних матеріалів [5; 11].

Таким чином, проведений аналіз дав можливість з'ясувати стан українсько-російських відносин в галузі енергетики та дослідити динаміку їхнього розвитку в окреслений період. Після розділення економік у 1991 р. новий статус міждержавних відносин вимагав вироблення нових механізмів співпраці. Як наслідок, було сформовано нормативно-правову базу українсько-російського співробітництва в галузі енергетики.

Упродовж 1991-2000 рр. у ПЕК України відзначалась стійка тенденція до падіння базових показників, що зумовило щорічну потребу в імпорті паливно-енергетичних ресурсів обсягах 110-140 млн. тон умовного палива. Об'єктивно, взаємовідносини між Україною та Росією в енергетичній сфері полягали в забезпеченні України газом та його транзит з РФ до країн Західної Європи. На 2001 р. Україна забезпечувала транзит в обсязі 124, 4 млрд. м³ на рік російського газу.

ГТС України – це 36, 7 тис. км. газопроводів, 78 компресорних станцій, 13 підземних сховищ газу. Це давало можливість Україні щорічно заробляти 1,5 млрд.

дол. США за рахунок транзиту російського газу.

Постачання ядерного палива на українські АЕС, а також зберігання та переробка відпрацьованого палива на 100 % здійснювалася Росією в обмін на вивезену з України ядерну зброю до 2000 р.

Українські нафтопереробні заводи будувалися для переробки саме російської нафти, щоб забезпечити високу ефективність експорту нафтопродуктів до країн Європи, їхні потужності повністю забезпечували потреби України і практично весь колишній союзний експорт цієї продукції.

Співробітництво в електроенергетичній сфері між Україною та Росією визначено договорами в рамках СНД. В їхній основі – забезпечення надійної паралельної роботи електроенергетичних систем держав-учасниць СНД. Інший напрямок відносин в енергетичній сфері – науково-технічне та економічне співробітництво в галузі атомної енергетики та забезпечення ядерної безпеки.

Головними проблемами залишалися ціни на енергоносії, які виступали центром протиріч і скандалів у відносинах України та Росії, одностороння залежність України від окремих російських джерел енергопостачання, економічна уразливість та залежність.

Незважаючи на економічні труднощі упродовж 1991-2000 рр. спостерігається загалом позитивна динаміка розвитку українсько-російських економічних відносин. Договірні сторони досягли нового рівня взаємин після підписання «Великого договору» 1997 р та Програми економічного співробітництва на 1997-2007 рр. Проте для констатації факту переходу України та Росії на рівень «стратегічного партнерства» немає об'єктивного підґрунтя, адже країни за весь період 1991-2000 рр., в енергетичній сфері, мали нерівні умови співробітництва та розвитку своїх економік.

Джерела та література

1. Договір про забезпечення паралельної роботи електроенергетичних систем держав-учасниць СНД від 25.11.1998. // Офіційний сайт Виконавчого комітету СНД [Електронний ресурс]. – Ре-

жим доступу: <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=828>.

2. Закон України про зовнішньоекономічну діяльність від 16.04.1991. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
3. Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про поставки природного газу і транзит газу через територію України від 20.08.1992. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/643_022.
4. Угода про координацію міждержавних відносин в галузі електроенергетики Співдружності Незалежних Держав від 14.02.1992. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_063.
5. Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про науково-технічне і економічне співробітництво в галузі атомної енергетики від 14.01.1993. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_033.
6. Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про співробітництво в розвитку нафтової і газової промисловості Росії від 24.06.1993. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_052.
7. Угода щодо цін на нафту між Урядом України та Урядом Російської Федерації від 09.07.1993. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/643_118.
8. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про умови поставок нафти і нафтопродуктів і їх транспортування по території України від 18.02.1994. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_175.
9. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про експорт російського природного газу в Україну і його транзит через територію України в Європейські країни від 18.02.1994. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/643_067.
10. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про співробітництво в розвитку паливно-енергетичних комплексів від 07.09.1994. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/643_106.
11. Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про співробітництво в галузі транспортування ядерних матеріалів від 12.04.1996. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_092.
12. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31.05.1997. // Офіційний сайт Верховної Ради

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_006.
13. Договір між Україною та Російською Федерацією про економічне співробітництво на 1998–2007 рр. від 27.10.1997. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/643_091.
 14. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про взаємний залік заборгованості за поставлені енергетичні ресурси і за розщеплювані матеріали від 30.10.1997. // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_073.
 15. Гончар. М. Відгомін серпневого струсу: Україна – Росія : оцінка відносин у контексті російської кризи / М. Гончар, О. Москалець, С. Наливка // Політика і час. – 1999. – № 2. – С. 32-46.
 16. Діак. І. В Україні – Росія (Історія та сучасність) / В. І. Діак. – К: Видавн. Книжк. друк. наук. книги, 2001. – С.239-253.
 17. Задорожній А. В. Договір про дружбу, співробітництво та партнерство між Україною та Російською Федерацією 1997 р.: передумови, зміст, значення // Міжнародне право як основа сучасного світового порядку. Liber Fmicosogum 75-ліття проф. Денісова В. Н. — Одеса, «Фенікс», – 2012. – С. 476-478.
 18. Задорожній О. В. Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991–2004 : монографія / О. В. Задорожній; Укр. асоц. міжн. права, Ін-т міжн. відн Київ. нац ун-ту ім. Тараса Шевченка, каф. міжн. права. – Київ : К.І.С., 2014. – с. 187-236 – (Бібліотека кафедри міжнародного права).
 19. Кучма Л. Д. Україна – не Росія / Л. Д. Кучма. – М: Час, 2003. – с. 180–187.
 20. Кульчицький С. В. Україна і Росія: переваги і небезпеки «особливості відносин» / С. В. Кульчицький // Роздуми історика. – К.: Інститут історії України НАН України, 2004. – 112 с.
 21. Мироненко В.І. Російсько-українські відносини в 1991–2002 рр. Історіографічний нарис. – Російська Академія Наук, Інститут Європи. – Москва. – 2004. // Інтернет-сайт В.І. Мироненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://vimironenko.narod.ru/sci/sci0002/sci0002.htm#_ftnrefl36/.
 22. Мішук Е. С. Про пріоритетні напрямки співробітництва держав –учасниць СНД в електроенергетиці / Е. С. Мішук // Міжнародне життя. – 2009. – № 5. – С. 67-79.
 23. Пирожков С. І. Україна – Росія: проблеми економічної взаємодії / С. І. Пирожков, Б. В. Губський, А. І. Сухоруков, М. П. Бурмістров, Г. Г. Шестопапов, О. Г. Острий, В. П. Іванов. – К., 2000. – С. 132-146.
 24. Чумак В. М. Україна та Росія: між стратегічним партнерством та конфліктністю юністю / В. М. Чумак. – К.:НІСД, 1997. – С. 34.
 25. Чекаленко Л. Д. Формування нової моделі українсько-російських відносин на сучасному етапі глобалізації // Л. Д. Чекаленко // Науковий вісник Дипломатичної академії України при МЗС України. – 2004. – Вип. 10. – С. 34-39.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УСТРОЙСТВО РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ: РЕЗУЛЬТАТЫ ЕКАТЕРИНИНСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ

Полякова Мария Андреевна

Горловский институт иностранных языков

Ключевые слова: Святейший Синод, Правительствующий Сенат, Совет при высочайшем дворе, регент, император.

Keywords: Holy Synod, Governing Senate, the Council of the higher court, the regent, the empress.

Российская императорская власть закреплялась 1-й статьей основных государственных законов: «Император Всероссийский есть монарх самодержавный и неограниченный. Повиноваться верховной власти его, не токмо за страх, но и за совесть сам Бог повелевает» [7, с. 130]. Следует определить российскую государственность некоторыми чертами, такими как:

– самодержавие, то есть внутренняя независимость правителя;

– неограниченность – независимость носителя власти от законов, потому как он сам является их создателем;

– религиозное благословение власти, берущее начало еще в Древнерусском государстве, по летописному сказанию, еще Владимиру Великому епископы говорили: «Ты поставлен еси от Бога на казнь злым» [3, с. 255].

Представляется необходимым рассмотрение преемства власти в Российской империи. До указанного нами периода оно имело различные формы: переход власти по завещанию правившего государя, по обычаю или же по закону. Однако, Екатерининская эпоха отличалась от предшествующего времени, сама Екатерина Великая и правившая перед ней Елизавета Петровна пришли к власти путем дворцовых переворотов при значительной поддержке гвардейцев.

Любое государство не может существовать без верховной власти, и самое главное без ее непрерывности. Однако, в таком го-

сударстве как Российская империя, где власть принадлежала одному физическому лицу, возникала проблема осуществления этой непрерывности. Такие затруднения могли быть связаны с тем что новоиспеченный правитель мог быть несовершеннолетним, или же малолетним, недееспособным, а следовательно, не имеющим возможности править. Во всех таких случаях на выручку приходило учреждение регентства, то есть временное вверение управления государством доверенному лицу.

Опека и регентство могли принадлежать одному или нескольким лицам. Регент действовал от имени государя, соответственно он обладал теми же правами и преимуществами, что и император.

Беря во внимание то, что именно государыня была источником всех прав, как верховный носитель власти, о ее правах нельзя говорить, так как она не могла сама себе их дать. Таким образом, нам представляется возможным лишь очертить непосредственные функции императрицы и направления ее государственной деятельности [4, с. 5].

Непосредственной деятельностью правительницы являлось законодательство и решение важнейших государственных вопросов. Законодательство всецело и нераздельно принадлежало венценосной особе.

Следует перечислить вопросы текущего управления, которыми ведала императрица: утверждение сметы государственных расходов и доходов, отчуждение государственных имуществ, экспроприация

частных владений, раздача привилегий и титулов, объявление войны и заключение мира [4, с. 8].

Кроме того, государыня ведала высшими должностями: их назначением, дисциплинарным наказанием.

Также, обладала и судебными функциями следующего характера: помилование и смягчение наказания, утверждение судебных приговоров лишаящих прав представителей из высшего сословия.

Что касается религиозного управления, то правительница являлась защитницей православной веры, хотя ей и не принадлежала никакая духовная власть [4, с. 9].

После реформаторских преобразований императрицы в 1775-1785 гг. в управлении государством ей оказывал помощь Кабинет Ее императорского величества: Святейший Синод, Правительствующий Сенат, статс-секретариат, а также Совет при высочайшем дворе, обращает на себя внимание тот факт, что приведенные государственные организации после преобразований утратили былое могущество.

Рассмотрим функции каждого из учреждений, входивших в Кабинет. При Екатерине II в нем произошли изменения, оформился институт «статс-секретарей», состоявший из приближенных императрицы, официально занимающиеся приемом челобитных на имя Ее императорского величества. Однако фактически они выполняли ряд прочих функций – сбор информации, ведение переписки императрицы и т.д. [5, с. 45].

Святейший Синод определялся как «сборное, обладающее в русской православной церкви всеми видами высшей власти и состоящее в сношениях с иностранными православными церквями правительство, чрез которое действует в церковном управлении верховная самодержавная власть, его учредившая» [7, с. 244]. Синод действовал от имени императрицы, она же назначала его членов. В Синоде имелось представительство императорской власти в лице обер-прокурора.

После воцарения Екатерина Великая утвердила Сенат высшим учреждением

империи, но его роль в системе государственного управления стала иной. Сенат был разделен на департаменты, ведавшие каждый своими делами. Постепенно в ведении данного государственного учреждения остались лишь суд и административная деятельность, что снизило его государственный авторитет [6, с. 1062].

Совет при высочайшем дворе – это высшее совещательное учреждение при императорской особе, которое было основано императрицей в связи с началом Русско-турецкой войны 1768-1774, протоколы совета подтверждали, что он ведал военными делами, например обеспечение армии, составление военных планов и т.д. [6, с. 1243].

Следует отметить, не смотря на всю свою влиятельную Кабинет носил лишь вспомогательные функции, правительница в силу принадлежащей ей верховной власти в государстве занимала особенное положение. Пользуясь прерогативами, которыми не располагало ни одно частное лицо, не смотря на меру его могущественности, например: свобода от подчинения законам и неприкосновенность личности.

Все выше изложенное позволяет прийти к выводу: не смотря на преобразование, разветвленность, влиятельность и функциональность государственного аппарата Екатерининской эпохи доминирующую позицию в этой системе занимала верховная императорская власть.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вицин А. Краткий курс управления в России от Петра Великого до издания общего учреждения министерств. – Казань.: И.В. Дубровин, 1855. – 300 с.
2. Гессен В.М. Русское государственное право. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 192 с.
3. Лихачев Д.С. Повесть временных лет. СПб.: Наука, 1999. – 668 с.
4. Ковалев Н.П. Устройство государства российского. – СПб.: Ленинград гидрометеоздат, 1991. – 56 с.
5. Перышкин Михаил Юрьевич. Институт статс-секретарей при Екатерине II (1762-1796 гг.). Дис... канд. ист. Наук. Москва, 2004. с. 266
6. Прохоров А.М., Гиляров М.С., Жуков Е.М., Храпченко М.В. Советский энциклопедический словарь. Москва.: Советская энциклопедия, 1982. – 1600 с.
7. Титов Ю.П. Хрестоматия по истории государства и права России. М.: Проспект, 1999 – 544с.

ЗАЩИТА ДЕТСТВА В СССР В ДВАДЦАТЫЕ ГОДЫ

Кравченко Н.К.

студентка гуманитарного факультета

Горловского института иностранных языков

Ключевые слова: беспризорность, ликвидация беспризорности, приемник-распределитель

Key words: homelessness, elimination of homelessness, receiver-dispenser

Советский период истории российского общества положил основу для решения проблемы защиты детей от беспризорности, он кардинальным образом изменил ее суть. Так как именно в этот период отдельные методы и структурные элементы социальной защиты детства складываются в единую систему. Процесс формирования системы социальной защиты не был простым. Некоторые элементы дореволюционной социальной защиты детства советским правительством были приняты и усовершенствованы, другие вовсе отклонены, так как устарели, третьи упрощены или же вовсе отвергнуты.

1920-е годы считается пиком беспризорности за всю историю СССР. В 1921 г. в РСФСР было зафиксировано 6,5 миллионов голодающих и 700 тысяч беспризорных детей. Решением этой проблемы занимались лично В. И. Ленин, А. В. Луначарский и Ф. Э. Дзержинский. До этого единой государственной системы защиты детей-сирот не существовало. Зачатки ее создания были заложены с образованием Министерства социальной помощи (1917 г.), одним из ответвлений которого и было управление помощи беспризорным детям и нуждающимся. В ноябре того же года его функции перешли к Наркомату государственного призрения, задачей которого было охрана материнства и детства и помощи несовершеннолетним (в апреле 1918 г. переименован в Наркомат социального обеспечения).

Первым наркомом и руководителем специальной коллегии по охране материнства

и детства стала А.М. Коллонтай. Под её руководством разрабатывались новые законы, призванные помочь женщине стать полноправным членом общества. Она сумела сплотить отряд врачей-энтузиастов Н.Д. Королева, А.Е. Артеменко, М.В. Головинского, которые активно участвовали в деятельности Наркомата госпризрения. В ведение НКГП перешли все ясли, консультации и приюты для детей, основанные до революции многочисленными благотворительными обществами. В 1917-1918 годах по 16 губерниям республики было организовано 46 домов матери и ребенка, 66 родильных домов, 59 консультаций, 47 молочных кухонь, 409 яслей.

Каждая отрасль работы НКГП отражалась в строении аппарата наркомата в образовании нового отдела или особой коллегии. Так, например, 31 декабря 1917 года, в связи с ликвидацией Всероссийского попечительства по охране материнства и перехода в ведении комиссариата государственного призрения этой отрасли работы, организуется коллегия в составе шести человек, а при главном управлении комиссариата особый отдел по охране материнства и младенчества (Охранматмлад).

В 1919 г. был создан Совет защиты детей, основной задачей которого было снабжение детей пищей, одеждой, жильем, переселение их в хлеботорные губернии. Сюда вошли представители различных наркоматов просвещения, соцобеспечения, здравоохранения продовольствия и труда. С 1918 года, кроме государственных органов опе-

ки, начала работу Лига спасения детей. За период войны через Лигу было устроено 3,5 тыс. детей. Ее преимуществом было первичное излечение больных. Своих подопечных Лига вначале направляла в «санаторию», а затем направляли детей в колонии, где они учились ремеслам.

С 1928 года задача на ликвидации детской беспризорности становится важнейшим вопросом, требующим решения в кратчайшие сроки. В срочном порядке составляется план ликвидации уличной беспризорности; «разгружаются» детские дома и приемники-распределители; детей раздают в крестьянские семьи и в колхозы, мотивируя тем, что на каждого ребёнка предоставляется дополнительный земельный надел, освобождаемый от уплаты единого налога на три года и возможностью бесплатного обучения ребёнка в школе, а также единовременным пособием. Этот план ликвидации заключался в одновременном «изъятии» бездомных детей и подростков с обжитых ими мест обитания и размещения их в приемниках, детдомах и приютах.

Были созданы детские приемники-распределители (ДПР), подчиненные Наркомпросу РСФСР и его местным органам. Они осуществляли прием беспризорников и дальнейшее их благоустройство. В Москве в 1920 г. открылись 5 ДПР и один вагон-приемник на Казанском вокзале. В 1930 г. в бывшем Даниловском монастыре начал работать ставший самым крупным в стране Центральный приемник-распределитель, подчиненный управлению милиции Москвы. Всего в 1929 г. в СССР насчитывалось 154 ДПР на 9 тыс. человек. В среднем за год через них проходило до 45 тыс. детей. В последующее десятилетие количество мест в ДПР не изменилось.

Помимо ДПР в 20-е гг. была создана широкая сеть различных интернатских учреждений, подчинявшиеся соответственно наркоматам здравоохранения, просвещения и внутренних дел. Благотворительность как основа, на которой базировалась дореволюционная система социальной защиты сирот, практически прекратилась с исчезновением зажиточных слоев населения.

ЗАНЕПАД РАДЯНСЬКИХ АНТАРКТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПЕРІОД РОЗВАЛУ СРСР

Олександр Сергійович Черняк

Кандидат історичних наук Державний вищий навчальний заклад
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

У даній статті висвітлюється проблеми, які виникли на початку 90-х рр. – державні і соціально-економічні перетворення, що супроводжувалися фінансово-економічною кризою в колишньому СРСР, як результат – призвели до різкого скорочення фінансування і матеріально-технічного забезпечення як науки в цілому, так і досліджень Арктики і Антарктики.

Скорочення та затримка фінансування призвели до значного спаду в дослідницькій діяльності, зменшення чисельності особового складу експедицій в цілому, закриття цілому ряду наукових програм, консервації наукових станцій і польових баз негативно вплинули на дослідження шостого континенту.

Так на початку 1990 року були законсервовані наукові станції Радянська та Ленінградська, 1991 р. – був останнім роком проведення цілорічних стаціонарних спостережень на станції Прогрес, перерваних на довгий термін. Станція Схід тимчасово законсервована в 1994 і 1996 рр. Станція Молодіжна, що працювала з 1962 р та протягом багатьох років була головним оплотом радянських антарктичних досліджень, центром гідрометеорологічних досліджень, в тому числі ракетного зондування високих шарів атмосфери та інших видів досліджень. Починаючи з 90-х рр. почалося поступове закриття багатьох наукових програм і станцій. Станція Беллінсгаузен була переведена в розряд польової бази шляхом скорочення інфраструктури станції і закриття 1 січня 1999 року. Крім реорганізації наукових антарктичних станцій стався ще ряд змін в інфраструктурі експедицій.

Аналізуючи Діяльність РАЄ в період розпаду СРСР, можна відзначити поступовість у наростанні негативних сторін в діяльності експедицій, а саме:

недолік фінансування досліджень Антарктики привів до того, що раніше передова технічна база для наукових досліджень стала поступатися за багатьма компонентами іншим країнам, в тому числі які прийшли в Антарктичне співтовариство зовсім недавно;

в зазначений період для країн-учасниць антарктичних досліджень, в міжнародно-правовий режим основним документом є Мадридський «Протокол про охорону навколишнього середовища до Договору про Антарктику», згідно з яким країни – учасниці несуть відповідальність за охорону навколишнього середовища Антарктики.

Ключові слова: Антарктида, дослідження, скорочення, закриття.

Даний період робіт експедицій є найбільш складним, тому що він збігся з найбільшим переломом в житті колишнього СРСР, в її політичному, соціальному, суспільному устрої та економіці.

В кінці 80-х років в Антарктиці діяло 8 постійних наукових станцій і до 12 сезонних баз, в сезонних роботах брало участь до 7 судів, літаки, сотні людей.

Створена інфраструктура складалася з 130 капітальних споруд. Інше житло станцій і баз загальною площею близько 20 тис. кв. м. дозволяли розмістити понад 800 полярників. Загальна потужність дизель-електричних станцій становила 4,5 тис. кВт, а загальний обсяг нафтозасо-вищ дозволяв прийняти трирічний запас палива, рівний 23 тис. т.

Продумана схема розміщення цілорічних станцій і сезонних польових баз дозволяла не тільки забезпечити виконання радянських наукових програм, а й забезпечити стабільність збереження системи Договору про Антарктику.

Розпочаті на початку 90-х рр. корінні політичні, державні і соціально-економічні перетворення, що супроводжувалися фінансово-економічною кризою в колишньому СРСР, призвели до різкого скорочення фінансування і матеріально-технічного забезпечення як науки в цілому, так і досліджень Арктики і Антарктики. Скорочення фінансування і його затримки призвели до значного спаду в дослідницькій діяльності, зменшення чисельності особового складу експедицій, закриття цілого ряду наукових програм, консервації наукових станцій і польових баз.

Першими були законсервовані наукові станції Радянська (16 березня 1990 р.) та Ленінградська (31 березня 1991 р.). 1991 р. – був останнім роком проведення цілорічних стаціонарних спостережень на станції Прогрес, перерваних на довгий термін. Станція Схід тимчасово законсервована в 1994 і 1996 рр. Станція Молодіжна, що працює з 1962 р, протягом багатьох років була головною базою РАЄ, центром гідрометеорологічних досліджень і обробки гідрометеоінформації, в тому числі ракетного зондування високих шарів атмосфери та інших видів досліджень. Починаючи з 90-х рр. почалося поступове закриття багатьох наукових програм станцій.

У період Сорок третьої РАЄ почалися роботи по реорганізації станцій, в тому числі:

- поетапне закриття спостережень на станції Молодіжна та підготовка до її консервації (14 травня 1999 року після 37-річної роботи колишня головна станція РАЄ була закрита);

- станція Беллінсгаузен була переведена в розряд польової бази шляхом скорочення інфраструктури станції і закриття 1 січня 1999 року. Радіолокаційна апаратура АВК-2 «Титан» була демонтована і переве-

зена на станцію Новолазарівська, де введена в експлуатацію в грудні 1999 року. Слід зауважити, що аерологічні спостереження – найдорожчий вид стандартних гідрометеорологічних спостережень через високу вартість витратних матеріалів, існують складності в його модернізації та подальшого розвитку.

Крім реорганізації наукових антарктичних станцій стався ще ряд змін в інфраструктурі експедицій.

Аналізуючи Діяльність РАЄ в період розпаду СРСР, можна відзначити поступовість у наростанні негативних сторін в діяльності експедицій. Якщо в Тридцять шосту РАЄ число учасників експедиції перевищувало 900 чоловік, в Тридцять сьому РАЄ становило 667 осіб, то в наступні експедиції ця цифра не набагато перевищувала 200 осіб.

Якщо в Тридцять шосту РАЄ в доставці особового складу експедицій в Антарктиду брали участь важкі літаки ІЛ-18Д і ІЛ-76ТД, для прийому яких готувалися сніжно-льодові злітне – посадкові смуги на аеродромах Молодіжної і Новолазарівської, то з Тридцять восьмий РАЄ польотів важких літаків в Антарктиду не проводилося (застосовувався лише комбінований спосіб: літаки Аерофлоту до Кейптауна або іншого іноземного порту, і далі експедиційним судном).

З 1990 р припинилося і участь в роботі експедицій літаків ІЛ-14 і АН-28. В результаті без необхідної авіаційної підтримки виявився цілий ряд наукових програм. Однією з найбільш важливих причин, які створили важку ситуацію в антарктичній логістиці, став стрибок цін на пально-мастильні матеріали. У постачанні внутрішньо континентальної станції Схід з 1991 р (Тридцять шоста РАЄ) стали брати участь американські літаки С-130 «Геркулес», що доставляли особовий склад, продовольство та інші вантажі зі станції Мак-Мердо, куди вони завозилися судами РАЄ. Перший літак С-130 прилетів на Схід 30 січня 1991 року, маючи на борту 22 співробітника нової зміни, яких до крижаного причалу Мак-Мердо доставив НДС «Про-

фесор Візі». Механізм здачі вантажів на Мак-Мердо наступний: весь вантаж здавався спеціальній службі, яка відповідала за його транспортування з судна, зберігання і подальшу доставку до місця призначення. Служба зветься «Хілл Карго». Американські літаки здійснювали від 3 до 10 рейсів на станцію Схід за період роботи експедиції.

Авіаційне забезпечення експедицій у вищезазначений період виконувалося вертольотами Мі-8 і літаком АН-2, які забезпечували вантажно-розвантажувальні, а також геолого-геофізичні роботи.

Наукові походи перестали виконуватися з Тридцять восьмий РАЄ. Зношеність транспортної техніки, відсутність запчастин призводило до того, що під час проведення транспортних походів на станцію Схід велика частина техніки залишалася на трасі. Так, з осіннього транспортного походу 1993 року в обсерваторію Мирний своїм ходом повернулися тільки два тягача (з 11-ти), а частина учасників походу була знята вертольотами. Весняний транспортний похід Сороковий РАЄ за маршрутом Мирний-Схід вийшов з обсерваторії 12 листопада 1995 року. У поході брали участь 16 осіб (начальник походу О.А. Чеботарьов), транспортна техніка: 16 тягачів СТТ-2, АТТ і ДТ-30П. Відразу ж після виходу з Мирного через кожні 100-150 км стали відбуватися великі поломки тягачів (в основному вихід з ладу коробок передач). Машини доводилося залишати на трасі. Після всебічного аналізу обстановки, що склалася і технічного стану гусеничної техніки було прийнято рішення не ризикувати життям учасників походу і зберегти решту техніку, повернувшись в обсерваторію Мирний. Залишивши транспортні сани з повними ємностями і зафіксувавши їх координати, похід 14 грудня з 645 км траси (станція Схід-1) почав рух в напрямку обсерваторії Мирний. По шляху проходження вся залишена транспортна техніка відбуксировували в Мирний. Похід прибув в обсерваторію 29 грудня 1995 року, ставши першим в історії походом, що не дійшов до внутріш-

ньоконтинентальної станції. У зв'язку з тим, що запаси дизельного палива на станції підійшли були вичерпані, було прийнято рішення про консервацію станції Схід. Станція Схід не працювала з 24 січня по 1 грудня 1996 р

Що стосується обслуговуючих експедицій судів, то їх кількість теж значно зменшилася, в 2-3 рази, скоротилася кількість вантажу. У зв'язку із затримками фінансування, вихід експедиційних судів протягом ряду років затримувався, що позначалося на скороченні сезонного періоду і роботі всієї експедиції (зокрема, неможливість своєчасної організації необхідного ремонту транспортної техніки, що в свою чергу призводило до зриву транспортних походів на внутрішньоконтинентальну станцію і вимушеним консервації її через брак палива).

Якщо в 1990 р морських суден, які обслуговують експедицію, було шість, то в наступні експедиції – експедиційні вантажі і особовий склад доставлялися 1-3 судами. Флагманом РАЄ продовжувало залишатися науково-експедиційне судно «Академік Федоров». Свій перший рейс до Антарктики це судно, побудоване на фінській судноверфі «Раума-Репола», здійснила в Тридцять третю РАЄ. НЕС «Академік Федоров» став першим багатоцільовим судном, спроектованим спеціально для дослідження Антарктики і забезпечення антарктичних станцій. Його тактико-технічні дані: довжина 140 м, ширина 23 м, осадка 8,5 м, швидкість 16 вузлів, водотоннажність 16200 т. Судно мало потужну енергетичною установкою, міцний льодовий корпус, вертолїтний майданчик і ангар для вертольотів типу Мі-8 і Ка-32, могло приймати на борт 160 пасажирів і близько 4 тис. т вантажів.

Однією з головних функцій судна було проведення наукових досліджень у високих широтах. Для цієї мети на судні було 12 наукових лабораторій, оснащених сучасною вимірювальною і обчислювальною технікою, в яку входили ЕОМ-1300, автоматична станція аерологічного зондування

«Micro Cora», автоматична станція погоди «Milos 200», вимірювальний океанографічний комплекс «Гідрозонд», занурювальний комплекс «Rosette» (відбір проб з глибин до 6 тис. м для біологічних досліджень) та інша апаратура.

Будівельних робіт на станціях у зазначений період не проводилося. Виняток становить Тридцять шоста РАЄ, коли був побудований ряд будівель на станціях Беллінсгаузен (очисні споруди, ангар для зберігання транспортної техніки, ДЕС) і Прогрес (двоповерховий житловий комплекс «Лена»). Логістичне забезпечують підрозділи: ДЕС, радіо групи, транспортні загони виконували необхідний комплекс робіт для забезпечення життєдіяльності станцій і виконання наукових програм. На станціях проводились заходи по економії дизельного палива і технічних масел. Це досягалось двома шляхами: більш частим і ретельно проведенням регламентних робіт з обслуговування дизель-генераторів і переходом на роботу дизель-генераторів меншої потужності. Так, на станції Молодіжна замість двох дизель-генераторів по 500 кВт працювали два генератора по 320 кВт, що дозволило значно економити витрати дизельного палива і технічних масел. На станції Беллінсгаузен для вироблення електроенергії стала використовуватися стара ДЕС, де були встановлені дизель-генератори по 100 кВт.

У розглянутий період найважливішим завданням в зв'язку зі скороченням особового складу експедиції було збереження і підтримання логістичної бази антарктичних станцій.

Погіршення економічного становища створило труднощі з матеріально-технічного забезпечення експедиції. Припинення поставок продовольства з значно скоротило асортимент продуктів для полярників. Питома вага інвального продовольства, що накуповувалась в портах Колунборг, Монтевідео, Кейптаун і Літтелтон, становив не більше 6-4% від загальної кількості придбаного продовольства.

В цілому можна сказати, що склалося становище, при якому функціонування

експедиційних груп в Антарктиці підтримувалося, головним чином, завдяки міцній матеріальній базі, закладеній в 60-70-і рр.

Основним документом в 90-і рр. став «Протокол про охорону навколишнього середовища до Договору про Антарктику», прийнятий в Мадриді Консультативними сторонами. Згідно з Протоколом сторони взяли на себе відповідальність за всеосяжну охорону навколишнього середовища Антарктики та проголосили Антарктику природним заповідником, призначеним для світу і науки. Протокол ввів 50-річний мораторій на будь-яку діяльність, пов'язану з освоєнням мінеральних ресурсів Антарктики (виняток становлять наукові геологічні дослідження зокрема, для вирішення фундаментальних проблем геодинамічної історії Землі, процесів геотектоніки і т.д.).

Проводився збір інформації для комплексних проектно-конструкторських розробок щодо обґрунтування та створення перспективних технологій і технічних засобів, що забезпечують вимоги Мадридського Протоколу. Як показала порівняльна характеристика способів ліквідації побутових відходів, найбільш економічним і доцільним на сьогоднішній день є спосіб ферментації, створюваної спеціальною установкою. Ця установка забезпечує знезараження відходів, а також зменшує їх обсяги в 2-4 рази. Суміш харчових відходів, паперової упаковки, екскрементів під дією спеціально створеного технологічного режиму за кілька днів перетворюється в матеріал, зручний для упаковки і транспортування з Антарктики.

Природно, що для успішного розвитку робіт в Антарктиці потрібні значні капітальні вкладення в природоохоронні заходи та заміну зношеної транспортної техніки.

В цілому можна зробити висновок, що, незважаючи на скорочення чисельного складу експедиції, обсяг виконуваних в Антарктиці наукових програм в цілорічному циклі не скоротився, що було досягнуто як за рахунок інтенсифікації праці, так і за рахунок впровадження нових технічних засобів. Так, в період з сорокової по сорок

п'яту РАЄ проведена робота по реорганізації метеорологічної мережі на станціях, спостереження геофізичного комплексу також були автоматизовані, вся попередня обробка виконувалася на комп'ютерах, а дані спостережень стали отримувати в цифровому вигляді.

Підводячи підсумок сказаному, можна зробити наступні висновки:

- недовік фінансування досліджень Антарктики привів до того, що раніше передова технічна база для наукових досліджень стала поступатися за багатьма компонентами іншим країнам, в тому числі які прийшли в Антарктичне співтовариство зовсім недавно;

- для розглянутого етапу характерно майже повне оновлення наукової програми вивчення Антарктики як елемента глобальної системи моніторингу і прогнозу стану навколишнього середовища;

- в зазначений період для країн-учасниць антарктичних досліджень, в міжнародно-правовий режим основним документом є Мадридський «Протокол про охорону навколишнього середовища до Договору про Антарктику», згідно з яким країни – учасниці несуть відповідальність за охорону навколишнього середовища Антарктики;

- комплексні дослідження Антарктики на даному етапі ведуться з урахуванням ролі цього регіону в глобальних процесах, що визначають майбутній розвиток людства;

- можна констатувати, що період адаптації до нових економічних і політичних умов, в цілому закінчився;

- незважаючи на економічні труднощі (закриття станцій, скорочення наукових програм і т.д.) радянська антарктична наука змогла домогтися істотних наукових результатів, багато з яких заслужили визнання світової громадськості.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев Г.В. Взаимодействие атмосферы и океана в полярных районах // Пробл. Арктики и Антарктики. -1995. – Вып. 70.
2. Антипов Н.Н. и др. Океанографические исследования международной зимней экспедиции в районе круговорота Уэдделла на НЭС «Академик Федоров» // Информ. бюл. Сов. антаркт. экспед. -1994. -№ 118.
3. Барков Н.И., Липенков В.Я. Климатические изменения в Антарктике за последние 220 тыс. лет по данным изучения глубокого керна со станции Восток // Пробл. Арктики и Антарктики. -1995. – Вып. 69.
4. Вопросы долгосрочных прогнозов погоды в Арктике и Антарктике // Тр. Аркт. и антаркт. НИИ. -1990. -Т. 422.
5. Геология и минеральные ресурсы Антарктиды / Науч. ред. В.Л. Иванов, Е.Н. Каменев. -М.: Недра, 1990.
6. Захаров В.Г. Колебания ледников Антарктиды. – М.: Аккоринфориздат, 1994.
7. Каменев Е.Н., Иванов В.Л., Траубе В.В. Достигнутый прогресс и нерешенные проблемы // Геология и минер. ресурсы Антарктиды. -М., 1990.
8. Липенков В.Я., Барков Н.И., Мартинри П., Райно Д. Газосодержание ледяных отложений в районе станции Восток // Антарктика: Докл. комис. -М., 1993. -Вып. 31.
9. Шеповальников В.Н. Особенности метеотропных реакций человека в полярных районах Земли. Адаптация и состояние здоровья участников антарктических экспедиций // Тр. Аркт. и антаркт. НИИ. -1992. -Т. 428.
10. Юрганов Л.Н. Сезонные вариации монокеида углерода в Арктике и Антарктике в приземном слое и во всей толще атмосферы // Информ. бюл. Рос. антаркт. экспед. -1999. – №119.

DECLINE OF SOVIET STUDIES ANTRAKTICHESKIH DURING THE COLLAPSE OF THE SOVIET UNION.

This article highlights the problems that emerged in the early 90's. – Civil, social and economic changes that accompanied the financial and economic crisis in the former Soviet Union, as a result – have led to a sharp reduction in funding and logistics as science in general and the Arctic and Antarctic research.

Reduced funding and the delay led to a significant decline in research activities, reducing the strength of the expedition as a whole, the closure of a number of research programs, conservation research stations and field bases adversely affected the study of the sixth continent.

So in early 1990 were mothballed Soviet research station and Leningrad, 1991 – was the last year of year-round observations at fixed stations Progress, interrupted the long term. East Station temporarily mothballed in 1994 and 1996 Youth Station, which operated from 1962 and for many years

was the main stronghold of Soviet Antarctic research center for meteorological research, including sounding rocket upper layers of the atmosphere and other research. Since the 90's. Began the gradual closure of many scientific programs and stations. Bellingshausen station was transferred to the rank of field by reducing infrastructure base stations and closing January 1, 1999. In the reorganization of scientific Antarctic stations there are some changes in the infrastructure of the expedition.

Analyzing RAYE activities during the collapse of the USSR, we note the gradual increase of the negative aspects of activity in the expedition, namely:

lack of research funding Antarctic led to previously advanced base for research was the yield components in many other countries, including those who came to the Antarctic community recently;

in the period for member countries of the Antarctic research in the international legal regime for the main document is the Madrid "Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty", whereby countries – participants are responsible for the protection of the Antarctic environment.

Keywords: *Antarctica, research, reduction, closure.*

УПАДОК СОВЕТСКИХ АНТРАРКТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ПЕРИОД РАЗВАЛА СССР.

В данной статье освещается проблемы, возникшие в начале 90-х гг. – Государственные и социально-экономические преобразования, сопровождавшиеся финансово-экономическим кризисом в СССР, как результат – привели к резкому сокращению финансирования и материально-технического обеспечения как науки в целом, так и исследований Арктики и Антарктики.

Сокращение и задержка финансирования привели к значительному спаду в исследовательской деятельности, уменьшение численности личного состава экспедиции в целом, закрытие целого ряда научных программ, консервации научных станций и полевых баз негативно повлияли на исследования шестого континента.

Так в начале 1990 года были законсервированы научные станции Советская и Ленинградская, 1991 гг. – был последним годом проведения круглогодичных стационарных наблюдений на станции Прогресс, прерванных на долгий срок. Станция Восток временно законсервирована в 1994 и 1996 гг. Станция Молодежная, которая работала с 1962 г. и в течение многих лет была главным оплотом советских антарктических исследований, центром гидрометеорологических исследований, в том числе ракетного зондирования высоких слоев атмосферы и других видов исследований. Начиная с 90-х гг. Началось постепенное закрытие многих научных программ и станций. Станция Беллинсгаузен была переведена в разряд полевой базы путем сокращения инфраструктуры станции и закрытия 1 января 1999 года. Кроме реорганизации научных антарктических станций произошел еще ряд изменений в инфраструктуре экспедиции.

Анализируя Деятельность САЕ в период распада СССР, можно отметить постепенность в нарастании негативных сторон в деятельности экспедиции, а именно:

недостаток финансирования исследований Антарктики привел к тому, что ранее передовая техническая база научных исследований стала уступать по многим компонентам другим странам, в том числе пришедших в Антарктическое сообщество совсем недавно;

в указанный период для стран-участниц антарктических исследований, в международно-правовой режим основным документом является Мадридский «Протокол об охране окружающей среды к Договору об Антарктике», согласно которому страны – участники несут ответственность за охрану окружающей среды Антарктики.

Ключевые слова: *Антарктида, исследования, сокращение, закрытие.*

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДІ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

Бутенко Н.І., Спринь О.Б.

Кожна незалежна держава створює свою систему виховання, що зумовлена особливостями нації та її ідеологією. Окреме місце у цій системі, яка реалізується нині в Україні, займають проблеми, пов'язані з формуванням, збереженням і зміцненням здоров'я громадян. Важливість цих питань зумовлена тим, що захворюваність у нашій країні перебуває сьогодні на високому рівні. Прагнучи подолати ці негаразди, Україна активно долучається до світових тенденцій щодо поліпшення стану здоров'я через освіту. Одним зі шляхів покращення ситуації, що склалася в сучасному суспільстві, є формування у молоді культури здоров'я.

Розробка ученими закономірностей залучення особистості до процесу формування власного здоров'я призвела до виникнення поняття “валеологізація освітнього середовища та навчального процесу”, яке уперше сформулював І.Смирнов. На його переконання, до складу цього поняття входить “валеологізація культури здоров'я та формування здоров'язберігаючих умов у навчальному закладі”.

Виховання у цілому покликане передусім формувати ціннісні орієнтації людини, які визначають модель поведінки та усю життєдіяльність особистості, вважаємо, що валеологічне виховання повинно бути націленим на формування власне валеологічних вартостей. Результатом же валеологічного виховання є валеологічна культура, яка передбачає знання гігієнічних, генетичних, фізіологічних і психологічних можливостей, методів і засобів контролю, збереження та зміцнення власного здоров'я, вміння розповсюджувати валеологічні знання серед оточуючих.

Дослідження різних підходів та трактувань дало нам змогу уточнити сутність поняття “валеологічне виховання” і визначити його як утвердження в свідомості

особистості валеологічних цінностей та формування валеологічної культури – умінь dbати про своє здоров'я, підтримувати та розвивати його. Метою валеологічного виховання як складової системи освіти є підвищення рівня фізичного, психічного, духовного, соціального здоров'я української нації [1].

Педагогічний вищий навчальний заклад орієнтує студента на професійну діяльність, предметом якої є людина. Тому в основі педагогічної підготовки майбутнього вчителя повинен закладатися комплекс сучасних наукових знань про людину, одним із компонентів якого є валеологічна освіта. Необхідність уведення валеологічного компоненту в систему професійної освіти обумовлена тим, що установка на здоровий спосіб життя в сучасній загальноосвітній системі не має чітко визначеної структури формування культури здоров'я у підростаючого покоління.

Формування валеологічної культури майбутніх педагогів – цілісний багатоаспектний процес, яким необхідно займатися впродовж усього періоду навчання у ВНЗ. Ця робота повинна проводитися не тільки під час вивчення предметів медико-біологічного та психолого-педагогічного циклів, доцільним є також виконання дослідницьких робіт. Важливим аспектом формування валеологічної культури майбутнього вчителя є введення валеологічного компоненту в педагогічну практику, що дозволить підвищити компетентність в реалізації життєзберігаючої функції [1, С.12].

Отже, діяльність вчителя в організації навчально-виховного процесу уможливується не тільки вихованням культури здоров'я у школярів, але і побудовою усього освітнього процесу спрямованого на збереження здоров'я. Тому питання про необхідність професійної підготовленості

вчителя в аспекті забезпечення здоров'я школярів обумовлює введення валеологічного компоненту, передбаченого вимогами державного освітнього стандарту всіх спеціальностей педагогічної підготовки.

У навчальній діяльності вищих закладів освіти з'явилась необхідність нової освітньої моделі системи управління репродуктивним здоров'ям студентської молоді.

Відповідно до вимог підвищення якості освіти слід змінювати функціонування систем соціально-професійної підготовки спеціаліста за змістом, формою, методами та засобами. Для формування психічної готовності студента до збереження репродуктивного здоров'я слід програмувати навчально-виховний процес, змінюючи домінуючу парадигму примусової педагогіки, методики та технології, які не відповідають функціональному стану студентів. Реорганізація освітнього процесу в навчальних закладах повинна призвести до виховання свідомого відношення студентів до збереження репродуктивного здоров'я.

Отже, одним з найголовніших завдань ВНЗ є підготовка студента – майбутнього вчителя до навчання школярів використовувати резервні сили свого організму, тобто навчити бачити своє місце у системі стосунків у макро- та мікросоціумі, навчити жити в суспільстві здоровою людиною, налагоджувати стосунки, спілкуватися з людьми, передбачати наслідки своєї поведінки, вміти своєчасно відмовлятися від шкідливих звичок і приймати доцільні рішення. А свідоме ставлення до здорового способу життя майбутнього вчителя – це шлях до фізичної, емоційної гармонії, котра передбачає перегляд життєвих і ціннісних пріоритетів, які забезпечують протистояння негативним явищам у суспільному житті.

Список літератури:

1. Афонін А.П., Меліков О.Я. Формування валеологічної культури майбутнього педагога – невід'ємна частина професійної компетентності/ А.П.Афонін, О.Я. Меліков // Основи здоров'я та фізична культура. – 2006. – №1. – С.11-12.
2. Бурлакова І.А. Формування ідеології здоров'я у студентів вищих навчальних закладів/ І.А.Бурлакова, В.В.Мостіпан // Основи здоров'я та фізична культура. – 2007. – № 2. – С. 10-11.

ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНЫХ НАРУШЕНИЙ ПРИ НЕВЫНАШИВАНИИ БЕРЕМЕННОСТИ

Мирзаева Д.Б.

Ассистент

Ташкентская Медицинская Академия, Ташкент, Узбекистан

***Аннотация.** Проведены данные о изменениях психоэмоционального состояния у 100 женщин с привычным невынашиванием в анамнезе и безотягощенным анамнезом. Сделан вывод о том, что на фоне высокого уровня личностной тревожности у женщин с привычным невынашиванием нейроэндокринного генеза любая психофизиологическая нагрузка, в том числе и беременность, приводит к нарушениям психической адаптации, развитию психовегетативных расстройств.*

Ключевые слова: невынашивание беременности, психовегетативные нарушения, тревожно-депрессивные расстройства.

При невынашивании беременности, обусловленным нейроэндокринными факторами, изменения психоэмоционального состояния в связи с общностью механизмов регуляции эндокринных и психовегетативных функций могут являться составной частью заболевания [1,4]. Возможно, отсутствие корригирующей терапии психовегетативных нарушений в комплексе лечебных мероприятий является причиной недостаточной эффективности медикаментозного лечения невынашивания у данного контингента женщин [2,3].

Целью исследования явилось проведение сравнительную оценку функционального состояния психоэмоциональных реакций до и во время физиологически протекавшей беременности, а также при ее невынашивании, обусловленном нейроэндокринными факторами.

Материалы и методы исследования. Проведено психофизиологическое обследование 100 женщин с привычным невынашиванием в анамнезе, обусловленным нейроэндокринным дисфункциям, а также 20 женщин (контрольная группа) без отягощенным соматическим и акушерским анамнезом.

Результаты исследования. Женщины обеих групп, особенно с наступлением бе-

ременности, предъявляли большое количество жалоб на сомато-вегетативного и психоэмоционального характера, которые были более выражены в основной группе. У беременных основной группы отмечались сниженный фон настроения, затруднение адаптации, концентрация внимания на своем соматическом состоянии и в течении беременности, эмоциональная неустойчивость. Обычные физические ощущения они часто связывали с угрозой прерывания беременности, были склонны переоценивать тяжесть своего состояния, необоснованно принимать большое количество лекарственных препаратов, ограничивать двигательную активность и соблюдать постельный режим. При проведении психодиагностическое тестирование с использованием специальных шкал выявило у пациенток основной группы наличие тревожно-депрессивных невротических расстройств еще до наступления беременности, а также высокий уровень личностной тревожности по шкале Спилберга, тогда как у здоровых он был средним и составлял $41,2 \pm 1,1$ балла. Тревожно-депрессивные невротические расстройства характеризовались состоянием внутренней напряженности, неуверенности, тревоги, снижением настроения, пессимистической оценкой перспективы. Также возрастал уровень ситуативной (реактивной) трево-

ги, связанной с конкретной внешней ситуацией - наступления беременности - с $41,9 \pm 1,8$ до $51,8 \pm 2,5$ баллов по шкале Спилберга, что свидетельствует о возникновении значительного психологического дискомфорта у данного контингента женщин.

Выводы. 1. Клинико-физиологическое исследование пациенток с привычным невынашиванием нейроэндокринного генеза в анамнезе, выявило психические изменения по типу тревожно-депрессивного невротического синдрома и состояние функционального напряжения адаптивных систем организма, наиболее выраженные у женщин основной группы.

2. Особенности личности беременной женщины с привычным невынашиванием нейроэндокринного генеза определяют уровень социального приспособления во время беременности и эффективность корригирующей психотерапии. У тревожной личности во время беременности выявляется чрезмерная фиксация на патологиче-

ских проявлениях течения беременности, часто крайне незначительных, уход в болезнь, развитие невротического состояния, что затрудняет процесс реадaptации. Стенические черты личности, положительная установка на благоприятный исход беременности способствуют более благополучному ее течению.

Литература.

1. Иишахтин Ю.И., Коваль И.П., Ицкович А.И. и др. Состояние плода и новорожденного в зависимости от психовегетативного статуса беременных // *Мать и дитя: Материалы IV Рос. форума.* М., 2002. - С. 300 - 301.
2. Канунникова Н.М., Сабсай М.И. Психоэмоциональное состояние и стрессоустойчивость беременных с угрозой невынашивания // *Охрана здоровья матери и ребёнка 2002: Материалы 4-го Рос. науч. форума* М.: Авииздат, 2012. -С. 169.
3. Buist A. Management of psychiatric disorders during pregnancy // *Aust. N. Z. J. Psychiatry.* 2010. - V. 36, № 2. - P. 285.
4. Kelly R.H., Russo J., Holt V.L., et all. Psychiatric and substance use disorders as risk factors for low birth weight and preterm delivery // *Obstet. Gynecol.* 2002. -V. 100, №2.-P. 297-304.

ВЛИЯНИЕ ФИТОЭСТРОГЕНОВ У ЖЕНЩИН С КЛИМАКТЕРИЧЕСКИМ СИНДРОМОМ

Саттарова К.А., Аюпова Ф.М.

Кафедра акушерства и гинекологии 4-5 курсов. ТМА.

Ключевые слова: климактерический синдром, фитопрепараты, перименопауза

Заместительная гормональная терапия (ЗГТ) используется во всем мире как «золотой стандарт» лечения симптомов, связанных с формирующимся в климактерии дефицитом половых стероидов. У большинства женщин ЗГТ значительно улучшает качество жизни, уменьшая одновременно риски, связанные с потерей минеральной плотности кости и атеросклеротическим повреждением сосудов, что в долгосрочной перспективе не только улучшает качество жизни, но и увеличивает ее продолжительность [1]. Между тем далеко не все женщины могут или готовы принимать гормональные препараты в климактерическом периоде [2]. ЗГТ, как любая терапия, имеет свои показания и противопоказания. Для тех, кому гормональная терапия противопоказана или кто категорически отказывается от приема гормональных лекарственных средств, существует альтернативный способ коррекции менопаузальных симптомов – прием фитоэстрогенов, растительных веществ, структурно и функционально близких к эстрогенам [3]. Фитоэстрогены могут вводиться в состав обогащенных продуктов (хлеб, соевое молоко) или применяться в виде таблеток. Среди нескольких классов фитоэстрогенов наиболее важными считаются экстракт димефуги [4].

Цель: Определить особенности негормонального лечения климакса с патологическим течением у женщин Учтепинского района города Ташкента.

Материал и методы исследования: В исследование были включены 28 женщин в возрасте от 46 до 58 лет перименопаузального и постменопаузального периода жизни поступившие в 9 родиль-

ный комплекс Учтепинского района. Средний возраст обследованных женщин составил $49,6 \pm 5,2$ года.

Критериями включения в исследование были менопауза не меньше 12 мес, наличие жалоб патологического климакса (приливы жара); информированное согласие на прием фитоэстрогенов.

Критериями исключения явились артериальная гипертензия с уровнем АД 180/110 мм рт. ст. и выше; нарушение мозгового кровообращения (в том числе в анамнезе); тяжелые заболевания печени с нарушением ее функции; назначение гормональной терапии; прием психотропных препаратов, препаратов для снижения массы тела.

Обследование проводили с помощью анкетирования, которое включало: общие данные (возраст, семейное положение, образование, профессия, род деятельности, особенности работы, физическая активность, общий анамнез, история заболевания, акушерский и гинекологический анамнез); тесты на пищевое поведение (эмоциогенное, экстернальное, ограниченное), визуально аналоговые шкалы.

Всех больных осматривали терапевт, невролог, гинеколог. Проводили следующие клинико-лабораторные исследования: определение антропометрических показателей [масса тела, рост, окружность талии, определение индекса массы тела (ИМТ), который рассчитывали по формуле Кетле: $\text{ИМТ} = \text{масса тела (кг)} / \text{рост (м)}^2$, возведенный в квадрат]; оценку АД (клиническое измерение АД по методу Н.С. Короткова).

После проведения обследования пациенткам назначали экстракт димефуги в капсульной форме по 1 капсулы 2 раза в

день. Продолжительность приема препарата составила 6 мес. По окончании приема проводили клинко-лабораторное обследование, включавшее перечисленные выше методы.

Результаты исследования и обсуждение: Средний возраст обследованных женщин составил $49,6 \pm 5,2$ года, средняя продолжительность менопаузы – $2,3 \pm 0,4$ года.

Как показало исследование, у женщин в постменопаузе имеется широкий спектр сердечно-сосудистых и вегетативных нарушений. Среди жалоб преобладали приливы жара (100%), потливость (90%), головные боли (70%), перебои в работе сердца (50%). Гипервентиляционный синдром (чувство нехватки воздуха) наблюдался у 40% обследованных женщин, гастроинтестинальный дискомфорт испытывали 50% больных. Отмечались также психоэмоциональные нарушения в виде снижения фона настроения, раздражительности, выраженной слабости, немотивированной тревоги в той или иной степени, беспокоившие всех пациенток. Астенические жалобы и нарушенный сон беспокоили 90% больных. У всех пациенток был поставлен диагноз «климактерический синдром» по общепринятым критериям [1]: тяжелой степени – у 5%, умеренной тяжести – у 60%, легкой степени – у 35%.

Средняя масса тела пациенток при первичном обследовании составляла $80,7 \pm 2,3$ кг, ИМТ $27,95 \pm 4,70$ кг/м², окружность талии – $89,2 \pm 1,2$ см. уровень клинического систолического и диастолического АД (САД и ДАД) в среднем составлял $134,3 \pm 11,2$ и $89,3 \pm 7,1$ мм рт. ст. соответственно. Артериальная гипертензия отмечалась у 65% пациенток.

В нашем исследовании субъективное улучшение состояния наблюдалось уже в течение 3 месяца терапии. Через 6 мес субъективное улучшение выразилось в полной ремиссии психовегетативных нарушений у 45% пациенток, 30% больных перестали беспокоить головные боли ($p < 0,05$). Терапия не повлияла на показатели сердечного ритма: перебои в работе сердца сохранялись у всех женщин с наличием данного симптома. Частота встречаемости гастроинтестинального дискомфорта недостоверно снизилась до 40%. У 60% пациенток исчезли жалобы на чувство нехватки воздуха, повышенную утомляемость и нарушения сна.

Выводы: Таким образом, фитоэстрогены положительно влияют на состояние сердечно-сосудистой и вегетативной нервной системы. Эстрогел можно использовать для коррекции вегетативных и психоэмоциональных расстройств у женщин в перименопаузальном периоде, а также для профилактики артериальной гипертензии и других сердечно-сосудистых заболеваний в постменопаузе.

Литература:

1. Овсянникова Т.В., Макаров И.О., Куликов И.А. Клиническая эффективность гормональных методов до терапии у женщин в перименопаузе. *Акушерство, гинекология и репродукция*. 2013; 7(3): 26-9.
2. Low D.A., Humbling K.A., Coso J. Mechanisms of cutaneous vasodilatation during the postmenopausal hot flash. *Menopause*. 2011; 18(4): 359-65.
3. Зимовина У. В. Синдром психовегетативной дисрегуляции у женщины в период ранней постменопаузы и возможности негормональной и гормональной его коррекции: дис. ... канд. мед. наук. Пермь; 2007. 177 с.
4. Raghvendra K., Jackson E.K. Estrogen-induced cardiorenal protection: potential cellular, biochemical, and molecular mechanisms. *Am. J. Physiol. Renal Physiol*. 2001; 280: F365-88.

ОЦЕНКА ФУНКЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ РЕПРОДУКТИВНОЙ СИСТЕМЫ ЖЕНЩИН С МИОМОЙ МАТКИ ПОЗДНЕГО РЕПРОДУКТИВНОГО ВОЗРАСТА

Акпербекова И.С., Махмудова З.М.

Ташкентская Медицинская Академия

Резюме: проведен анализ овариального резерва и функционального состояния яичников у женщин с миомой матки позднего репродуктивного возраста по данным некоторых гипофизарных и яичниковых гормонов, а также ультразвуковых параметров овариального резерва. Анализ полученных данных показал, что у пациенток данной группы функциональная активность яичников снижена в сравнении с аналогичными показателями женщин активного репродуктивного возраста.

Summary: analysed of ovarian reserve and the functional condition of the ovaries in late reproductive age women with uterine myoma according to some pituitary and ovarian hormones, as well as ultrasound parameters of ovarian reserve. Analysis of the data showed that in patients of this group functional activity of the ovary reduced in comparison with similar indicators of active reproductive age women.

Ключевые слова: миома матки, бесплодие, овариальный резерв, ультразвуковое исследование, репродуктивная система, старший репродуктивный возраст.

Keywords: uterine fibroids, infertility, ovarian reserve, ultrasound, reproductive system, late reproductive age.

Согласно статистике, более 50% от числа всех пациенток отделений оперативной гинекологии составляют женщины с миомой матки (ММ). Частота данной патологии колеблется от 25 до 35% у женщин репродуктивного возраста, возрастая до 43–52% у женщин в перименопаузальном возрасте [1,2,4]. Бесплодие первичное и вторичное нередкое явление при ММ [12, 13]. Первичное бесплодие наблюдается почти у каждой пятой (17,7%) больной миомой, вторичное – у 27%.

В последнее десятилетие широко обсуждается понятие «овариальный резерв» и его значение для выбора методов лечения бесплодия [3,6,8]. Овариальный резерв (ОР) – важная составляющая часть репродуктивного потенциала женщин, заключающаяся в возможности яичников обеспечить рост полноценных фолликулов, содержащих здоровые, способные к оплодотворению яйцеклетки [7,5]. Под ОР понимают число фолликулов, которые потенциально способны отвечать на стиму-

лирующее действие гонадотропинов. Именно ОР отражает функциональное состояние репродуктивной системы и определяет успех лечения бесплодия. Маркерами ОР являются: возраст женщины, концентрации ФСГ, ингибина В, эстрадиола и антимюллеровского гормона на 2-3-й день менструального цикла, ультразвуковые характеристики яичников: число антральных фолликулов, объем яичников, показатели внутрияичникового кровотока. Известно, что ОР зависит от ряда физиологических и патофизиологических факторов. К физиологическим факторам относят число примордиальных фолликулов (примордиальный пул), находящихся в яичнике к моменту полового созревания [11]. Другим фактором, определяющим ОР, является скорость уменьшения примордиальных фолликулов в яичнике. Известно, что после 30 лет происходит снижение фертильности, которое быстро прогрессирует после 36 лет. Физиологическое возрастное снижение фертильности объясняется огра-

Таблица 1

Параметры овариального резерва женщин активного репродуктивного возраста с ненарушенной фертильностью (n=20)

ФСГ (МЕ/л)	E2 (пмоль/л)	Объем яичн. (V, см ³)	Количество АФ
6,2±1,7	257,5±11,3	10,1±2,6	9,6±2,5

ниченным числом примордиальных фолликулов, закладывающихся во внутриутробном периоде. Пик потери ооцитов приходится на 37-38 лет, когда примордиальный пул сокращается до 25000. Этот возраст определяется как критический, после которого ОР резко снижается [9,10].

Учитывая вышеизложенное, целью нашего исследования явилось изучение показателей ОР и функционального состояния яичников у женщин с миомой матки и бесплодием позднего репродуктивного возраста.

Материал и методы исследования: Для изучения функционального состояния репродуктивной системы проведено исследование некоторых гипофизарных и яичниковых гормонов у 68 больной миомой матки (ММ) позднего репродуктивного возраста. Возраст обследованных женщин колебался от 35 до 44 лет и в среднем составил $37,4 \pm 2,3$ года ($\sigma \pm 5,3$). У всех пациенток были исследованы концентрации ФСГ, эстрадиола (E2). С целью предварительной оценки овариального резерва при исследовании яичников измеряли их размеры, объем, оценивали толщину капсулы, состояние фолликулярного аппарата и строю яичников. Оценку фолликулярного запаса производили на 2-5 дни менструального цикла до и после 6 – 8 месяцев оперативного вмешательства. Обследование проводилось в первой половине дня (до 12.00). Для каждого яичника в режиме двухмерной серой шкалы определяли:

- Объем яичника (V) на основании трех измерений, сделанных в двух перпендикулярных плоскостях, по формуле по формуле: $V=0,5236 \cdot L \cdot W \cdot T$, где L – длина, W – ширина, T – толщина яичника (переднезадний размер);

- Количество антральных фолликулов диаметром 2-10 мм

Контрольную группу составили 20 женщин с ненарушенной репродуктивной функцией активного репродуктивного возраста 24 – 29 лет. Средний возраст женщин контрольной группы составил $27,2 \pm 3,8$ лет.

Результаты исследования и обсуждение. Параметры функционального состояния яичников женщин контрольной группы представлены в таблице 1.

Сравнительный анализ полученных данных показал, что у пациенток с ММ позднего репродуктивного возраста функциональная активность яичников снижена в сравнении с аналогичными показателями женщин активного репродуктивного возраста. Так, уровень ФСГ у пациенток с ММ в 1,7 раза выше, чем в контрольной группе, однако различия статистически незначимы ($p > 0,05$). Статистически значимые различия выявлены в уровне E2 – в 2,9 раза ниже, чем у женщин активного репродуктивного возраста ($p < 0,001$). Ультразвуковые значения ОР: объем яичников в 1,5 раза ($p > 0,05$) меньше, чем в контроле, статистически значимые различия выявлены в количестве антральных фолликулов – в 1,8 раз ниже значений контрольной группы ($p < 0,05$) (таблица 2).

Полученные результаты исходного состояния ОР позволили разделить пациенток на 2 подгруппы:

1-я подгруппа (n=26): ФСГ < 10 МЕ/л, V яичников- 6-8 см³, число антральных фолликулов в каждом яичнике – 4-6 (сниженный ОР);

2-я подгруппа (n=42): ФСГ-10-15 МЕ/л, V яичников- 3-5 см³, число антральных фолликулов- 3-5 (низкий ОР) (таблица 2).

Из таблицы 2 видно, что у пациенток с низким ОР (2 подгруппа) уровень ФСГ в 1,5 раза выше, чем у женщин со сниженным ОР (1 подгруппа), однако различия

Таблица 2

Параметры овариального резерва женщин с ММ позднего репродуктивного возраста

Показатель	Контроль n-20	Больные с миомой матки (n-68)			
		(n- 26) 38,2%	(n- 42) 61,8%	P	в целом (n- 68)
ФСГ (МЕ/л)	6,2+1,7	8,5+1,5	12,6+3,6	>0,05	10,6+2,6
Е2 (пмоль/л)	157,5+11,3	67,2+11,3*	43,0+13,4**	>0,05	55,1+12,4 [^]
Объем яичников (V, см ³)	10,1+1,6	8,6+2,0	5,2+1,7 [^]	>0,05	6,9+1,85
Количество АФ	9,6+1,5	6,1+0,7 [^]	4,6+1,6 [^]	>0,05	5,4+1,2 [^]

Примечание. Звездочка – различия контролем с в сравнении статистически достоверны: *р<0,05; P- различия между 1 и 2 подгруппами

недостоверны (р>0,05). Уровень эстрадиола во 2 подгруппе ниже в 1,6 раза аналогичного показателя 1-ой подгруппы (р>0,05), объем яичников и число антральных фолликулов в них также уменьшено в 1,7 раз и 1,3 раз соответственно, однако различия статистически незначимы (р>0,05).

Таким образом выявлено, что у всех больных ММ старшего репродуктивного возраста исходные показатели ОР снижены в отличие от нормативных значений женщин активного репродуктивного возраста. Так, у 61,8% (42) женщин старшего репродуктивного возраста имеется исходно низкое состояние ОР по данным гормональных и ультразвуковых показателей – отмечается повышение уровня ФСГ, достоверное снижение уровня Е2, а также уменьшение объема яичников и статистически значимое снижение числа антральных фолликулов в них.

Выводы. Исследованные параметры целесообразно использовать для оценки состояния центральных звеньев репродуктивной системы и яичников и прогноза успеха лечения бесплодия женщин. Возраст женщины, уровень ФСГ, объем яичников и число антральных фолликулов в каждом из них являются диагностически значимыми и коррелируют между собой, представляя достаточно четкую картину репродуктивного потенциала пациентки.

Литература:

1. Адамян Л.В., Зарубиани З.Р., Киселев С.И. Лапароскопия и гистерорезектоскопия в хирургиче-

ском лечении миомы матки у женщин детородного возраста // Акуш. и гинекол. – 1997. – №3. – С.40-43.

2. Бернштейн Л.М. Гормональный канцерогенез. – СПб.: Наука. – 2000. – 198 с.
 3. Боярский К.Ю. Клиническое значение тестов определения овариального резерва в лечении бесплодия: автореф. дис.... канд. мед. наук. – М., 2000.
 4. Бродовская Т. С. Эффективность миомэктомии в восстановлении репродуктивной функции у больных миомой матки. // Дисс.. канд. мед. наук. Иваново. – 1994. – 166с.
 5. Назаренко Т. А., Смирнова А.А. Индукция моно- и суперовуляции: оценка овариального резерва, ультразвуковой и гормональный мониторинг. // Проблемы Репродукции. – 2004.- Т.10, №1.- с. 39-43.
 6. Назаренко Т.А. Овариальный резерв: определение, диагностика и значение при стимуляции функции яичников. Стимуляция функции яичников – М., 2009. – С. 35–43.
 7. Назаренко Т.А., Мишьева Н.Г., Фанченко Н.Д. Роль антимюллерова гормона в оценке овариального резерва. // Проблемы репродукции. – 2005.- № 6.- с. 26-30.
 8. Соловьева Н.Г. Оценка функционального состояния яичников при определении тактики лечения бесплодия у женщин: Автореф. дис.... канд. мед. наук. – М., 2005.
 9. Abramov Y., Elchalal U., Schenker J.G. Febrile morbidity in severe and clinical ovarian hyperstimulation syndrome: a multicentre study. Hum Reprod. 1998; 13:11;3128-3131.
 10. Faddy M.A., Gosden R. A mathematical model of follicle dynamics in the human // Hum Reprod. – 1995.- p. 770-775.
 11. Gougeon A. Regulation of ovarian follicular development in primates: fact and hypotheses // Endocrine Reviewies. – 1996. – Vol.17 – p.121-155.
 12. Myoma and infertility: analysis of the literature / Poncelet C., Benefla J.L., Batallan A. et al. // Gynecol. Obstet. Fertil. – 2001. – V.29. – №6. – P.413-421.
 13. Pritts E.A. Fibroids and infertility: a sistematic review of the evidens // Obstet. Gynecol. Surv. – 2001. – V.56. – №8. – P.483-492.

ROLE OF THE IMMUNODESPECTIVE STATES IN PATHOGENESIS OF PURULENT-SEPTIC COMPLICATIONS

Saturska H.S.1, Iavorska I.V.², Saturska U.V.³

DMSc, Assoc. Prof., Head of the department of Social Medicine, Organization and Economics of Health Care and Medical Statistics I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical University,¹

Assistant Prof. of the Department of Clinical Immunology, Allergology and general patients care I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical University,²

student of medical faculty I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical University,³.

According to the WHO, the frequency of sepsis development reaches 250 cases per 100,000 population per year, and the mortality rate is 15-50%. In the United States, an average of 500,000-750,000 sepsis cases are recorded annually, of which 200,000 cases of septic shock with a mortality rate of up to 50% [3]. The same number of cases of sepsis is registered in Western Europe. Mortality in sepsis is on average 15%, with 20% of severe sepsis and 50% with septic shock. Severe sepsis is a common, expensive, and frequently fatal condition, with as many deaths annually as those from acute myocardial infarction. It is especially common in the elderly and is likely to increase substantially as the U.S. population ages [3].

Sepsis is a complex medical, general-biological problem, since the pathogenetic mechanisms of its development, approaches to treatment and prevention are important for understanding the general mechanisms of homeostasis and inflammation [1, 2]. The study of the essence of sepsis goes in parallel with an attempt to give a clear definition of this pathology, since now the approaches to its interpretation are controversial.

Immunosuppression is the suppression or cessation of a reaction to an antigen by suppressing or eliminating a specific clone of immunocompetent cells (specific immunosuppression) or affecting the entire immune system (nonspecific). Of particular concern are severe disorders of the body's immune defenses, manifested on the basis of long-term treatment of malignant tumoral processes with

the use of combined immunosuppressive therapy, chemotherapeutic agents and radiation therapy [1]. At present, the possibilities of predicting the occurrence of postoperative purulent complications in immunosupplementation of patients, in particular in abdominal surgery, are not studied enough. It requires the improvement of the algorithm for adequate prognosis and development of effective therapeutic and prophylactic measures to prevent such complications.

The aim of the study was to determine the effect of immunosuppression on the activity of reparative processes and the risk of purulent-septic complications.

The study showed that a high risk of purulent-septic complications is observed in patients that received combination therapy: chemotherapeutic agents, radiation therapy, surgical methods of treatment, despite the timely use of antibiotic therapy. In addition, the dependence of the occurrence of purulent-septic complications on the duration of treatment with methods with immunosuppressive effects was revealed.

In the treatment of surgical purulent-septic complications immunomodulators are widely used. It is necessary to develop a complex of clinical and immunological indications for differentiated and effective use of these medications. For a number of immunomodulators, certain intervals of immunological indicators, in which their application will be accompanied by the most favorable clinical course. The use of differentiated immunotherapy in the clinic of surgical infections allows to improve

the clinical course and outcomes of the disease, but the nature of the course and prevalence of the inflammatory process must be taken into account. It is established that for the prognosis of the clinical course and the results of purulent surgical pathology, it is sufficient to determine the complex of only the most significant immunological indices. Therefore, immunotherapy in the clinic of surgical infections must be accompanied by mandatory preliminary evaluation of the complex of the most significant immunological indices, and the choice of immunotropic drugs should be carried out in a differentiated way, taking into account the established ranges of acceptability of immunological parameters for a given immunotropic drug. Otherwise, the probability of a less favorable clinical outcome and the course of the disease increases. The obtained results do not contradict with the opinion existing today on the necessity of individual approaches to the appointment of immunotherapy, clarification of indications and contraindications, expediency of monitoring of marker indicators. The use of established intervals in the practice of immunotherapy for the differentiated administration of immunotropic drugs will allow optimizing their use in pa-

tients with purulent-septic diseases and improve the quality and results of treatment, and using the approaches implemented in the work will allow to develop criteria for the administration of other immunotropic drugs.

Conclusions.

1. The highest risk of purulent-septic complications is observed in patients that received combined therapy: chemotherapeutic agents, radiation therapy, surgical methods of treatment, despite the timely use of antibiotic therapy.
2. The dependence of the onset of purulent-septic complications on the duration of treatment with methods with immunosuppressive effect was revealed.
3. References
4. Almansa R. The original signs of clinical trials with intravenous immunoglobulins in sepsis / R. Almansa, E. Tamayo, D. Andaluz Ojeda // *Crit Care.* – 2015. – Vol. 26, № 2. – P. 19 – 24.
5. Ballus J. Surgical site infection in critically ill patients with secondary and tertiary peritonitis: epidemiology, microbiology and influence in outcomes / J. Ballus, J. C. Lopez-Delgado, J. Sabater-Riera // *BMC Infect. Dis.* – 2015. – Vol. 30, № 2. – P. 153 – 157.
6. Epidemiology of severe sepsis in the United States: analysis of incidence, outcome, and associated costs of care / D. C. Angus, W. T. Linde – Zwirble, J. M. Lidicker [et al.] // *Crit. Care Med.* – 2007. – Vol. 29, № 1. – P. 1303 – 1310.

ПРИНЦИП ВРАХУВАННЯ ФАКТОРА ГЕНДЕРА ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Амплеєва О. М.

кандидат психологічних наук, ст. викладач кафедри психології Чорноморський національний університет імені П. Могили

Ключові слова: емоційний інтелект, емпатія, самомотивація, невербальне сприйняття, емоції, емоційна стійкість, невербальні сигнали терпимість, самоконтроль, відповідальність, мотивація досягнень, оптимізм, гнучкість.

Keywords: emotional intelligence, empathy, self-motivation, non-verbal perception, emotion, emotional stability, non-verbal signals tolerance, self-control, responsibility, achievement motivation, optimism, flexibility.

У статті розкриті теоретичні основи підготовки майбутніх психологів за допомогою емоційного інтелекту з урахуванням принципу гендера. Розглянутий нейрофізіологічний механізм гендерних відмінностей майбутніх психологів.

У стратегіях професійної взаємодії чоловіків-психологів і жінок-психологів існують значні гендерно зумовлені відмінності, що залежить від підвищеного рівня емоційності, емпатійності, чутливості жінок та зниженим рівнем інтенсивності емоційних станів і чутливості чоловіків. Тому запропонована нами методика тренінгової підготовки майбутніх психологів має бути адаптована до природних тенденцій і можливостей реалізації психічних схем і процесів емоційного інтелекту.

Нейрофізіологічний механізм підвищеної чутливості жінок пов'язаний з нейротичною тенденцією – чутливістю до внутрішньо-рецептивних подразнень, що біологічно важливо для забезпечення життєдіяльності дитини при вагітності. У соціальних взаємодіях така чутливість трансформована у емпатичне віддзеркалення стану іншої людини та у побудові різних моделей поведінки навколо проблеми переживань у формі спілкування для з'ясування їх витоків і спільного пошуку засобів вирішення проблем, що викликали небажані почуття. Дану модель переважного аналізу почуттів щодо переживань схильні реалізувати й психологи-жінки на науковій основі обираючи рекомендації. Жіночий стиль викликає рівень довіри

клієнта не доступний для чоловіків, специфіка жіночої допомоги полягає в пропуску фази чіткої вербалізації почуттів, що переважає у чоловіків перед втручанням.

Найбільш важливим для практичного застосування у психологічній практиці можливостей емоційного інтелекту є внутрішнє *вміння* психолога тимчасово *зупинити внутрішній діалог*, потік думок і внутрішніх інтерпретаторів реальності. Це надскладне завдання розвитку психологічного, яке особливо важко вдається чоловікам. Нейрофізіологічним підґрунтям внутрішнього діалогу є луноподібне внутрішнє повторення у кількох нейронів відповідальних за короткотермінову і середньотермінову пам'ять, що суб'єктивно переживається як поступове «затухання» (у розумінні яскравості) думки чи образів сприйнятого. Біологічна необхідність внутрішнього діалогу пов'язана з закріпленням через багаторазовий повтор необхідних істот на біологічному і соціальному рівні стратегій виживання. Багаторазовий повтор – це автоматизація значущого для існування.

У психічному людини внутрішній діалог розвинуто до такого рівня, що відбулося переважання вербальної, символічної, логічної сторін внутрішнього відображення

реальностн над древннми психнчнми механнзмами емоцнйного, чуттевого, образного, якн у минулому добре забезпечувалн внжнвання, а в технологнчну епоху є майже непотрнбнм. Таке переважання рацнйального призвело до домннування лнуднн на планетн.

Древнн механнзми емоцнйно-чуттевого спрнйняття реальностн у сучасному свнту мають метафорнчну трактовку «бачнтн серцем». Цн механнзми настнльки сильнн, що перноднчно захоплюють управлнння лнуднною у випадках стреснв, потрясннь, наркотнчного стану, вжнванні алкоголю, при значнй втомн, увн снн н т. нн. Окремн невеликн групи оснб соцнуму практикують значнн интервали часу перебування у змнненому станн свндомостн для рншення мнстнчнх, магнчнх, релнгнйних н ннших завданнь з локальних культурних традицнй.

Специфика станнв змнненого спрнйняття у тому, що вони рндкнснн, не пндконтрольнн розуму через те, що самн є саме станом тимчасового вимкнення розуму. Це стало ключовою причиною вiдсутностн уваги матернйалнстнчної психологнї до змнненнх станнв спрнйняття реальностн н емоцнйного ннтелекту зокрема.

При психолого-консультатнвної взаємоднї з клнентом нерндкнстю є заклопотаннсть самого психолога рнзноманнтними проблемами, що виключає саму можливнсть заднйняння емоцнйного ннтелекту в ходн психологнчної роботи з клнентом.

Рацнйальнн цнлеорнєнтованн чоловікн-психологн визначають у сповндн клнента в першу чергу проблему, яка виявляється через рнзнн прояви н не надають (емпатнчно) такого великого значення емоцням н почуттям як психологн-жннки. Чоловнки у частинн випадкнв допомагають саме своєю

«холоднстю» змнщуючн свндомнсть н увагу клнента на проблему, н рацнйальне рншення, що нерндко веде до припинення психнчнх розладнв.

Таким чнном, жннки краще відчувають, краще реалнзують спрнйняття переживань клнента, чоловікн рацнйально класифнкують переживання, але працюють переважно з життєвими проблемами. Тому психологнв обох статей важливо навчати стратегням нншої статн як доповнення наявної природної гендерно зумовленої стратегнї взаємоднї. Отже, в ходн фахової пндготовки ключовим завданням є навчання вмннню свндомо тимчасово зупиняти внутрншнй дналог н фнльтр рацнйального мнслення для спрнйняття емоцнйного потоку пндсвндомого та подальшим рацнйальним аналнзом цього потоку та практичним використанням за ситуацнною необхнднстю. Продовження статнї у наступному випуску збрнчника.

Список використаних джерел

1. Амплеева О.М. Основнн принципи застосування емоцнйного ннтелекту в ходн фахової пндготовки майбутннх психологнв // Наука н освнта: Науково-практичний журнал Пнвденного Наукового Центру НАПН Укранн. – Вип. 7. – Педагогнка н психологня. – Одеса: Державний заклад «Пнвденноукраїнський нацнйональний педагогнчний уннверситет нменн К.Д. Ушинського», 2012. – 220 с. – С. 101-105.
2. Амплеева О.М. Концептуальнн основи розвитку емоцнйного ннтелекту в майбутннх психологнв // Zbior artykulow naukowych “Współczesne problemy i perspektywę rozwoju” – Kraków, 2016. – С. 53-56.
3. Амплеева О.М. Особливостн застосування психорозвивальної програми для пндвищення рнвня емоцнйного ннтелекту майбутннх психологнв // Науковий внсьник Херсонського державного уннверситету. – Т. 1. – Вип. 2. – Херсон: ХДУ, 2016. – (Сернйя «Психологнчнн науки»). – С. 7-11.
4. Амплеева О.М. Концепцня ннструменталнзацнї емоцнйного ннтелекту у професнйннй дняльностн психологнв // Zbior artykulow naukowych “Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wyniki” – Zakopane, 2016. – С. 36-39.

КОГНІТИВНИЙ ЗМІСТ МЕТАФОРИ У ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ

Драгола Л. В.

Кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри глибинної корекції і психолого-соціальної реабілітації Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького м. Черкаси, Україна

Ключові слова: метафора, когнітивна психологія, когніція, глибинне пізнання.

Keywords: metaphor, cognitive psychology, cognition, in-depth knowledge.

Розпочинаючи з кінця минулого століття, в сферу дослідницького інтересу гуманітарних наук потрапили когнітивні структури і механізми оперування цими структурами. В результаті цей процес отримав назву когнітивної революції, когнітивного повороту, який привів до виникнення когнітивної науки (когнітології), основна ціль якої досліджувати процеси сприйняття, категоризації, репрезентації і класифікації знань.

Основними передумовами когнітивного підходу в дослідженні метафори стали положення про її ментальний характер (онтологічний аспект) і пізнавальний потенціал (епістемологічний аспект).

Дослідження когнітивного змісту метафори потребує розгляду понять «когнітивна психологія» і «когніція». Словник лінгвістичних термінів подає поняття «когніцію» – як «пізнавальний процес, або сукупність психічних процесів...» [1, с. 221]. «Когніція» – це англомовний термін (cognition), який за своїм змістом відрізняється від найбільш близького йому російськомовного терміна «пізнання». Відповідно до визначення, яке наводиться в філософській енциклопедії, ««каганець» (когніція) – це «знання, пізнання» [4, с. 39]. Отже, на відміну від терміну «пізнання», «когніція» означає і сам пізнавальний процес – процес надбання знань. Тому дане визначення використовується поряд із терміном «пізнання».

Як свідчить огляд наукових джерел, «когнітивна психологія» розглядає залеж-

ність поведінки людини від наявних у неї пізнавальних схем (когнітивних карт), які дозволяють їй сприймати навколишній світ і адаптуватись через відповідну поведінку. Критика когнітивної психології пов'язана, перш за все, з тим, що проведені нею дослідження спираються на ототожнення мозку людини з машиною, що є редукуванням багатогранного внутрішнього світу людини. У «Короткому словнику когнітивних термінів» «когнітивна психологія» розглядається «як напрям психології, що досліджує внутрішні розумові процеси, пов'язані з розв'язанням проблем» [3, с. 153].

Когнітивна психологія бере початок з пізньої моделі біхевіоризму. Основні принципи в значній мірі поєднуються з гештальт-психологією Макса Вертаймера, Вольфганга Кьолера та Курта Коффки, а також теорією Жана Піаже, який вивчав ментальний розвиток дітей.

Когнітивна психологія включає в себе розгляд таких проблем, як: сприйняття, пам'ять, розпізнавання образів, увага, уява, мовлення, мислення та прийняття рішень. Моделі пізнавальних процесів створили можливість по-іншому, по-новому побачити сутність психічного життя людини. Когнітивна активність або, як її ще називають, пізнавальна активність – це активність, яка пов'язана з отриманням, організацією і використанням знань. Дана активність притаманна всім живим істотам, а людині в першу чергу. Через це дослі-

дження пізнавальної активності є вагомою складовою психології.

Значний внесок в дослідженні когнітивної психології, а саме психічних процесів, зробив Б. Ф. Ломов. Він у своїх дослідженнях поставив ряд методологічних і теоретичних проблем психологічної науки, окреслив принципи системності та системного підходу в психології, які є основними направляючими психологічного пізнання. Психічні процеси розглядалися ним, як системні за своєю природою, органічно вписані в загальний взаємозв'язок явищ і процесів матеріального світу. Згідно Б. Ф. Ломова, зрозуміти психічне можна лише через аналізу зовнішніх і внутрішніх відносин, де воно є цілісною системою. Б. Ф. Ломов зазначав, що «когнітивні процеси розглядаються при підході «концепції відображення» – як процеси суб'єктивного відображення, а дослідницька задача виступає в цьому випадку як задача розкриття законів процесу відображення» [2, с. 7].

Когнітивний зміст метафори в глибокому пізнанні більш адекватно допомагають пізнати дослідження Ш. Коппа (див. [6]).

Ш. Копп в своїх працях, присвячених дослідженню метафори, виділяє три види пізнання: раціональне, емпіричне і метафоричне. Як вказував дослідник, метафоричне пізнання напряму не залежить від логічних міркувань і не потребує точності перевірки сприйняття. «Розуміти світ метафорично означає вловлювати на інтуїтивному рівні ситуації, в яких досвід набуває символічного виміру, коли відкривається множина співіснуючих значень, що надають один одному допоміжні змістові відтінки» (див. [6, с. 113]).

Вчений Д. Джейнс продовжує розвивати ідеї Ш. Коппа (див. [6]), він зазначає, що суб'єктивний свідомий розум і є процесом побудови метафор. Д. Джейнсон характеризує метафору як первісний досвід, який намагається описувати переживання, що в подальшому можуть допомогти створити у свідомості нові моделі поведінки, розширити межі суб'єктивного досвіду. Вище зазначене доводить думку вченого,

що метафора є важливим, потрібним інструментом спілкування, як в навчанні, так і в консультуванні, коли виникає необхідність пошуку самою людиною нового розуміння проблеми.

Власний досвід людини, який пов'язаний з пізнанням внутрішнього світу, є основою для створення великої кількості метафор, в яких психічні процеси, переживання та ідеї можуть виражатися через предмети чи в образах істот. Дж. Лакоф та М. Джонсон у своїх роботах такі метафори називають «онтологічними» [5]. Структурна особливість кожної метафори полягає в тому, що для неї не можливо підібрати одну конкретну, єдину структуру. В даному випадку метафорою може бути будь-яке слово, вираз, символ, образ та ін. При цьому сутність метафори визначається не зовнішньою будовою, а взаємодією внутрішнього і зовнішнього. Метафора здатна розкривати свій прихований потенціал там, де відсутні закони конкретного представлення думки. Зміст метафори народжується, живе і перероджується у протидії мовної форми і змісту думки.

З вище вказаного можна припустити, що метафора може бути визначена як форма, що несе прихований зміст, який не відповідає прямому її значенню. Метафора може бути визначена як система, у взаємодії основного та додаткового компонентів якої і виникає системний ефект, тобто поява непрямого, переносного значення. Процес метафоризації відбувається в уявному плані, через що й утворюються образи і змісти, які насправді не існують. Результатом такої діяльності виступає метафора, що залежить від індивідуально-неповторного досвіду людини і проявляється як конкретна реакція на зміни в її житті, в оточуючому світі, в системі потреб і цінностей. Поеднуючи в собі логічне і чуттєве сприйняття навколишнього світу, метафора тим самим руйнує протиріччя, що виникають при його пізнанні. Саме через метафору відбувається спілкування з внутрішнім ідеальним світом, усвідомлюються почуття та емоційні стани [5].

У своїх роботах Д. Лакофф описує метафору так, як розуміє її більшість людей, а саме, як поетичний та риторичний виразний засіб, який швидше відноситься до незвичайного мовлення, аніж до повсякденного спілкування. «Ми стверджуємо, що метафора пронизує все наше повсякденне життя і проявляється не лише у мовленні, але й у мисленні і діях», – каже Д. Лакофф [5, с. 192]. Метафора знайшла своє використання і в психологічній науці, і в повсякденному житті людини. Вона має здатність вловлювати і створювати схожість між різними індивідами й об'єктами. Метафора допомагає активізувати розумовий процес і потрапити до особистісного досвіду людини.

Д. Соколов [7] в своїх дослідженнях розкриває причини, через які метафоричне мовлення є цінним:

1) воно більш ніж звичайне, відкрите для аналізу її розуміння. Тут символіка майже не вуалюється;

2) метафоричне мовлення цінне тому, що казка чи алегорія запам'ятовується, відкладається в душі людини, викликаючи при цьому емоційний відгук, наприклад, катарсис і т.д.;

3) таке мовлення є легким для сприйняття людиною, тому що автоматично гальмує свідомість, або ж дає їй довгоочікувану можливість відключитися, відпочити. Ефективність метафоричного розуміння зумовлена ще й психологічною сутністю метафори, тобто здатністю активізувати емоційну й інтелектуальну сфери людини [7].

Метафора у наукових дослідженнях може розглядатись як різноспрямований феномен: 1) в контексті поведінки і спілкування вона визначається як спосіб відображення почуттів і передачі ідей; 2) у глибинно-психологічному аспекті метафора виступає механізмом маскування несвідомого змісту психіки; 3) у практичному аспекті вона є терапевтичним засобом і прийомом навчання. Особливістю метафори є спосіб

розпізнання, тому що вона виступає витвором мистецтва, який потребує інтуїтивного способу пізнання.

Висновки. Використання метафори у практичній психології дозволяє оптимізувати діагностику в єдності з корекцією, каталізувати динаміку психологічних процесів в напрямку гармонізації психіки. Метафора активізує психічну діяльність людини і посилює емотивно-мотиваційну сферу. У цьому полягає її відмінність від мовних одиниць оцінного характеру, що апелюють до розуму, раціональних аспектів людини. Експресивність метафори допомагає вивести явище з автоматизму сприйняття, що відображає взаємозв'язок динамічних і статичних аспектів психіки. Метафора не виступає безпосереднім відображенням сенсорних переживань суб'єкта, вона, швидше, є узагальнюючим способом розуміння світу. Метафора інтегрує емоційне і когнітивне сприйняття, при цьому актуалізує мисленеві можливості людини шляхом розвитку її рефлексивного мислення.

Література.

1. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. Изд. 5-е, испр. и доп. / Т. В. Жеребило. – Назрань : ООО «Пилигрим», 2010. – 486 с.
2. Когнитивная психология. Материалы финско-советского симпозиума / Под ред. Б. Ф. Ломова, Т. Н. Ушакова, В. А. Барабанщикова. – М. : «Наука», 1986. – 205 с.
3. Краткий словарь когнитивных терминов / Сост. Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина / Под общей редакцией Е. С. Кубряковой. – М. : Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
4. Кубрякова О. С. Начаткові етапи становлення когнітивізма: лінгвістика – психологія – когнітивна наука / О. С. Кубрякова // Питання мовознавства. – 2006. – № 4. – С. 34 – 47.
5. Лакофф Д. Метафори, которми мы живем / Д. Лакофф, М. Джонсон ; [пер.с англ., под ред. и с предисл. А. Н. Баранова]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
6. Миллс Дж., Кроули Р. Терапевтические метафори для детей и внутреннего ребенка / Дж. Миллс, Р. Кроули. – М. : Класс, 1996. – 216 с.
7. Соколов Д. Сказки и сказкотерапия / Д. Соколов. – М. : Класс, 2000. – 148 с.

ПРОТЕСТНІ АКЦІЇ В СУЧАСНІЙ БЕЛАРУСІ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМ НАЦІЄТВОРЕННЯ

Грабовська І.М.

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Центру українознавства філософського ф-ту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ.

Ключові слова: Беларусь, протести, День Волі, опозиція, націєтворення, путінізм

25 березня національно свідомі громадяни Беларусі відзначають свято День Волі (Дзень Волі). Свято це неофіційне. Проте досить популярне у певній частині білоруських громадян не в останню чергу й через те, що воно має історію. Саме у цей день у 1918 році Рада Білоруської Народної Республіки проголосила незалежність країни. Процеси націєтворення, які тоді відбувались в Білорусії так само, як і в Україні, були перервані відновленням російської імперії в іпостасі ССРСР. Спроба відродити процес перерваного націєтворення після розпаду Советського Союзу закінчилась для Беларусі (на відміну від України) невдало. До влади прийшов А.Г. Лукашенко, який цілу країну намагався перетворити на великий колгосп – колективне господарство советського взірця.. Проте сьогодні така система дає збій. Як зазначає лідер теперішньої білоруської опозиції Ніколай Статкевич, «схема, коли країна перетворена на великий колгосп, коли одна людина може контролювати майже кожного, ... шикарна для політичного контролю, таке політичне щастя людині, хворій владою. Але ця схема вкрай неефективна економічно» [3]. За таке «непромінальне щастя» Беларусі увесь час платила Росія, та тепер Кремль не може собі дозволити збільшувати оплату політики денационалізації Беларусі, яку, власне і проводив «бацька» Лукашенко. Тому сьогодні його режим опинився у глухому куті.

За роки, що прожили білоруси після розпаду советської імперії, свято День Волі завжди було приводом для виступів

противників Лукашенка та його політики «замороженого совка». Як правило, воно не відзначалось масовими протестами. Принаймні, такі дані давало МВД країни. Проте й раніше у Мінську, де власне завжди проходив День Волі, воно збирало (за даними опозиції) до 10 тисяч чоловік, що для Беларусі не так вже й мало.

Проте, за свідченнями як очевидців, так і низки білоруських інформагентів, сьогодні в країні ситуація принципово інша. День Волі розглядається опозицією, яку очолює Ніколай Статкевич, як продовження масових акцій протесту проти закону «податку на тунеядство». Мова йде про Декрет №3 «О предупреждении социального иждивенчества», підписаний президентом Беларусі А.Г. Лукашенко [2], за яким непрацюючі громадяни мали сплатити податок до державної казни. Більшість білорусів, які й так опинились у скрутному фінансовому становищі через безробіття або малу заробітну платню, не витримали такої наруги з боку влади, і цілою низкою міст Беларусі прокотилась серія масових протестів проти цього декрету [3].

До речі, щодо тих 40 відсотків українців, які за опитуваннями десь так піврічної давнини хотіли б бачити в Україні владний режим, подібний до Лукашенківського, саме цей режим довів теперішніх білорусів до критичного стану. «На самому деле, народ находится в ужасном стрессе. В регионах зарплаты такие, что людям едва хватает на еду. В семьях уже думают, чем кормить детей. Ответственность за

это люди возлагают на одного человека. Он все взял на себя, всем руководит, а значит, за все отвечает», - стверджує Н. Статкевич [3].

Спостерігачі, аналітики та представники білоруської теперішньої опозиції заявляють, що закон про «тунецьдців» став лише каталізатором відкритого прояву незадоволення владою, яке накопичилось у білоруському суспільстві роками. Вперше за багато років (двадцять чотири) правління «бацькі Лукашенкі» масові протестні акції пройшли у низці міст Білорусі: Мінськ, Вітебськ, Гомель, Могилёв, Молодечно, Бобруйськ, Брест, Рогачів, Орша. Тобто, протестні настрої охопили всю Білорусь, а не лише її столицю місто Мінськ. І вперше ж за всі роки правління президента А.Г. Лукашенка висувалися гасла: «Баста!» та «Лукашенко, уходи!».

Представники БНК (Білоруський національний конгрес) розцінюють події, які сьогодні переживає їхня Батьківщина як духовну революцію, а Ніколай Статкевич – теперішній лідер білоруської опозиції, який, до речі, п'ять років просидів у в'язниці через протистояння режимові Лукашенка, взагалі заговорив про народне повстання [3]. Чи насправді в Білорусі почалась революція, покаже час, зокрема і День Волі 25 березня. Проте, вже сьогодні стало зрозуміло, що Білорусь прокинулася і розпочалася Білоруська Весна. «Вічний сон» Білорусі закінчився несподівано і раптово.

Треба віддати належне білоруській опозиції та її лідерів Ніколаю Статкевичу – вони усвідомлюють, які ризики для Білорусі несе в собі зараз національне повстання. Серед найзагрозливіших та, на жаль, найімовірніших – початок гібридної війни путінської Росії проти незалежної Білорусі. Прикметно, що загрозу окупації Білорусі російськими «зеленими чоловічками» усвідомив вже достатньо давно і президент Лукашенко. Особливо реальною для країни вона стала, коли зайшла мова про можливі військові навчання РФ в Білорусі восени 2017 р. Проте, на жаль,

навряд чи білоруський керманіч здатен визнати вимоги опозиції і піти у відставку заради збереження свободи країни. Людина, одержима манією владарювання, не здатна, вочевидь, почути голос розуму. Таке ж, вочевидь, і Лукашенківське владне оточення. Як справедливо зазначають білоруські опозиціонери, два підходи до діалогу з народом застосовують представники влади в Білорусі: «заставим!» і «заткнись!». Та, якщо Лукашенко піде шляхом українського президента В. Януковича і закличе сам російські війська в країну, навряд чи і в такому випадку Путін залишить його серед живих. В останні роки «бацька» часто «артачився», навіть розпочав обережну білорусизацію Білорусі. А кремлівському неоімператорові киче потрібен у Білорусі повністю керований президент, президент-маріонетка, здатний на абсолютний послух кремлівському господареві. Абсурдність і трагізм теперішньої білоруської ситуації полягає у тому, що лише білоруська опозиція сьогодні реально може захистити Лукашенка від довгої руки Москви, бо саме вона однозначно готова відстоювати білоруську незалежну державу усіма можливими способами. Зберегти незалежність Білорусі вдасться, якщо широкі народні маси будуть разом з білоруською опозицією.

Небезпеку з боку Кремля вже відчула низка колишніх республік СРСР. Для України феномен путінізму набув особливо загрозливого характеру у зв'язку з гібридною війною, яку розв'язала неоімперія Кремля проти української нації та держави. Проте, і для усього сучасного світу, особливо ж Європи путінізм став загрозливим викликом. Президент Литви Даля Грібаускайте заявила, що «Росія становить загрозу не тільки для Литви, але і для всього регіону і всієї Європи. Ми бачимо, як Росія поводиться в Калінінграді, російському анклаві на нашому кордоні. Там вони розгорнули ракети, здатні нести ядерні заряди, які можуть досягати європейських столиць. Більше не йдеться лише про Балтійський регіон»[1].

І все ж, не дивлячись на всі реальні небезпеки та загрози, Білоруська Весна прийшла. День Волі настає. «В определенной степени то, что сейчас происходит, можно назвать революцией внутренней, духовной. Люди в запуганной за столько лет стране вдруг чувствуют в себе силы, достоинство и мужество к изменениям. Это исторический период - мы сейчас наблюдаем рождение белорусского гражданского общества, рождение нации. Это великое время» [3].

Література:

1. Грібаускайте Д. Росія становить загрозу для усієї Європи.../ Даля Грібаускайте. – [Електронне видання]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/news/250317-gribauskayte-rosiya-stanovyt-zagrozu-dlya-vsiyeyi-yevropy>
2. Декрет о тунеядстве не отменят, но в течение года не будут взysкивать налог. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<https://finance.tut.by/news534609.html>
3. Николай Статкевич: В Беларуси происходит духовная революция. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<https://charter97.org/ru/news/2017/3/22/244478/>

МАЙНДМЕПІНГ ЯК ЗАСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСВІТНЬОЇ УСТАНОВИ

Федоренко Н. О.

студентка 4 курсу

Гуманітарного факультету Одеський національний політехнічний університет

Ключові слова: майндмепінг, карта знань, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, менеджмент знань, компетенції співробітників, візуалізація.

При стрімкому зростанні глобальної конкуренції, інтелектуальний потенціал стає ключовим ресурсом розвитку будь-якої організації, в тому числі освітньої установи. Тож вивчення і оцінка інтелектуального потенціалу персоналу є важливою і невід'ємною частиною системи управління підприємством і спрямована на підвищення ефективності його функціонування. З практичної точки зору основний інтерес представляє створення і розвиток комплексних методик вивчення і системи оцінки інтелектуального потенціалу і управління інтелектуальним капіталом як стратегічним ресурсом організації.

Дослідження картографування знань загалом зберігають прикладний характер: розглядаються правила складання карт знань (Т. Бьюзен [5], А. Кутовенко [8], С. Бехтерев [3], Х. Мюллер [11]), програмне забезпечення та сервіси для створення інтелект-карт (Р. Тертишний [12], А. Кутовенко [8]), досліджуються шляхи використання карт знань для створення професіограм (Н. В. Знаменська [6]), аналізуються приклади створення різних видів карт знань (У. Букович, Р. Уильямс [4]). Теоретичне обґрунтування карт знань спорадично подається в працях Т. Андрусенко [1] та А. Снітко [13].

Недослідженими залишаються питання щодо ролі карт знань організації в проведенні аудиту знань і визначенні їхнього місця в організації; щодо налагодження процесу накопичення і обміну знаннями у середині організації; щодо визначення

необхідних трансформацій для покращення використання свого інтелектуального капіталу; щодо розробки процесів, інфраструктури і організаційних процедур, які дозволять співробітникам створити і використувувати власну корпоративну базу знань.

Мета дослідження — розкрити можливості застосування карти знань як інструменту вивчення інтелектуального потенціалу освітніх установ.

Картографування знань розглядається у наукових колах, загалом, у контексті управління знаннями та аудиту знань організації. З 1986 по 1995 рр. були створені концепції «управління знаннями», такі як: «американська» (Карл Віір), «скандинавська» або «європейська» (Карл Свейбі, Швеція) та «японська» (Ікудзиро Нонака). Саме в них було визначено основні підходи до теорії управління знаннями, намічено подальші шляхи вивчення проблеми, вироблено дефініції «знання» для концепції менеджменту знань [10].

Майндмепінг (mindmapping) – це зручна техніка, що дозволяє ефективно відновлювати інформацію (минуле), генерувати і фіксувати нові ідеї (майбутнє), робити висновки та встановлювати зв'язки між ними. Основою майндмепінгу є інтелектуальні карти (mind maps).

Кarti знань — діаграми, схеми, що в начальному вигляді представляють різні ідеї, завдання, тези, зв'язані один з одним і об'єднані якоюсь загальною ідеєю. Карта дозволяє охопити всю ситуацію в цілому, а

також утримувати одночасно в свідомості велику кількість інформації, щоб знаходити зв'язки між окремими ділянками, бракуючі елементи, запам'ятовувати інформацію і бути здатним відтворити її навіть через тривалий термін [8].

Термін «Mind Map» (від англ. mind — розум, розумові здібності, пам'ять, думки, погляди; map — карта) може перекладатися як «карти знань», «карти думок», «карти розуму», «розумові карти», «інтелект-карти», «карти пам'яті», «карти мозку», «концепт-карти», «карти уявлень», «асоціативні карти», «ментальні карти» та «схеми мислення» [7].

Словник з менеджменту знань визначає карту знань, як « карту, що відображає розподіл елементів знань між різними об'єктами організації, такими як організаційна одиниця, функція, процес, місцезнаходження і т. ін. Додатково на карті може встановлюватися ступінь покриття (coverage) елементом знань відповідної потреби. Створення та підтримка карти знань є основними завданнями аудита знань» [15].

У контексті управління знаннями технологія картографування знань розглядається як:

- один з етапів аудиту знань організації (Т. Андрусенко [2]);
- метод управління знаннями для підвищення ефективності організації (Н. В. Знаменська [6]);
- програмне забезпечення (А. Кутовенко [8], Р. Тертишний [12]).

Тож в сучасних умовах карту знань використовують як один з інструментів вивчення та управління інтелектуальним потенціалом організації, а процес ідентифікації знань і умінь, необхідний для продажу або вироблення рішення називають *картографуванням знань*. Метою цього процесу є визначення того, які знання потрібні і де вони розташовані. Результат картографування знань полягає не тільки у визначенні знань, якими потрібно управляти, але і того, як саме необхідно управляти знаннями [13, 101].

Існують безліч можливих типів карт

знань, які потрібні тій або іншій організації. Так, залежно від обсягу або галузі використання Тоні Бьюзен розрізняє такі типи інтелект-карт [11, 47-48]:

- *стандартні карти* (standard maps) — це безліч класичних інтелект-карт, що служать для засвоєння, запису ідей і розкриття власної індивідуальності;
- *швидкісні карти, або карти-блискавки* (speed maps) — стимулюють розумові процеси. Картою може стати, наприклад, короткий одноколірний конспект, зроблений перед нарадою;
- *майстер-карти* (master maps) — це велими об'ємні карти до цілої галузі знань, наприклад по матеріалах одного семестру в університеті. Вони часто складаються безперервно і служать загальному огляду по темі;
- *мега-карти* (mega maps). Зв'язані один з одним карти називаються мега-картами. Центральна карта з відносно малою кількістю рівнів пов'язана з подальшими картами, в яких представлені деталі або додаткові аспекти.

Як стверджує більшість вчених, інтелект-карти можуть застосовуватися в багатьох галузях людської діяльності, таких як: навчання, професійна діяльність, повсякденне життя, процес саморозвитку. Тому спрямовані на запам'ятовування, пошук і структурування інформації, управління часом та проектами, ухвалення рішень, генерацію ідей («мозковий штурм»), написання текстів, планування, підготовку презентації тощо [7,8].

Серед Інтернет сервісів побудови карт знань, що з'явилися в мережі останнім часом найбільш простим є сервіс Bubl.us. Після реєстрації сервіс пропонує користувачеві створити карту знань, яка надалі може використовуватися для обговорення і сумісного редагування. Карта складається з вузлів і сполучних ланок. Основними функціональними можливостями редагування вузлів є: переміщення вузла на карті, зміна кольору вузла, створення дочірнього вузла, створення нового незалежного вузла, видалення вузла.

До переваг MindMeister.com належать розширені в порівнянні з bubb.us можливості редагування. Можна вставити посилання, замітки, аттачменти безпосередньо в карту; можна роздрукувати, зберегти як pdf, gif, jpg, png файл, вбудувати в презентацію, вбудувати в html код блогу або сайту або просто дати посилання. Але й цей сервіс не позбавлений недоліків. Фахівці відмічають, що результат роботи в MindMeister.com дещо «неохайний»; не можна вбудувати графік; непростий в освоєнні, адже інтерфейс англійською [14].

Mindomo.com має розширені в порівнянні з bubb.us і mindmeister.com можливості редагування. Можна вставити посилання, картинку. Можна зберегти як pdf, rtf або просто дати посилання. Але, як і MindMeister.com, цей сервіс непростий в освоєнні, оскільки інтерфейс також англійською [14].

Одним з могутніх графічних пакетів інтегрованих з Медіавікі є Графвіз (GraphViz), який дозволяє записувати зв'язки між статтями у вигляді простих відносин і представляє ці стосунки у вигляді графа. Програма приймає описи відносин і елементів множин, на яких визначається граф, і «додає» до цих позбавлених жодних геометричних атрибутів описам додаткову інформацію, що дозволяє «намалювати» картинку графа.

Карти знань можна використовувати для різних цілей: навчання новачків, консолідації ресурсів, необхідних для виконання проекту, створення можливості для кращих комунікацій співробітників, візуалізація всіх ресурсів і інформаційних можливостей організації і так далі [6,2].

Для виявлення чинників, що зумовлюють створення динамічної карти знань освітньої установи, ми рекомендуємо проведення дослідження (у формі анонімного анкетування, усного опитування та включеного спостереження) серед викладачів та студентів.

Предметом запропонованого дослідження є такі аспекти:

1) інформаційна перевантаженість співробітників, тобто кількість робочого часу

на пошук потрібної інформації або потрібного експерта для вирішення наукових, методичних або організаційні завдань;

2) наявність в освітній установі можливостей для збереження та ефективного використання минулого досвіду співробітників, зокрема, для полегшення адаптації нових колег;

3) дублювання в зборі інформації і знань, коли різні співробітники часто не знають, що потрібний ресурс вже є в наявності.

Мета анкетування студентів – виявлення думок щодо дублювання інформації.

Серед викладачів освітніх закладів, у свою чергу, теж слід провести анонімне анкетування з метою визначення думок, стосовно наявності дублювання, якості міжпредметних (міждисциплінарних) зв'язків, можливостей збереження та ефективного використання минулого досвіду викладачів.

Змістовні модулі різних дисциплін часто перетинаються. Для того, аби ці теми не повторювалися на одному й тому ж рівні, а еволюціонували та поступово ускладнювалися, необхідно, щоб співробітники були обізнані про науково-методичну діяльність своїх колег.

Метою складання проекту концептуальної карти знань освітньої установи є вирішення проблеми дублювання в зборі інформації і знань, коли різні співробітники часто не знають, що ресурс вже є в наявності, а також оптимізації міжпредметних зв'язків в навчальному процесі.

Концептуальна карта знань включає назви дисциплін, що викладаються співробітниками закладу та назви тем змістовних модулів кожної з дисциплін;

При створенні концептуальної карти освітньої установи важливою перевагою є її динамічність. Адже якщо карта знань створюється в програмі FreeMind, то за потреби її можна завантажити в середовище MediaWiki, де зберігатимуться всі функціональні властивості і можливості відкривати/закривати вузли для перегляду та редагування. Так вирішується проблема регу-

лярного внесення змін в навчально-методичні матеріали, що удосконалюють. Тому матеріал, зафіксований у картах знань не втрачає своєї значущості.

Перевагою впровадження концептуальної карти знань є те, що вона значно економить робочий час викладача при встановленні та налагодженні міжпредметних зв'язків. Зрозуміло, що на створення та редагування карти знань витрачаються певні години, але значно більше часу потрібно викладачу для того, аби відвідати всі наявні лекції та семінари колег, або при кожній науково-методичній потребі перебобити всі наявні робочі програми дисциплін. Адже концептуальна карта знань створює цілісну візуальну картину наукової та навчальної діяльності освітньої установи в її динаміці, миттєво, при першому ж погляді, формуючи комплексний системний підхід при розробці та вдосконаленні програм окремих навчальних дисциплін.

Вивчення інтелектуального потенціалу освітньої установи засобами менеджменту знань, зокрема за допомогою картографування знань, дає нам можливість сформулювати такі рекомендації:

- впроваджувати, підтримувати та розвивати картографування професійних знань співробітників в режимі Інтернет, що допоможе організувати віртуальні робочі місця. Це у свою чергу збільшить можливість професійного та творчого безпосереднього та е-спілкування, сприятиме обміну думками, передачі неявних професійних знань співробітників освітнього закладу;

- формувати засобами картографування знань погляд викладачів на знання не тільки «як запас», а й «як потік», що сприятиме вільному обміну знаннями та досвідом викладачів освітньої установи;

- вивчати інтелектуальний потенціал освітньої установи, застосовуючи тезаурус та технології наукової галузі менеджменту знань.

Можемо констатувати, що концептуальна інтелект-карта не є єдиним методом встановлення міжпредметних зв'язків,

адже існує традиційні методи взаємовідвідування лекцій та семінарів колег, система наставництва, проведення науково-методичних семінарів та майстер-класів. Але в умовах стрімких змін у науково-практичній сфері (постійного впровадження інновацій у багатьох галузях науки) та браку часу й щільної зайнятості співробітників освітньої установи, ментальна карта знань є важливою підмогою для вирішення проблем науково-навчальної інформованості викладачів. Крім того саме концептуальна інтелект-карта створює цілісну візуальну картину наукової та навчальної діяльності закладу в її динаміці.

Важливо також підкреслити, що картографування знань є не альтернативою традиційних методів налагодження науково-методичної комунікації в межах освітньої установи, а їхнім доповненням та способом оптимізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Армстронг, М. Практика управління людськими ресурсами [Текст] / М. Армстронг / 8-е издание / пер. с англ. под ред. С. К. Мордовина. – СПб. : Питер, 2004. – 832 с.
2. Андрусенко, Т. Методика аудита знаний [Электронный ресурс] / Т. Андрусенко // Корпоративные системы. – 2007. – № 1. – Режим доступа: <http://www.management.com.ua/ims/ims129.html>
3. Бехтерев, С. Майнд-менеджмент: Решение бизнес-задач с помощью интелект-карт [Текст] / Сергей Бехтерев; Под ред. Глеба Архангельского. – М.: Альпина Паблишерз, 2009. – 308 с.
4. Букович, У. Управление знаниями: руководство к действию: [Текст] / У. Букович, Р. Уилльямс. – М.: ИНФРА-М, 2002. – XVI, 504 с. – (Серия «Менеджмент для лидера»).
5. Бьюзен, Т. Супермышление [Текст] / Тони Бьюзен, Барри Бьюзен. – Пер. с англ. Е.А. Самсонов; Худ.обл. М.В.Драко. – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2003. – 304 с. : ил. + 16 с. вкл. – (Серия «Живите с умом»).
6. Знаменская, Н. В. Применение карты знаний как метода управления знаниями для повышения эффективности [Текст] / Н. В. Знаменская // Государственное управление. Электронный вестник. – 2011. – Выпуск № 26. – 7 с.
7. Карты ума. Mind Manager / авт.-сост. В. И. Копыл. – Минск.: Харвест, 2007. – 64 с. – (Серия «Какие кнопки нажимать»).
8. Кутювенко, А. Карты разума и FreeMind // Компьютерная газета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nestor.minsk.by/kg/2008/04/kg80413.html>

9. Лугова, Т. А. Картографування знань як інструмент вивчення інтелектуального потенціалу кафедр ВНЗ [Електронний ресурс] / Т. А. Лугова, С. П. Мельник, О. Є. Акімов // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття: зб. матеріалів Між нар. наук.-практ. конф., Одеса, вересень 2013 р. – Одеса: Друк, 2013. – С.81-94. – Режим доступу : <http://storage.library.opu.ua/online/periodic/iopktXXI/081-094.pdf>
10. Мильнер, Б. З. Концепции управления знаниями в современных организациях [Текст] / Б. З. Мильнер // Российский журнал менеджмента. – 2003. – № 1. – С. 57-76.
11. Мюллер, Х. Составление ментальных карт: метод генерации и структурирования идей [Текст] / Хорс Мюллер; [пер. с нем. В. В. Мартыновой, М. М. Дрёмина]. – Москва : Омега-Л, 2007. – 126 с.: ил. – (TASCHEM CUIDE. Просто! Практично!).
12. Тertyшный, Р. Ментальные карты [Электронный ресурс] / Р. Тertyшный. – Режим доступа : <http://www.bestfree.ru/soft/graph/mindmap.php#Explain>
13. Снитко, А. Динамическая карта знаний (на кулинарном примере) [Электронный ресурс] / А. Снитко. – Режим доступа : <http://www.distance-learning.ru/db/el/8203D4C521354664C3257497002E061E/doc.html>
14. Карты знаний, интеллектуальные карты (Mind Map). – Загол. з екрану. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nachalka.com/mindmaps>
15. Словарь по менеджменту знаний [Электронный ресурс]. – Загол. з екрану. – Режим доступа: <http://kmtec.ru/publications/glossary/>

ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО ЯК СКЛАДОВА ЦІННОСТЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

Дем'яненко А.М.

здобувач Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Останнім часом ми є свідками дедалі більшого усвідомлення політиками та науковцями, а також громадськістю, потреби у побудові більш всеохоплюючої та спрямованої у майбутнє Європи, зокрема на основі використання і зміцнення її інтелектуального, культурного, соціального, наукового та технологічного потенціалу.

Європейський простір є на сьогодні широко визнаним незамінним фактором соціального та людського розвитку, а також невід'ємною складовою зміцнення й інтелектуального збагачення європейських громадян, оскільки саме така Європа спроможна надати їм необхідні знання для протистояння викликам нового тисячоліття разом із усвідомленням спільних цінностей і належності до єдиної соціальної та культурної сфери[4].

Якість як основоположний наріжний камінь .Європейський простір вищої освіти, виправдовуючи сподівання своїх засновників, має керуватися основними академічними цінностями, тобто демонструвати якість. Оцінюючи якість, слід урахувувати цілі і призначення навчальних закладів та їх програм. Потрібно досягти гармонійного поєднання нововведення і традиції, академічної бездоганності та соціально-економічної обґрунтованості, послідовності навчального плану та свободи вибору для студентів. Зклад об'єднує викладання та наукову роботу, займається керівництвом та організацією, розуміє потреби студентства та надає поза освітні послуги. Якості самої по собі недостатньо, її треба продемонструвати і гарантувати, щоб вона була визнана й отримала довіру студент-

ства, партнерів та суспільства в Європі та світі. Говорячи про цінності сучасної Європейської освіти ми наголошуємо на необхідності побудови осмисленої, гармонічної, інтелектуально розвинутої особистості не лише з відповідальним ставленням до освіти, а й до своєї сім'ї. Сім'я або родина — соціальна група, яка складається з людей, які зазвичай перебувають у шлюбі, їхніх дітей (власних або прийомних) та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів, і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей[1].

Сім'я є первинним та основним осередком суспільства, яка створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Основа сім'ї – це шлюб. Правове регулювання шлюбних і сімейних відносин в Україні здійснюється тільки державою.

Говорячи про місце сім'ї, сімейних цінностей на ряду з освітою в житті громадян, то в Українській конституції передбачено:

Стаття 51 говорить: «Шлюб ґрунтується на вільній згоді чоловіка і жінки. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непра-

цездатних батьків. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою».

Стаття 52 говорить: «Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей»[2].

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комуналь-

них навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства[3].

Таким чином, Українська держава в своєму законодавстві пріоритетом ставить сімейні цінності на рівень вище освітніх. На нашу думку якісна освіта, яка виходить з відповідально батьківства та сім'ї, як основи сильної держави, і є фундаментальною складовою розвитку майбутнього суспільства яке здатне змінювати хід історії.

Література

1. Вікіпедія – вільна енциклопедія : Сім'я [Електронний ресурс] –Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Сім'я>
2. Конституція України - Розділ II права, свободи та обов'язки людини і громадянина : [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
3. Сімейний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III
4. Школа громадської активності : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bolonskyi-protses/item/85-bolonska-deklaracija.html>

ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО – ОСНОВА МАЙБУТНЬОЇ ОСВІТИ

Садова Т.О.

здобувач Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Дем'яненко А.М.

здобувач Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Останнім часом все частіше спрямована на вдосконалення якості освітнього процесу, як у старшій школі так і у середній школі. Акцентування уваги міністерства освіти на докорінному реформуванні у системі освіти, шляхи якого вказані у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., нерозривно пов'язані з оптимізацією системи управління освіти на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях. Реформування управління освітою передбачає створення цілісної системи, якій були б властиві гнучкість, демократизм, мобільність, здатність до самоорганізації, тісна співпраця органів державного управління з освітою всіх рівнів, навчально-виховних закладів, наукових установ та громадського самоврядування.

Наголошування на удосконаленні якості освіти не можливе без забезпечення в навчальних закладах та впровадження програм підготовки молоді до подружнього життя та формування відповідального батьківства.

Батьківство — це процес забезпечення батьками (рідними чи прийомними стосовно дитини) необхідних умов для повноцінного розвитку, виховання та навчання дітей. Основними характеристиками батьківства є батьківська позиція та стиль виховання[2].

Батьківська позиція — психологічна і виховна спрямованість матері і батька, заснована на свідомій чи неусвідомлюваній оцінці дитини, що знаходить своє вираження в певних способах і нормах взаємодії з нею. б. п. має такі ознаки: адекватність (найбільш близька до об'єктивної оцінка психологічних та характерологічних особливостей дитини, побудова виховного впливу на основі такої оцінки); гнучкість (здатність змінювати методи та форми спілкування і впливу на дитину відповідно її віковим особливостям, конкретним ситуаціям); перспективність (спрямованість виховних зусиль на майбутнє у відповідності з вимогами, які поставить перед дитиною подальше життя)[2,3].

На нашу думку, важливою складовою в освіті та батьківській позиції мають бути основи християнської сім'ї. Аналізуючи ситуацію в Україні на тепершній час, можна побачити загрозливі тенденції занепаду родинного та сімейного життя, збільшення кількості розлучень та збільшення тимчасових форм співжиття. Таким чином, подружні проблеми, пов'язані із відповідальним батьківством, Християнська Церква прикладає зусилля для доведення своїм навчанням, що подружжя вже від початку було встановлене не людиною, а Богом і по

суті є священним та нерозривним де дана нерозривність відповідає суті любові між чоловіком та жінкою. Церква ніколи не стояла осторонь відносно тих проблем, які виникали у освіті та суспільстві, а зокрема у сім'ї чи у родині, але завжди старалася дати вичерпну відповідь на складні питання. Відповідальне батьківство завжди було і залишається фундаментальною основою, навчання Християнської Церкви. По іншому і бути не могло, адже Церква, як Люд Божий складається з окремих сімей і деградація рівня моральності в сім'ях, за умови, коли б Церква вчасно не розв'язувала такі подружні проблеми, своєю пастирською опікою і навчанням, призвело би до занепаду цілого суспільства.

Якщо проводити аналіз Документів Церкви, то можна зазначити, що вислів "відповідальне батьківство" першим вжив Папа Павло VI у енцикліці "Humanae Vitae" для окреслення десятого розділу, який має назву "Відповідальне батьківство"[1]. Вживаючи такий вислів Папа Павло VI брав за основу Документи II Ватиканського Собору, де є подібний вислів "відповідальне передавання життя". в роздумах над тим питанням не завжди до кінця відчитується суть, що міститься в даному визначенні ("відповідальне батьківство") – християнські подружжя повинні передавати життя в спосіб "відповідальний", мають отже стати "відповідальними" батьками[4].

Отже, виховання як процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, що зумовлюється законами суспільного розвитку, сприяє соціальній адаптації за допомогою спеціально організованих впливів виховних закладів, форм і методів роботи в них. Для досягнення ефективних результатів у вихованні та освіті, нам необхідне відповідальне батьківство.

Таким чином, здійснення освітнього процесу за допомогою християнських принципів ми трактуємо як цілеспрямований процес, в якому здійснюється освіта та виховання на відповідному рівні для засвоєння знань, умінь і навичок, аспектів розвитку й вихованості, обробка й аналіз отриманих знань, узагальнення та висновки про хід процесу навчання та про просування учнів на наступні сходинки навчання, висновки про ефективність роботи вчителів і всього освітнього закладу сприятимуть ефективності основи майбутньої освіти.

Література

1. Вікіпедія – вільна енциклопедія : Humanae vitae [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Humanae_vitae
2. Короткий словник термінів : Батьківство [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/2283062/>
3. ADAMCZYK B., Uwarunkowania postaw wobec przerywania ciąży, Chrześcijanin w Świecie 14(1982) nr 8(110), s. 77-89.
4. CHAUCHARD P., Miłość i antykoncepcja (psychologia samoopanowania), w: Specjalistyczne aspekty problemu antykoncepcji, Kraków 1991, s. 65-82.

К ВОПРОСУ О ВЗАИМОУСЛОВЛЕННОСТИ МИФА И РЕЛИГИИ В ХРИСТИАНСТВЕ

Рочняк Е.В.

канд. филос. наук, доцент Горловский институт иностранных языков

Ключевые слова: мифология, религия, христианские мифы
Key words: mythology, religion, Christian myths

Под христианской мифологией традиционно мы понимаем комплекс представлений, образов, символов, связанных с религиозной доктриной христианства и развивающихся во взаимодействии с фольклорными традициями. Данная связь между христианской мифологией и христианской доктриной является сложной и противоречивой. Христианская доктрина – это собственно теология, то есть система догматов, моральных и нравственных принципов, принципиально отличных от житейских, практично окрашенных мировоззренческих и ценностных установок. В отличие от мифологии она имеет максимально фиксированный и четкий характер, основывается не на обычае, а на идее потусторонней истины. К этому следует добавить и то, что одни и те же образы по-разному предстают в ортодоксальной доктрине и массовых верованиях.

Ведущий российский филолог, философ, византолог и библеист С.С. Аверинцев приводит в качестве примера персонаж Георгия Победоносца. Для доктрины, которая выражается в древнейших житиях, песнопениях и иконах, он интересен как мученик, римский офицер рубежа III – IV веков, казненный за свою приверженность христианству. Для фольклора же, неофициального культа, литературы и изобразительного искусства Средневековья и Возрождения он важен как победитель дракона, охранитель лошадей и воплощение весны.

С другой стороны, широкое распространение христианской религии, ее превращение в мировую религию навязывают

религиозной доктрине характерную для мифа роль санкционирования, освящения древнего обычая. Изменение этнического состава приверженцев христианства корректирует и христианскую мифологию, и христианскую теологию. Пример – широкое распространение в Латинской Америке легенды о деве Марии Гваделупской. Как отмечает С.С. Аверинцев, возникают гибридные формы мифологии, где отдельные христианские мотивы соединяются с локальным, экзотическим материалом и переосмысляются в ином контексте. Так, в изобразительном искусстве современной Африки распинаемый Иисус Христос изображается чернокожим, а его мучители – белокожими.

Следует выделить еще одну проблему – проблему соотношения знания и веры. Для средневекового человека вера совпадает со знанием. Исходя из этого, наблюдается подъем культуры мифологического мышления и активизация отдельных мифов, в частности, мифа о происхождении, эсхатологического мифа, миф о всеобщем возрождении.

В Средние века преобладают аллегорическое и символическое направления толкования мифа. По мнению отцов христианской церкви, это объясняется неспособностью человеческого разума воспринимать божественную мудрость иначе, чем через аллегорию и символ. Ведущие латинские и ромейские теологи испытывают потребность систематизировать, окончательно оформить христианскую доктрину. Поэтому большое значение приобретает проблема толкования текстов Священного

Писания. Христианские мыслители призывают сознательно, целенаправленно искать символическое содержание. Утверждается принцип многозначности и многоуровневости, вводятся и разрабатываются аллегории и символы, которые имеют массу смысловых значений. Мифологический текст, таким образом, превращается в сложную криптограмму, расшифровка которой требует значительных усилий. Необходимость его понимания и толкования приводит к созданию популярных сборников энциклопедического характера, прежде всего в среде доминиканцев, которые содержат объяснения ключевых моментов христианской картины мира. Ведущий представитель францисканской схоластики Иоанн Дунс Скот по этому поводу замечает, что Святой Дух выстраивает бесконечные смыслы, поэтому интерпретация одного исследователя не отменяет интерпретацию другого.

Христианский философ и теолог Ориген считает Священное Писание сводом всей

мировой мудрости. В нем содержатся ответы на любые философские вопросы. Однако для получения этих ответов необходимо уметь правильно истолковывать библейский текст, поскольку за буквой библейских выражений скрывается многоплановый символический смысл. В работах Оригена Писание толкуется и в онтологическом, и в психологическом, и в нравственном, и в мистическом смыслах.

Таким образом, в Средние века античные мифы сменяются христианскими. Начинается принципиальное противостояние гибельной языческой и спасительной христианской мифологий. Христианство базируется на идеях непорочного зачатия, чудес, мученической смерти, воскресения и второго пришествия Иисуса Христа. Отцы церкви, ведущие теологи систематизируют и окончательно оформляют христианскую доктрину. В это время утверждаются принципы многозначности и многоуровневости библейских текстов, разрабатываются новые аллегории и символы.

МИФ И ПОВСЕДНЕВНОСТЬ

Кириленко Г. Г.

доцент кафедры философии гуманитарных факультетов, кандидат философских наук Московский Государственный Университет имени М.В. Ломоносова, Россия, г. Москва

Мифологическое сознание составляет фундамент мира повседневности. Вместе с тем, миф в символической форме открывает пути выхода за пределы повседневности. Миф в современную эпоху, выражая разорванность связей между субъектом и объектом, приобретает трагический колорит.

Ключевые слова: миф, повседневность, мифологическое сознание, логика мифа, мировоззрение, символ, современность.

Сфера повседневности есть универсальный контекст всей человеческой жизни. Какое место занимает в ней миф, каковы его функции и формы существования? Кажется, мир повседневности с его рутинностью, повторяемостью ситуаций, со схожестью изначальных жизненных установок, одинаковых ожиданий, мир ситуативный, дискретный, непроблематизируемый, далек от стихии мифа. Это мир «заботы», направленный на другое и других, мир, предполагающий решения постоянно возникающих задач, мир как площадка для выживания, самосохранения индивида. Повседневность – область совместного бытия, где поведение другого понятно и предсказуемо до определенных пределов. Это интересубъективный мир. Для этого мира характерна «переплетенность сознания с вещами», максимальная приближенность вещи к человеку. Мир становится подобен «дому» (метафора А. Шюца). Человек повседневности живет в «доме», но способен отличать себя от предметов в этом доме, менять их местоположение. Метафора мира как дома предполагает отделенность субъекта как хозяина дома от вещей в этом доме; совместное с ними пребывание в мире-доме; взаимную привязанность субъекта и вещей-объектов, иногда даже отождествление вещей с их хозяином; крайне слабую степень рефлексивности этих связей, молчаливое признание их «естественными».

Отождествление мира объектов с субъектом происходит в разных формах: прежде всего, это возможность распоряжения и владения объектом, а в архаической форме это поедание вожеленного объекта («бромоморфизм»). Так в повседневности заявляет о себе миф.

Мифологическое сознание лишено однонаправленной субъект-объектной структурированности, в нем нет осознанного противопоставления субъекта и объекта. Миф всегда эмоционально окрашен, он есть синтез чувственного и рационального. Мифу чужда рефлексивность. Для мифа характерна вневременность, архетипическая структура. В нем нет различий между естественным и сверхъестественным, «близким» и «дальним». Для мифа характерна особая, инверсионная логика. Символ рассматривается как форма бытия мифа. Миф есть форма не только мысли, но и жизни. Почему же мифологическое сознание в мире повседневности остается незаменимым даже в наше время? Наряду с множеством задач, лишенных мировоззренческой окрашенности, в мире повседневности решается жизненная «сверхзадача», главная задача антропологического самосохранения: избавиться от «онтологического изъяна», навечно «прикрепить себя к бытию», реализовать стремление к абсолютной целостности, которое лежит в основе каждого жизненного проекта.

Непосредственность соприкосновения сознания и вещей, «оборотническая» логика мифа, позволяющая мгновенно повернуть мир к субъекту нужной ему стороной, разрушение односторонней субъект-объектной направленности «естественной установки» – все это делает миф незаменимым в решении неразрешимой жизненной задачи. Конечно, такое «решение» носит символический характер. «Собственность», «управление», «власть» заменяют «пищевые» образы. Но не нужно путать привычное экономическое, правовое, политологическое содержание этих понятий с их символическим содержанием как выражением преодоления пропасти между субъектом и миром вещей и объективных процессов.

Особенности существования мифа в «дневном» повседневном сознании дополняются «ночной» жизнью мифа. Изучение мира сновидений приводит к выводу об исходной противоречивости сферы повседневного сознания. Существование исходных диспозиций сознания – «естественной» интенциональности, субъект-объектной структурированности сознания и не менее естественного мифосознания, исключаяющего интенциональность, уже стало очевидным.

Сновидение не дается вместе с интерпретирующим его контекстом, в нем нет односторонней направленности от субъекта к объекту, нет отношений означающее-означаемое, нет указания на место и время происходящего. Оно выключено из режима культурно, рационально оформленной реальности. Это мир возможностей, которые не могут быть помыслены в однонаправленном дневном сознании. Сновидение в основном не содержит сообщений, идентифицирующих происходящее с реальностью, сновидение не может утверждать или отрицать, оно слабо поддается волевому контролю. В сновидении отсутствует метакоммуникативный контекст. Все переводы непровольного и неосознанного образного сообщения на язык сознательного намерения будучи его искажением.

Сновидения – одна из немногих форм мифа, где первичное жизненное отношение всплывает без привычного интересубъективного оформления. Хотя в современной культуре мир общезначимого, мир рационализированных отношений все же вторгается в сновидение двумя путями: через почти принудительное своим же «дневным» сознанием истолкование сна (в качестве предсказания, в качестве обусловленного прошлым «не так, как надо прожитым опытом», в качестве скрытого желания), а также через использование в самом сновидении культурных форм из «большого мира». Но все же онирическая реальность не исчезает со временем, не трансформируется в другие рационализированные формы, это стихия мифа, всегда присутствующая в нашей жизни.

Миф не только пытается решить главную жизненную задачу, но и намечает пути к выходу за рамки повседневности в область культурно-творческой деятельности. Образ мифосознания, созданный Я. Голосовкером, выходит за рамки античного мифа [1]. По существу, сфера индивидуальных решений и выборов, в которой сопрягаются два противоположных начала культуры – стремление к укреплению устоев человеческого бытия и потребность в свободной деятельности, – неизбежно мифична. В его работе «Логика мифа» мифосознание рассматривается как выражение изначальной противоречивости культуры. «Инстинкт культуры» – стремление к постоянству, устойчивости жизни, к укреплению основ человеческого бытия. Высшее выражение постоянства – идея вечности, бессмертия. Вся аксиология покоится на абсолютных критериях Истины, Добра и Красоты. Нормативная сторона культуры и есть выражение «инстинкта постоянства». Достижение постоянства – великой иллюзии человечества – осуществляется с помощью воображения. Именно с помощью воображения как свободы познания и творчества человек создает в мифе мир постоянства. Для творческой воли нет невозможного, с ее помощью осуществляется

игнорирование свойств мира без аннулирования материальности. Мифологическая логика – логика чудесного – укрепляет ощущение постоянства, вечности через непостоянство: тайное явно и явное тайно, нет четкой границы между ведением и неведением, закон взаимопревращений, закон метаморфозы приобретает абсолютный характер. Именно поэтому, в отличие от образа свободы как познанной необходимости, как образа стойческой покорности, свобода жизни в мифе – это героическое усилие, это действие, осуществляемое в мире, где нельзя предсказать его результат, где все известно не до конца.

Миф связывает область повседневного, область видимого со сферой, где разрушается дискретность. «Второй план» жизни, отрешенность от смысла повседневного существования есть необходимое условие самого продолжения жизни, считает А. Ф. Лосев [2]. Только через тождество объективного и субъективного и возможно человеческое существование как постоянное преодоление жестокой бессмыслицы жизни, конечности бытия. Символически данное осознание жизни через миф и есть необходимая предпосылка человеческого существования. Жизнь, взятая в своей обнаженности, – это «сумерки смысла», это «истерика бытия». Она нечеловечна, дочеловечна, бесчеловечна, это звериная судьба, бессмысленный рок. В то же время, жизнь заряжена смыслом, она есть вечная возможность мудрости. Жизнь как нерасторжимое единство конечного и бесконечного, дискретности и единства и есть основа мифа как неуничтожимой формы принятия самой жизни.

Жизнь, приобретая достоинство человечности, изначально мифична. А. Лосев развертывает целую лестницу мифологем жизни. Это и мифологема рода, родства, матери-Родины, в которой индивидуальное существование непосредственно сливается

с общим, придающим смысл единичному. Это и мифологема жертвы, и мифологема спасения, в которых чудесным образом преобразуется бессмыслица жизни с ее страданиями, болью, смертью. Философия, говорил Лосев, должна быть философией Родины и Жертвы, а не отвлеченной «теорией познания», или «учением о материи». Только миф может удержать в себе и одновременно преодолеть коренное противоречие жизни – противоречие «вечного созидания» и «вечного пожирания созданного».

Однако хотя взаимоотношения между личностью и внеличными силами утратили гармонию, они все же существуют, но в иной, отличной от древнего мифа форме. В неодолимую и таинственную судьбу перерастает простая повседневность с ее рутинным социальным опытом, где нет ничего красочного и чудесного. Повседневные ситуации человеческого бытия – стояние в очереди, лежание на пляже, поход в театр – это потенциальные формы бытия мифа. Произведения Ф. Кафки, Х. Кортасара, М. Бютора, Б. Кирины, Г. Маркеса демонстрируют формы мифологизации мира как жизни в мире видимостей, превращенных форм, обретших статус реальности. Признание единства индивида и обстоятельств при наличии полосы отчуждения между ними – вот своеобразие данного типа мифа. В современности утерян общий язык, на котором могли бы общаться люди и внеличные силы.

Миф, таким образом, не просто составляет универсальный контекст мира повседневности, но и формирует способы выхода за его пределы. Современный мир не преодолел мифологические элементы сознания, он превратил мир мифа как средства поддержания гармонии в мир навсегда утраченного.

Литература

1. Голосовкер Я. Э. Логика мифа. М., 1987.
2. Лосев А. Философия. Мифология. Культура. М., 1991.

LEGAL ASPECTS OF JUDICIAL REHABILITATION IN A BANKRUPTCY CASES: LEGISLATION OF UZBEKISTAN

Hudaybergenov B. B.1

1ORCID: 0000-0001-5701-0785,

Tashkent State University of Law, Senior science researcher

Abstract

In this article studied and analyzed issues of application of judicial rehabilitation in a bankruptcy cases, protection of the entrepreneurs' rights, restoring solvency of the debtor and satisfaction of creditors' claims, consequences of introduction of judicial rehabilitation, rights and obligations of rehabilitation manager, judicial rehabilitation plan, completion of judicial rehabilitation in accordance with the bankruptcy law of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: bankruptcy, judicial rehabilitation, debtor, creditor, rehabilitation manager, judicial rehabilitation plan

We should accelerate the work started on further deepening the reforming and liberalization of economy, structural changing its branches and sectors. Such issues as modernizing the sectors and areas, increasing the level of their competitiveness and developing their export potential should constantly be in the focus of our attention. For this purpose, we need to more actively attract the foreign investments, advanced technologies and information-communication systems to all spheres. On this particular basis we should increase the gross domestic product of our country over two-fold by 2030¹.

Judicial rehabilitation – bankruptcy process applied by the economic court to the legal entity debtor for the purpose of restoring its financial ability and repaying its debts to creditors, without the transfer of powers to manage the debtor's affairs to the rehabilitation manager (Art.3, Law "On Bankruptcy" of Republic of Uzbekistan).

A judicial rehabilitation can only contemplated if there is a possibility of survival. If not, the debtor must go into final liquidation. The main advantage of a judicial rehabilitation compared to a final liquidation is the fact that

the business can be kept going and it is not necessary to stop trading immediately. The business does not have to be broken up, so that potentially the cataclysmic fall in values commonly experienced on a fire-side bankruptcy sale is not so serious – although serious enough. The group structure is maintained. In addition, the rehabilitation plan can usually accommodate a conversion from debt to equity so the creditors can benefit from a recovery, if it occurs. There is a lesser risk of a cascade of insolvencies. A sale of a going concern can be arranged behind a protective curtain of stays on creditors.²

In the process of judicial rehabilitation, current payments are monetary obligations and mandatory payments which arise after the court accepts the petition, and those payments which arise before the court accepts the petition, but mature after the introduction of judicial rehabilitation against the debtor, as is provided in Paragraph 19 of the Resolution of the SEC Plenum No.142, and also payments of claims subject to preferential satisfaction stipulated in Article 134. It is considered that payments of claims of citizens which are incurred out of labour law relations and claims for alimony and for remuneration under copyright agreements, and also claims of citizens to

1 Address by SHavkat Mirziyoyev at the joint session of the chambers of Oliy Majlis dedicated to a solemn ceremony of assuming the post of the President of the Republic of Uzbekistan. <http://press-service.uz/en/news/5395/>

2 Philip R Wood. Law and practice of international finance. Principles of international insolvency. Second edition. London. SWEET & MAXWELL. 2007. P. 36.

whom the debtor is liable for damage to life or health and moral damage should be preferentially made, regardless of the order of priority of other claims. Such claims are not subject to inclusion in the creditors' register.

Judicial rehabilitation is introduced by the economic court by virtue of an application of the debtor, founders (participants) or the property owner of the debtor, or a third party, or upon an application of the creditors' meeting, filed upon its resolution. Judicial rehabilitation is introduced, as a rule, on the basis of a resolution of the creditors' meeting passed by the majority vote in value of all creditors. The economic court appoints a rehabilitation manager and specifies the period of judicial rehabilitation in its ruling to introduce judicial rehabilitation. The period of judicial rehabilitation is determined in view of the judicial rehabilitation plan and the debt repayment schedule, and must not exceed twenty-four months as a general rule. The application to introduce judicial rehabilitation is presented with the judicial rehabilitation plan and the debt repayment schedule. When founders (participants) or the property owner of the debtor, or a third party applies for judicial rehabilitation, evidences that they grant security to ensure the performance of the debts repayment schedule by the debtor should be attached to their application. In this case, the amount of granted security must exceed the amount of the debtor's obligations by not less than 20 per cent³.

Judicial rehabilitation shall be introduced by the economic court on the ground of a resolution of the creditors' meeting, except as envisaged by Paragraph 3 of Article 75 of this Law. The economic court ruling to introduce judicial rehabilitation must specify the period of judicial rehabilitation, contain the debt repayment schedule approved by the economic court, information on the sureties, the amount and form of such security, the appointment of a rehabilitation manager and the amount of his/her remuneration. The economic court

ruling to introduce judicial rehabilitation may be appealed (protested). An appeal (protest) against the specified ruling shall not suspend the execution of the ruling. Judicial rehabilitation shall be introduced for the period of not more than twenty-four months, which may be extended by the economic court for not more than six months for the sureties to satisfy creditors' claims.

When several entities apply to the creditors' meeting for the application to the economic court for the introduction of judicial rehabilitation, they enter into an agreement which determines the liability of each of them to ensure the debtor's implementation of the debt repayment schedule.

On the date of the introduction of judicial rehabilitation:

- provisional measures to preserve creditors' claims which were taken earlier shall be cancelled;
- attachment of the debtor's property and any other restrictions on the debtors' powers to dispose of property owned by the debtor may be imposed solely within the framework of the bankruptcy process;
- penalties (fines, late payment interest) and other economic (financial) sanctions for not performing or improperly performing monetary obligations and duties on mandatory payments which have arisen before judicial rehabilitation, and interest payable shall not accrue.

Creditor's claims for monetary obligations and (or) mandatory payments subject to be satisfied according to the debt repayment schedule shall accrue interest in the manner and amount envisaged by Article 327 of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan. Such interest shall accrue on creditor's claims from the date when the economic court renders a ruling to introduce judicial rehabilitation and up to the date when these creditor's claims are discharged, and if the claims are not discharged, - up to the date when the court renders a decision to declare the debtor bankrupt and initiate liquidation proceedings.

The economic court shall be entitled to dismiss the debtor's manager from his/her duties

3 The Commentary on the Bankruptcy Law of the Republic of Uzbekistan Coauthor:Azimov M.K.and others - Tashkent:2007. P. 148.

upon an application of the creditors' meeting, the sureties or the rehabilitation manager which contains information that the debtor's manager has failed to implement or has implemented improperly the judicial rehabilitation plan or that his/her conduct (omission) has violated the rights and legitimate interests of the debtor, creditors or the sureties. In this case, the economic court shall be entitled to impose the duties of the debtor's manager on the rehabilitation manager. The economic court shall render a ruling to dismiss the debtor's manager from his/her duties, which may be appealed (protested).

Without the consent of the creditors' meeting or creditors' committee, founders (participants) or the property owner of the debtor shall not be entitled to pass resolutions carrying out reorganisation (merger, affiliation, division, spin-off, transformation) and liquidation of the debtor, and the debtor shall not be entitled to make transactions:

- related to the offering of immovable property by lease or as security, the offering of such property as an in-kind contribution to the charter fund (charter capital) of business partnerships and limited liability and additional liability companies, or the disposing of such property in any other way;

- related to the disposing of the debtor's property the balance value of which is more than 10 per cent of the balance value of the debtor's total assets;

- related to the receiving and offering of loans (credits), the issuing of guarantees or any other guarantees as a surety, the assigning of rights of claims, the transferring of debts, and the entering into of a contract for trust management of the debtor's property;

- involving the interest of the rehabilitation manager or creditors in the manner established by the legislation.

The rehabilitation manager and creditors shall have the right to apply for the invalidation of transactions of the debtor in the manner established by the legislation.

Candidates for a rehabilitation manager shall be proposed to the economic court by the creditors' meeting or by the sureties.

The rehabilitation manager shall act from the date of the introduction of judicial rehabilitation and up to the completion or the early termination of judicial rehabilitation. The rehabilitation manager may be dismissed by the economic court from his/her duties upon his/her own application or upon an application of the creditors' meeting or the sureties, and also in other cases envisaged by this Law. The economic court ruling to dismiss the rehabilitation manager from his/her duties, which simultaneously appoints a new rehabilitation manager, may be appealed (protested). Such appeal (protest) shall not suspend the execution of the ruling.

The termination of bankruptcy proceedings in connection with the restoration of the debtor's financial ability during judicial rehabilitation shall result in the termination of powers of the rehabilitation manager.

At the end of the observation period, the court decides on a rehabilitation plan, under which the firm either continues to operate (if the debtor can produce a plan for settlement of the liabilities) or is sold (if one more third parties apply to acquire its assets: goodwill, trade accounts, clientele, premises, leasehold, etc.)⁴.

The rehabilitation manager shall be entitled to:

- request the debtor's manager to provide information on current activities of the debtor and on the progress of the implementation of measures envisaged by the judicial rehabilitation plan and the performance of the debt repayment schedule;

- request the debtor's manager to transfer monetary assets to repay creditors' claims punctually and in full;

- participate in inventory when the debtor inventories its property;

- oversee the debtor's punctual payment of current creditors' claims;

- agree to transactions and resolutions of the debtor in cases envisaged by Paragraph 5 of Article 79 of this Law, and to furnish informa-

⁴ Bankruptcy and judicial liquidation proceedings. Conference organized by the Council of Europe with the financial support of the Japan Foundation. Palais de l'Europe, Strasbourg, 10-13 October 1994. P. 22

tion on such transactions and resolutions to creditors;

- appeal to the economic court against the debtor's confirmation of claims or admission of grounds for confirming claims, or its omission in respect of the consideration of creditors' claims in cases and in the manner established by Articles 59 and 70 of this Law;

- apply to the economic court for the dismissal of the debtor's manager from his/her duties in cases established by Paragraph 4 of Article 79 of this Law.

- apply to the economic court for additional measures to preserve the debtor's property, including a measure to entrust property to third parties for keeping, and also for the cancellation of such measures.

The rehabilitation manager shall be obliged to:

- maintain the creditors' register;

- convene the creditors' meetings in cases envisaged by Article 12 of this Law;

- consider reports submitted by the debtor on the progress of the implementation of the judicial rehabilitation plan and the debt repayment schedule, and submit the relevant opinions to the creditors' meeting;

- provide information on the progress of the realization of the judicial rehabilitation plan for the creditor's meeting and creditors' committee and also to the state body for bankruptcy proceedings, if the charter capital of the debtor enterprise partially or wholly belongs to the state.

Not later than fifteen days prior to the expiry of the period set for judicial rehabilita-

tion, the debtor's manager shall be obliged to submit to the economic court a report on the results of judicial rehabilitation. The balance sheet of the debtor as of the latest date, the profit and loss account of the debtor, the creditors' register with the amount of discharged claims and documents confirming such discharge, the opinion of the rehabilitation manager on the report of the debtor's manager, and complaints of creditors with undischarged claims must be attached to the report of the debtor's manager on the results of judicial rehabilitation. The report and creditors' complaints shall be considered by the economic court at session. The rehabilitation manager shall be obliged to notify all creditors with claims included in the debt repayment schedule, of the date, time and place of a court session on the consideration of the report of the debtor's manager on the results of judicial rehabilitation in the manner established by the legislation.

References:

1. Address by Shavkat Mirziyoyev at the joint session of the chambers of Oliy Majlis dedicated to a solemn ceremony of assuming the post of the President of the Republic of Uzbekistan. <http://press-service.uz/en/news/5395/>
2. Philip R Wood. Law and practice of international finance. Principles of international insolvency. Second edition. London. SWEET & MAXWELL. 2007. P. 36.
3. The Commentary on the Bankruptcy Law of the Republic of Uzbekistan Coauthor:Azimov M.K.and others – Tashkent:2007. P. 148.
4. Bankruptcy and judicial liquidation proceedings. Conference organized by the Council of Europe with the financial support of the Japan Foundation. Palais de l'Europe, Strasbourg, 10-13 October 1994. P. 22

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Ю. С. Чорна

Спеціаліст напрямку: 061 Журналістика

Науковий керівник – к. н. соц. ком., доцент **А. В. Лященко**

Стаття присвячується стану інформаційної інфраструктури України. Значна увага приділяється розгляду теоретичних положень, що стосуються загальних характеристик інформаційного суспільства. У статті розглянуто основні критерії та порядок інформатизації, що регулюються рядом державних законів. Важливими питаннями є аналіз ряду чинників, що гальмують процеси інформатизації. Встановлено, що головним аспектом розвитку інформаційної інфраструктури України є правильний вибір шляхів медіатизації, що забезпечить створення глобального інформаційного простору.

Ключові слова: інформаційна інфраструктура, інформаційна політика, медіатизація, інформаційна індустрія.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ

Статья посвящается состоянию информационной инфраструктуры Украины. Значительное внимание уделяется рассмотрению теоретических вопросов, касающихся общих характеристик информационного общества. В статье рассмотрены основные критерии и порядок информатизации, регулируемые рядом государственных законов. Важными проблемами есть необходимость анализ ряда факторов, которые мешают организации процессов информатизации. Установлено, что основным критерием развития информационной инфраструктуры Украины является правильный выбор методов медиатизации, которые могут способствовать созданию глобального информационного пространства.

Ключевые слова: информационная инфраструктура, информационная политика, медиатизация, информационная индустрия.

FEATURES AND DEVELOPMENT OF UKRAINIAN INFORMATION INFRASTRUCTURE

The article dedicates to the state of the informative infrastructure of Ukraine. Much attention is given to theoretical consideration of the provisions relating to general characteristics of the information society. In the article the basic criteria and procedure of information governed by a number of state laws. An important issue is the analysis of factors that inhibit processes information. It was established that the main aspect of the information infrastructure of Ukraine is the right choice mediatization ways that will provide a global information space.

Keywords: informative infrastructure, information politics, mediatization, informative industry.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності детального вивчення інформаційної політики України з метою її подальшого розвитку та вдосконалення. Методологічною основою для проведення

досліджень послужили наукові публікації таких вчених як В. Буряк, І. Мелюхін, О. Додонов, В. Цимбалюк та ін. У сучасному суспільстві для вирішення будь-яких соціальних, політичних та економічних про-

блем за останні роки пріоритетним є використання найновіших інформаційних технологій. Тому поняття інформаційного суспільства глибоко вкорінилося в повсякденне життя, без нього ми не уявляємо вже нашого існування.

Інформаційне суспільство – це теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі. Головними продуктами виробництва інформаційного суспільства мають стати інформація і знання. *Метою діяльності інформаційного суспільства є створення, розповсюдження, використання, узагальнення і маніпулювання інформацією будь-якої сфери людської діяльності.* Синонімом сучасного інформаційного суспільства є цифрове суспільство, тому що використання інформаційно-комунікаційних технологій зараз відбувається у цифровому форматі.

Інформаційне суспільство вносить істотні якісні зміни і в методологію сучасної освіти: знання формують основу для реалізації потреб освіти і складають один з найважливіших виробничих чинників. В інформаційному суспільстві економіка країни зазнає зміни і трансформується в економіку, засновану на інформації і знаннях, інтелектуальних інформаційних технологіях, і підтримується всесторонньо розвиненою людиною. Ці тенденції в економіці вимагають нових видів освіти, етичної компетентності і інфраструктури, що підтримує процес постійного вдосконалення знань і умінь.

Ступінь розробки проблеми. Варто згадати про проблему незахищеності населення від таких інформаційних загроз як прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденцій-

ної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації. Законодавство України, на жаль, на даному етапі розвитку майже не регулює ці відносини, а лише надає населенню деякі рекомендації з метою попередження шахрайств та непорозумінь в інтернеті, покарання за які досягти дуже важко, а іноді майже неможливо. Через недостатнє фінансування цієї галузі ми значно відстаємо від усіх передових країн світу. Єдиним втішним висновком щодо розбудови «інформаційного суспільства» в Україні є стрімке формування масової інтернет – аудиторії, яка вже за обсягом дорівнює кількості у передових країнах. Триває диверсифікація аудиторії, формуються нові моделі інформаційного споживання, соціальної та політичної активності тощо.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку Україна лише стоїть на шляху до здійснення тих кроків у галузі інформаційної політики, які вже пройшли інші розвинуті країни світу. Основним нормативним документом для регулювання інформаційної політики в Україні є **Концепція державної інформаційної політики**, спрямована на розв'язання різних питань на державному рівні. **Реалізація Концепції гарантує реалізацію конституційних прав людини** на свободу вільного вираження своїх поглядів і переконань як основоположного елементу демократичного суспільства та забезпечення захисту прав кожного на одержання, використання, зберігання інформації з будь-якого джерела, не забороненого законодавством, і на поширення її в Україні та за кордоном.

Основною метою реалізації державної інформаційної політики в Україні є створення політико-правових, економічних, організаційних та матеріально-технічних умов для формування сучасної моделі державної інформаційної політики, підвищення ефективності використання усіх видів

інформаційних ресурсів і управління елементами інформаційно-кому-нікаційної інфра-структури, державної підтримки виробництва і розповсюдження вітчизняної інформаційної продукції, забезпечення розвитку та захисту вітчизняної інформаційної сфери.

Основні завдання української інформаційної політики:

1) Активне долучення України до процесу побудови єдиного європейського інформаційного простору і подолання суттєвого дисбалансу між інформаційними просторами України та ЄС.

2) Формування сприятливого іміджу України в країнах ЄС з метою ефективної реалізації й захисту своїх національних інтересів.

3) Прискорення досягнення прогресу у сфері політики та регулювання електронних засобів зв'язку (в першу чергу, це стосується прийняття та впровадження національної стратегії розвитку в Україні електронних комунікацій, а також розвитку телекомунікацій);

Суб'єктами формування інформаційної політики нашої держави є громадяни України, юридичні особи, сама держава. Відповідно до Закону України "Про інформацію" суб'єктами інформаційних відносин також можуть бути інші держави, їх громадяни та юридичні особи, міжна-родні організації та особи без громадянства. Від імені держави виступають: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Національна рада з питань телебачення та радіомовлення та Державний комітет телебачення та радіомовлення України.

Об'єктами спрямованості є документована або публічно оголошувана інформація про події та явища в галузі політики, економіки, культури, охорони здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах.

Способи реалізації інформаційної політики є:

– забезпечення доступу громадян до інформації;

– створення національних систем і мереж інформації;

– зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності;

– забезпечення ефективного використання інформації;

– сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів;

– створення загальної системи охорони інформації;

– сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України;

– сприяння задоволенню інформаційних потреб закордонних українців інформацію можуть надавати уповноважені для цього органи, які несуть адміністративну та юридичну відповідальність за її правдивість та конфіденційність у разі необхідності;

– участь студентів та викладачів у підготовці телепрограм; створення сторінки у різноманітних періодичних виданнях; випуск радіопрограм, які інформують про життя, потреби та інтереси студентства; створення інформаційно-аналітичних сайтів, які проходять державну цензуру та редагування.

Висновки. З появою сучасних інформаційних технологій відбувається стрімкий розвиток інформаційного суспільства України. Теоретична основа інформаційної політики в Україні є збільшення ролі інформації в житті суспільства, зростання кількості людей, зайнятими інформаційними технологіями, створення глобального інформаційного простору.

Метою діяльності інформаційного суспільства є створення, розповсюдження, використання, узагальнення і маніпулювання інформацією будь-якої сфери людської діяльності. Синонімом сучасного інформаційного суспільства є цифрове суспільство, тому що використання інформаційно-комунікаційних технологій зараз відбувається у цифровому форматі.

Інформаційне суспільство вносить істотні якісні зміни і в методологію сучасної

освіти: знання формують основу для реалізації потреб освіти і складають один з найважливіших виробничих чинників. В інформаційному суспільстві економіка країни зазнає зміни і трансформується в економіку, засновану на інформації і знаннях, інтелектуальних інформаційних технологіях, і підтримується всесторонньо розвиненою людиною. Проте негативними сторонами інформатизації суспільства є надмірне втручання в приватне життя, інформаційна криза від отримання надмірної кількості інформації, відірваність від реального життя тих, хто надмірно захоплюється накопиченням та переробкою інформації.

Проте розвиток інформаційного суспільства насправді проходить в Україні занадто низькими темпами. Саме тому Україна має низькі рейтинги розвитку у порівнянні з іншими державами. А дефіцит кваліфікованих кадрів гальмує подальший розвиток країни, що виставляє її

у темному світі порівняно з іншими передовими країнами.

Список використаних джерел:

1. Бурак В.В. "Глобальное гражданское общество и сетевые революции". / Виктор Бурак. – Симферополь, 2011. – 152 с.
2. Варакин Л. Е. Глобальное информационное общество: Критерии развития та социально-экономичні аспекти. – М.:Международ.акад. зв'язку, 2001. – 43с.
3. Кастельс М. Становлення суспільства мережевих структур //Нова постіндустріальна хвиля у країнах: Антологія. – М., 1999.
4. Мелюхін І.С. Інформаційне суспільство: витоки, проблеми, тенденції розвитку. – М., Видавництво МДУ, 1999.
5. Савінова Н.А. «Потреба кримінально-правового забезпечення безпеки спілкування в інформаційному суспільстві». / Наталія Савінова // Науковий вісник НАВС. – 2011. – № 2 (75) – С. 144-149.
6. Хромов Л.И. Теорія інформації та теорія пізнання. -Спб, Вид. Російського наукового товариства, 2006. –200с
7. Чутунов А.В. Развитие информационного общества: теорії, концепції і Навчальний посібник. – СПб.:Ф-т філології і чомусь мистецтвСПбГУ, 2007. – 98с.
8. Чернов А. А. Становлення глобального інформаційного суспільства: проблеми і перспективи. – М.:Видавничо-торгова корпорація «Дашков і Ко», 2003.

